

การศึกษาคืออาณูบางประเภทซึ่งไม่ควรกำหนดอายุความ

กัญญ์ณพัชร์ ศรีวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2558

**The Study on Some Categories of Criminal Case Without
Determination of Legal Prescription**

Kannapat Sriwan

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2015

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาคดีอาญาบางประเภทซึ่งไม่ควรกำหนดอายุความ
ชื่อผู้เขียน	กัญญ์ณพัชญ์ ศรีวรรณ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และรูปแบบการกระทำความผิดที่พัฒนาการไปอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัย มีการนำเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัยเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ อำนาจความสะดวกในการกระทำความผิด ตลอดจนการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระหว่างบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งอาจอยู่คนละประเทศแต่มีการคบคิดวางแผน หรือแบ่งหน้าที่กันทำคนละส่วนจนสำเร็จเป็นความผิด ซึ่งเป็นการกระทำในลักษณะของเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ และรูปแบบของการกระทำความผิดประเภทนี้มักจะอาศัยเทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่ทันสมัย ทำให้ยากต่อการทราบถึงการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิด อีกทั้งลักษณะของการกระทำความผิดในรูปแบบเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติจะเป็นการหาประโยชน์โดยมิชอบแก่ประชาชนจำนวนมาก มิได้มุ่งหมายกระทำความผิดแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง จึงทำให้มีผู้เสียหายจากการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นจำนวนมากและก่อให้เกิดความเสียหายที่ยากจะประเมินค่าได้ และยากต่อการสืบค้นถึงการกระทำความผิด และตัวผู้ร่วมกระทำความผิด ตลอดจนปัญหาอันเกิดจากการไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญาบางรายได้ เพราะเหตุที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปเป็นเวลานานและมีข้อจำกัดในเรื่องอายุความ ทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาดังกล่าวได้ และไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ทางกฎหมายได้อีกภายหลังจากคดีขาดอายุความ ทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการตามกฎหมายได้ อันจะส่งผลกระทบต่อมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

จากการศึกษากฎหมายเรื่องอายุความในประเทศต่าง ๆ จะมีการให้ความสำคัญกับบทบัญญัติเรื่องอายุความสำหรับการกระทำความผิดอาญาบางประเภท โดยกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความฟ้องร้องและอายุความบังคับโทษ เนื่องจากหลักการที่ต้องการปกป้องรัฐให้พ้นจากผลกระทบของหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความ ซึ่งเห็นว่าหากรัฐต้องสูญเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญาเพราะเหตุคดีขาดอายุความก็จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การนำหลักเกณฑ์

ในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในสังคม โดยได้มีการยกเว้นไม่ให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรงและส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อสาธารณชนส่วนรวม เช่น ในความผิดโทษร้ายแรงที่มีอัตราถึงขั้นประหารชีวิต ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ความผิดต่อความมั่นคง ความผิดฐานก่อการร้าย ความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาก็ยังถือได้ว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเป็นสิ่งที่ขาดไปมิได้ จึงเห็นว่าการบัญญัติข้อยกเว้นเพิ่มเติมโดยกำหนดห้ามมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีบางประเภทที่ก่อความเสียหายร้ายแรงหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณชนส่วนรวม ได้แก่ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เช่น การทำลายล้างซึ่งรวมถึงการขัดขวางมิให้ประชาชนได้รับอาหารหรือยาอันถึงเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างส่วนหนึ่งของประชากร การบังคับให้ผู้อื่นตกเป็นทาสหรือใช้อำนาจแห่งความเป็นเจ้าของเหนือบุคคลอื่นรวมถึงการค้าคน การบังคับให้เป็นโสเภณีและการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกัน เป็นต้น และความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและน่ากลัวต่อสาธารณชนและต่อสังคม จึงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ ซึ่งมีความสอดคล้องกับธรรมเนียมกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศและเป็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายอายุความของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ

Thesis Title	The Study on Some Categories of Criminal Case Without Determination of Legal Prescription
Author	Kannapat Sriwan
Thesis Advisor	Assoc.Prof. Achariya Chutinun
Department	Law
Academic Year	2015

ABSTRACT

Since the social condition change and nature of offense that continuously developed by the age. In addition, state-of-art technology, tools and equipment are used to help and facilitate convenience in committing offense including communication linkage as network between the offenders who may be in different countries but jointly plan or divide their duties until offense is successful which is an action of transnational crime network. This type of offense usually based on modern technology or tools that are difficult to trace for source of offense and the offender. Moreover, the nature of offense in the type of transnational crime network is seeking for unlawful benefit against the public but does not aim to commit offense against any specific person. Thus there are lot of sufferers from such action and also cause damage greater than valuation and difficult to trace for offender and the accomplice including the problem of disability to take action against some criminal offender because the offender has escaped from criminal judicial process for long time and the limit of legal prescription which unable to punish such criminal offender nor taking any legal action anymore after the lapse of prescription. As result, it is unable to bring the offender into legal process which shall impact the standard of criminal judicial process of Thailand.

From the study of law regarding the legal prescription in several countries found that they emphasized on the provision about legal prescription for some category of criminal offense by prescribing offense without determination of prescription and penalty prescription due to the principle to protect the state from impact of rule regarding legal prescription as it was opined that should the state lost its right to take criminal action due to the lapse of prescription, it would cause greater negative than position effect. Adoption of rule on legal prescription to use in

criminal case was thus improper to the actual condition in the society. It was thus exempted to adopt legal prescription to use in criminal case of serious offense and greatly impact the public in overall, such as, serious offense up to death penalty, offense in the charge of intentional murder the other, offense to the charge of public security, offense in the charge of terrorism, offense in the charge of war criminal or offense on genocide.

However, the provision of legal prescription in criminal case is still greatly important and also important mechanism to criminal judicial process and dispensable. It is thus opined that additional exemption should be legislated to prohibit the adoption of legal prescription to use in certain case that caused serious damage or impacted overall public, namely, offense in the charge of intentional murder, offense related to crime against human beings, such as, bloodshed including prevention of people to take food or medicine which shall lead to the bloodshed of partial population. Forcing the other to become slave or use the ownership power against the other including human trafficking, forcing the other to be prostitute and use of sexual violence in any form which is serious infringement in the comparative level, etc. and offense in the charge of bloodshed which is considered as serious and terrible action to the public and society, it is therefore suitable to prescribe as an offense without determination of legal prescription that in line with the constitution of Rome regarding International Criminal Court and also in line with prescription law of Federal Republic of Germany, USA and England.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ เป็นอย่างสูง ที่ได้สละเวลาอันมีค่าของท่านรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ตลอดจนให้คำแนะนำและให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ และติดตามความคืบหน้าในการเขียนวิทยานิพนธ์ตลอดมา จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์เป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์ ซึ่งกรุณา รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.พันตำรวจเอก (พิเศษ) จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช และท่านอาจารย์กรรณิรมย์ โกมลารชุน ที่กรุณา รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งหากปราศจากทั้งสามท่านนี้แล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะไม่สมบูรณ์ โดยทั้งสามท่านได้สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำและเพิ่มเติมข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียน จนกระทั่งสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวของผู้เขียนที่ให้โอกาสในการศึกษา ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนเสมอมา ให้ผู้เขียนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จจนกระทั่งผู้เขียนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้เขียนมาโดยตลอดด้วย

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดผลดีต่อการศึกษาวิชานิติศาสตร์อยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบคุณงามความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ผู้เขียน แต่ถ้าเกิดข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กัญญ์ณพัชญ์ ศรีวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวความคิด ทฤษฎี และความเป็นมา เกี่ยวกับอายุความในการดำเนินคดีอาญา	7
2.1 ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา	7
2.2 หลักทฤษฎีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	14
2.3 ความเป็นมาและเหตุผลของการนำหลักกฎหมายในเรื่องอายุความมาใช้ ในคดีอาญา	20
2.4 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย.....	29
2.5 กรณีไม่มีกำหนดอายุความ.....	43
3. หลักเกณฑ์การนำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาของต่างประเทศ.....	60
3.1 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมาย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	60
3.2 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ	68
3.3 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา.....	74
3.4 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามแนวทางของสหประชาชาติ	84
4. วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติอายุความในคดีอาญาของไทย	89
4.1 วิเคราะห์เจตนารมณ์ของการนำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความมาใช้ ในคดีอาญา	90

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.2 ปัญหาของการนำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้แก่คดีอาญาบางประเภท	97
4.3 วิเคราะห์บทบัญญัติอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ	43
4.4 แนวทางการพิจารณาหาความเหมาะสมสำหรับการกำหนดให้ คดีอาญาบางประเภทเป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ	113
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	119
5.1 บทสรุป	119
5.2 ข้อเสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	124
ประวัติผู้เขียน	129

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดมากมาย ซึ่งเมื่อก่ออาชญากรรมแล้วย่อมสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก เช่น กรณีความผิดเกี่ยวกับการจำหน่ายยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย เป็นต้น การกระทำความผิดเหล่านี้ทวีความรุนแรงมากขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง และยากต่อการป้องกันปราบปรามให้หมดสิ้นไป เนื่องจากการกระทำความผิดในลักษณะนี้มักจะเป็นการกระทำโดยเครือข่ายอาชญากรข้ามชาติ และเนื่องจากการติดต่อสื่อสารในยุคสมัยปัจจุบันสามารถกระทำได้ง่าย รวดเร็ว และสะดวก เป็นสาเหตุให้การก่ออาชญากรรมขยายตัวกว้างขวางและมีการพัฒนารูปแบบที่สลับซับซ้อน ยากต่อการจับกุมและดำเนินคดี แต่ในทางตรงข้าม ความผิดลักษณะนี้มักก่อความเสียหายที่ใหญ่หลวงและไม่สามารถประเมินค่าได้ ความผิดดังกล่าวมักจะกระทำกันในรูปแบบ “องค์กรอาชญากรรม” หรือ “องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ” ซึ่งมีการจัดรูปแบบองค์กรที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อกระทำการอันผิดกฎหมาย และก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์มหาศาลอันเกิดจากการกระทำที่มีขอบข่ายกฎหมายต่อเนื่องเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ซึ่งผลประโยชน์มหาศาลนี้จะถูกนำไปถ่ายเทและฟอกให้เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายในที่สุด เช่น เข้าสู่กระบวนการฟอกเงิน หรือนำไปฝากไว้ยังต่างประเทศที่ไม่สามารถยึดกลับคืนมาใช้ได้แก่ผู้เสียหายได้ นอกจากนี้ หากมีการดำเนินคดีองค์กรอาชญากรรมนี้จะนำผลประโยชน์ที่ได้มานี้ ให้สินบนเจ้าพนักงานเพื่อมิให้ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย หรือนำไปใช้ในการต่อสู้คดี หรือหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อมิให้มีความผิดหรือต้องถูกลงโทษอีกด้วย

กระบวนการยุติธรรมของไทยไม่สามารถปราบปรามองค์กรอาชญากรรมดังกล่าวให้หมดสิ้นไปได้ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น การไม่สามารถสาวถึงตัวผู้บงการหรือผู้ที่คอยสั่งการให้กระทำความผิดนั้น โดยตรง ผู้ที่ถูกดำเนินคดีก็เพียงผู้รับจ้างวานหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์เพียงเล็กน้อยจากการกระทำความผิดนั้น ๆ แต่มิได้มีส่วนสำคัญในกระบวนการก่ออาชญากรรมนั้น

รวมถึงกรณีที่ไม่สามารถสืบเสาะ แสวงหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดีแก่องค์กรอาชญากรรมนั้นได้ จนกระทั่งคดีขาดอายุความ ทั้งนี้ในปัจจุบันเป็นโลกยุคไร้พรมแดน ข้อจำกัดที่ว่าบุคคลใด ๆ มีถิ่นที่อยู่ในประเทศใดก็มักจะต้องอยู่ในประเทศนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ดังนั้นโอกาสที่ผู้กระทำความผิดในประเทศหนึ่งจะเข้ามากระทำความผิดอีกประเทศหนึ่ง หรือก่ออาชญากรรมข้ามชาติเป็นเครือข่าย หรือกระทำความผิดแล้วหลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในอีกประเทศหนึ่งจึงอาจเกิดขึ้นได้ไม่ยาก และผลที่ตามมาคือความยากลำบากที่กระบวนการยุติธรรมจะดำเนินการอย่างไร ๆ เพื่อรักษา กฎ กติกาของบ้านเมือง และความสงบสุขของคนในสังคมโดยรวมด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องอายุความ ที่ปรากฏอยู่ในหมวด 9 ลักษณะ 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของไทยเป็นบทบัญญัติที่ใช้มานาน จึงมีความไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดร้ายแรงดังกล่าวมาดำเนินคดีอาญาและนำตัวมาลงโทษได้

การนำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาทุกประเภท มีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีแก่อาชญากรร้ายแรง หรือองค์กรอาชญากรรมได้ หากเป็นกรณีที่คดีขาดอายุความ การที่กฎหมายไทยบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาสำหรับความผิดทุกประเภทไว้นั้น ส่งผลให้การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดบางฐานที่ได้กระทำความผิดร้ายแรงเป็นไปได้ยาก และบางกรณีผู้กระทำความผิดเลือกที่จะหลบหนีจนกว่าคดีขาดอายุความ แทนการต่อสู้คดีตามกระบวนการยุติธรรม หรือขอรับการบังคับโทษตามคำพิพากษา ซึ่งดูเหมือนว่าบทบัญญัติในเรื่องอายุความดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญาบางประเภท และเกิดเป็นปัญหาเรื่องการไม่สามารถดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดอาญาได้ ตลอดจนไม่สามารถปราบปรามการกระทำความผิดในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรมให้หมดสิ้นไปได้

ดังนั้น จึงสมควรทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดของบทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาที่ประเทศไทยใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และวิเคราะห์ถึงประเด็นที่ควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและบังคับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย เพื่อมิให้ประชาชนทั่วไปเอาเป็นเยี่ยงอย่างอันจะเป็นเครื่องเตือนสติมิให้คนในสังคมกระทำความผิด และเพื่อเป็นการปราบปรามอาชญากรรมให้ลดลงและหมดไป ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องให้ความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วย

ทั้งนี้ จากการศึกษาจะพบว่าอายุความในทางกฎหมายอาจจำแนกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ อายุความฟ้องร้อง อายุความในการฟ้องขอให้กักกัน¹ อายุความล่วงเลยการลงโทษ อายุความล่วงเลยการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับ² และ อายุความล่วงเลยการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย³ แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะขอศึกษาโดยละเอียดเฉพาะกรณีอายุความฟ้องร้อง และกรณีอายุความล่วงเลยการลงโทษ เท่านั้น โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

(1) อายุความฟ้องร้อง เป็นเรื่องที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรค 1 ได้กำหนดว่าในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาส่งศาลภายในกำหนดเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งหมายความว่า จะมีการฟ้องและมีตัวผู้กระทำความผิดมาส่งศาล (เว้นแต่กรณีที่ตัวผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจควบคุมของศาลอยู่ก่อนแล้วในขณะยื่นฟ้อง) ภายในกำหนดเวลาตามที่มาตรา 95 กำหนดไว้ โดยกฎหมายได้กำหนดอายุความไว้ตามความร้ายแรงของความผิด ซึ่งผลของการที่คดีขาดอายุความ เช่น กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจนคดีขาดอายุความฟ้องร้อง ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องร้องระงับสิ้นไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (6) และเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁴ ดังนั้น แม้จำเลยจะไม่ยกอายุความขึ้นอ้าง ศาลก็ต้องยกอายุความขึ้นวินิจฉัยให้

¹ โดยหลักแล้วการฟ้องขอให้กักกันจะฟ้องรวมกันไป ในคดีที่มีมูลเหตุให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันซึ่งก็จะไม่มีปัญหาเรื่องอายุความมากนัก แต่หากฟ้องในภายหลัง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 97 ได้กำหนดให้ฟ้องภายในกำหนดเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่ฟ้องคดีนั้นมิฉะนั้นคดีเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งมีผลทำให้ไม่สามารถฟ้องขอให้กักกันได้ต่อไป.

² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 บัญญัติว่า “การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือการกักขังแทนค่าปรับถ้ามิได้ทำภายในกำหนดห้าปี นับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด จะยึดทรัพย์สินหรือกักขังไม่ได้”

ความในวรรคแรกมิให้ใช้บังคับในกรณี การกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งทำต่อเนื่องกับการลงโทษจำคุก”

ซึ่งสาเหตุที่วรรคสองบัญญัติเช่นนี้เพราะจะต้องมีการลงโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษหนักให้หมดเสียก่อนจึงจะลงโทษกักขังแทนค่าปรับซึ่งเป็นโทษเบากว่าได้ และผู้ต้องคำพิพากษาอาจต้องถูกจำคุกมีกำหนดเวลาเกินกว่าห้าปีก็ได้.

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 101 บัญญัติว่า “การบังคับตามคำสั่งของศาลตามความใน มาตรา 46 หรือการร้องขอให้ศาลสั่งให้ใช้เงินเมื่อผู้ทำทัณฑ์บนประพฤติผิดทัณฑ์บนตามความใน มาตรา 47 นั้น ถ้ามิได้บังคับหรือร้องขอภายในกำหนด สองปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือนับแต่วันที่ผู้ทำทัณฑ์บนประพฤติ ผิดทัณฑ์บนจะบังคับหรือร้องขอมิได้.”

⁴ เดิมมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 86 “ศาลอาจยกอายุความและกำหนดเวลาล่วงเลยการลงอาญาขึ้นใช้แก่ผู้ร้องไม่ได้ร้องขอ.”

(2) อายุความล่วงเลยการลงโทษ เนื่องจากกฎหมายอาญาประสงค์จะลงโทษผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในระยะเวลายันสมควร ดังนั้น หากไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาลงโทษภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ถือว่าเป็นอันขาดอายุความ ล่วงเลยการลงโทษ โดยอายุความล่วงเลยการลงโทษ สามารถจำแนกย่อยได้ออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ

(2.1) เมื่อ ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษและยังไม่ได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษ นับแต่วันที่ที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดจนเกินเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98

(2.2) เมื่อ ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นได้รับโทษมาบ้างแล้วแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนี และยังไม่ได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษต่อ นับแต่วันที่ผู้นั้นหลบหนีจนเกินเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98

ในกรณีดังกล่าวมานี้จะลงโทษผู้นั้นไม่ได้

จึงอาจสรุปได้ว่า อายุความ หมายถึง ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องร้อง หรือดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า หากไม่มีการดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ก็ให้ถือว่าคดีนั้นขาดอายุความ อันจะมีผลทำให้ไม่สามารถฟ้องร้อง หรือดำเนินกระบวนการอย่างใดในคดีความผิดนั้นได้อีก

โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาหาแนวทางและความเหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีและการบังคับโทษเป็นหลัก ดังนั้นการศึกษาของผู้เขียนจึงขอกล่าวเฉพาะรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวกับอายุความฟ้องร้อง และอายุความล่วงเลยการลงโทษ เป็นหลักสำคัญ โดยเห็นว่าการกระทำความผิดบางประเภทไม่ควรนำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้บังคับ ได้แก่ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติและความผิดอาญาฐานอื่นที่มีอัตราโทษประหารชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีมาตรา 98 ซึ่งเป็นเรื่องอายุความล่วงเลยการลงโทษผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว แสดงได้ชัดแจ้งแล้วว่าเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงและสมควรได้รับการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว ไม่มีเหตุผลใดที่สมควรจะนำเรื่องอายุความมาเป็นเงื่อนไขในการให้ประโยชน์แก่ผู้นั้น โดยการไม่ต้องรับโทษตามความผิดที่ตนก่อไว้ จึงสมควรทำการศึกษาและวิเคราะห์ห้บทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาเพื่อกำหนดบทยกเว้นมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้แก่คดีอาญาบางประเภท

⁵ จาก กฎหมายอาญาภาค 1 (น. 227), โดย หยุต แสงอุทัย, 2540, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความในคดีอาญา รวมถึงศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอายุความในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีอาญาโดยเร็ว
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความคดีอาญาของต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ประเทศเยอรมันนี ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เป็นต้น
4. เพื่อเสนอแนวทางในการบัญญัติกฎหมายมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในความผิดอาญาบางประเภทที่ร้ายแรง หรือเป็นผลเสียหายต่อสังคมหรือประเทศชาติ เพื่อให้มีความเหมาะสมที่จะนำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

บทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาของไทยในเรื่องของอายุความนั้นได้กำหนดให้นำไปใช้แก่คดีอาญาทุกประเภท ซึ่งมีผลเสียอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินคดีอาญาบางประเภทและเป็นเหตุให้อาชญากรร้ายแรงหลุดรอดจากการดำเนินคดีทางอาญาไปไม่สามารถดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ จึงไม่มีเหตุผลที่จะต้องนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องอายุความตามมาตรา 95 และมาตรา 98 มาใช้ในความผิดอาญาบางประเภทที่ร้ายแรง

ดังนั้น ควรกำหนดให้ความผิดอาญาบางประเภทไม่ควรกำหนดอายุความอย่างเช่นหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความของต่างประเทศ เพื่อให้มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินคดีอาญาโดยสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาได้อย่างแท้จริง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

มุ่งเน้นศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความมาตรา 95 กับ มาตรา 98 รวมถึงมาตรการต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอายุความในคดีอาญา โดยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความในคดีอาญาของต่างประเทศ รวมถึงหลักการสากลในเรื่องอายุความคดีอาญาขององค์การสหประชาชาติ เพื่อศึกษาถึงมาตรการต่างๆ และหาแนวทางที่เหมาะสมที่ประเทศไทยควรจะนำมาใช้ โดยการกำหนดให้มีบทบัญญัติเฉพาะเพิ่มเติมมิให้นำอายุความที่มีอยู่มาใช้ในคดีอาญาบาง

ประเภททั้งนี้เพื่อเป็นมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและยากต่อการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ทำการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ในการเก็บข้อมูล ประกอบการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในเรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ ประมวลกฎหมายอาญาของไทย ประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประมวลกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติเรื่องอายุความรวมถึงอนุสัญญาของสหประชาชาติ เพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการแก้ไข ปรับปรุงบทบัญญัติในเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย รวมถึงบทความ เอกสารรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ ตำราทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องมาทำการศึกษาด้วย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความในคดีอาญา รวมถึงศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอายุความในคดีอาญา
2. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอันเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงให้หมดสิ้นไป และแก้ปัญหาในเรื่องการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีอาญา เพื่อหามาตรการแก้ไขต่อไป
3. เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความคดีอาญาของต่างประเทศในการที่จะนำมาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในความผิดอาญาบางประเภทที่ร้ายแรง เพื่อให้มีความเหมาะสมที่จะนำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และความเป็นมา เกี่ยวกับอายุความในการดำเนินคดีอาญา

เนื่องจากกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองบุคคลทั่วไป และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมถึงประสงค์จะลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งการมีบทบัญญัติเรื่องอายุความบังคับใช้แก่คดีอาญานั้น มีวิวัฒนาการ ประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยประเทศไทยได้รับแนวความคิดมาจากประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) อันมีแนวคิดเกี่ยวกับการนำกำหนดอายุความมาใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา รวมไปถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาด้วย และหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญานับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ ดังนี้ จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี และประวัติความเป็นมาในการนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความมาใช้ในคดีอาญาของไทย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจ วิเคราะห์ปัญหา และศึกษาถึงผลกระทบอันเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาได้อย่างถ่องแท้

2.1 ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา

การลงโทษทางอาญา คือ ผลแห่งความผิดที่ผู้กระทำจะได้รับเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎ กติกาที่รัฐกำหนดวางไว้ ซึ่งการลงโทษย่อมจะก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน และเกิดความไม่พึงพอใจแก่ผู้ที่ต้องได้รับโทษดังกล่าว โดยนักวิชาการมีความเห็นว่าการลงโทษไม่ควรเป็นเรื่องที่กระทำเพื่อการแก้แค้นผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะเป็นการกระทำเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิดมิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย เนื่องจากการแก้แค้นกันเองย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ดังนั้นการขังขังไม่ให้มีการกระทำความผิดที่กฎหมายห้าม การก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานน้อยที่สุดทั้งต่อผู้กระทำความผิดและต่อผู้อื่นในสังคม การให้ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดในการกระทำของตน ตลอดจนการแสดงออกว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำความผิดนั้น¹ ได้ทางทฤษฎีได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการลงโทษออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ การลงโทษเพื่อการแก้แค้น

¹ จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา (น. 365), โคน ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2546, กรุงเทพฯ: ปรกาศพริก. (อ้างถึงใน Walker Aims of Punishment (pp. 48-65), 1971).

ทดแทน การป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด การทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถไปกระทำความผิดอีก และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด² โดยจะอธิบายถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1.1 การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (retribution)

ทฤษฎีนี้มีความหมายหลายประการ แตกต่างกันไปตามยุคสมัย โดยอาจหมายถึงความถึงการแก้แค้น (vengeance) หรือการชดใช้ความผิด (expiation) ในสมัยโบราณเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหาย หรือญาติของผู้เสียหายมักจะใช้วิธีแก้แค้นเพื่อตอบแทนกับฝ่ายตรงข้าม โดยถือหลักว่า เมื่อบุคคลใดกระทำความผิด หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนย่อมต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้นอย่างสาสมโดยใช้หลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งการลงโทษนั้นค่อนข้างรุนแรงและเกินขอบเขต มีความโหดร้ายปราศจากมนุษยธรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้รู้จักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน หรือสังคมย่อย ๆ จึงได้มีการมอบอำนาจในการลงโทษให้แก่ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่ม เมื่อมนุษย์มีความเจริญทางวัฒนธรรมและสติปัญญาจึงเกิดระเบียบแบบแผนรวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และกฎหมายขึ้น ใช้นับกับแก่สมาชิกของสังคม³ โดยในปัจจุบันกลุ่มประเทศแถบตะวันตก โดยเฉพาะในสหราชอาณาจักร ให้ความหมายว่าหมายความถึงการที่ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ (just desert) การติเตียน (censure) หรือการประณาม (denunciation)

ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การแก้แค้น” (vengeance)⁴ จะถือว่าการลงโทษเป็นการแสดงอย่างชัดเจนและยืนยันทันถึงความเกลียดชังที่มีต่อการกระทำความผิด และทำให้เกิดความชอบธรรมในการลงโทษ เพราะกฎหมายอาญามีพื้นฐานมาจากศีลธรรม เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอันเป็นการล่วงละเมิดศีลธรรมของชุมชน กฎหมายจึงได้ดำเนินบทบาทในเชิงสังคมบนหลักการที่ว่า เป็นความชอบธรรมทางศีลธรรมที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยรัฐจะดำเนินการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ดำเนินการแทนผู้เสียหาย ญาติ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแก้แค้นกันเอง และสนองมโนธรรมของคนในสังคมที่ต้องให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิด เนื่องจากเชื่อว่าการแก้แค้นเป็นสัญชาตญาณเฉกเช่นเดียวกับสัตว์ที่มักจะกัดตอบเมื่อถูกทำร้าย การแก้แค้นผู้กระทำความผิดจึงไม่ใช่เพียงเรื่องที่สังคมยอมรับกันแต่เป็นความต้องการในฐานะที่

² *CMV Clarkson and HM Keating Criminal Law: Text and Materail* (p. 26), 1998, London: Sweet & Maxwell.

³ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น. 130), โดย อัจฉริยา ชูคินันท์, 2557, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁴ From *A History of the Criminal Law of English Vol. II.* (pp. 81-82), by James Fitzjames Stephen, 1883.

เป็นทางระบายออก เพราะหากไม่มีการลงโทษก็จะต้องมีการอดกลั้นความรู้สึกที่ไม่ชอบธรรมนั้น จนอาจถึงจุดระเบิดอันนำไปสู่การลุกฮือและกระทำการในเรื่องที่ไม่พึงประสงค์

ส่วนทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การชดใช้ความผิด” (expiation) เกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่า ผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ความผิดที่ได้กระทำจึงต้องทนรับความทุกข์ เรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องทำนองเดียวกับการแก้แค้นทดแทน เพราะผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้หนี้ ต่อสังคม และการที่ต้องรับผิดดังกล่าวจะทำให้สังคมยอมรับเพราะมีการลงโทษแล้ว แนวความคิดนี้มีพื้นฐานมาจากอิทธิพลของศาสนา แต่มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่าเป็นเรื่องจิตวิทยาที่ผู้กระทำความผิดเองต้องการจะชดใช้ความผิด

ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ” (just desert) ถือเป็นแนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากมีกระแสคัดค้านทฤษฎีป้องกันและทฤษฎีแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด⁶ และเห็นกันว่าควรลงโทษผู้กระทำความผิดเพราะเขาควรจะได้รับ⁷ โดยในปัจจุบันทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ” ถือเป็นทฤษฎีหลักของการลงโทษทางอาญา ในสหราชอาณาจักร ตาม Criminal Justice Act 1991⁸ และมลรัฐส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาได้มีการปฏิรูปการลงโทษโดยยึดถือแนวความคิดเรื่องการลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่กระทำนี้ Clarkson และ Keating ได้กล่าวว่าทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นตามแนวความคิดของ Kant ที่ว่า บุคคลจะต้องรับโทษหากทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งด้วยวิธีการนี้จะทำให้มนุษย์เคารพต่อตนเองและรับผิดชอบในการกระทำของตนที่ได้เลือกที่จะกระทำความผิด เพราะการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุง อาจจะเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์เฉกเช่นเดียวกับสัตว์เลี้ยง ทั้งนี้ เนื่องจากทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ได้กำหนดไว้ว่าบุคคลมีหน้าที่ที่จะไม่ทำสิ่งที่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ชัดเจนเพิ่มเติมว่าบุคคลทุกคนจะต้องเคารพกฎหมายและเนื่องจากการกระทำความผิดจะทำให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์อันไม่ชอบที่ผู้ซึ่งปฏิบัติตามกติกาบ้านเมืองไม่อาจได้มา ทั้งจะติดนิสัยชอบกระทำ

⁵ From *Administration of Criminal Justice* 9 (pp. 987-1025), by Puttkammer, 1953 & *Moral Aspects of the Criminal Law* 49 *Yale L.J.* (pp. 987-1025), by Cohen, 1940.

⁶ From *Principle Sentencing* (pp. 254-255), by Andrew von Hirsch and Andrew Ashworth, 1992.

⁷ Walker and Hough. *Public Attitudes to Sentencing* (pp. 185-186), 1988.

⁸ From *Justice and Protecting the Public*, by Home Office White Paper Crime, 1990, Cm. 965, para 1.6.

⁹ *CMV Clarkson and HM Keating Criminal Law: Text and Materail* (p. 28). Op.cit.

ความผิด ไม่มีศีลธรรมอย่างที่คุณอื่นมี¹⁰ การลงโทษจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเรียกคืนซึ่งประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้ไปโดยไม่ชอบดังกล่าว ทั้งจะเป็นการฟื้นฟูดุลยภาพทางสังคม¹¹

ประการสุดท้าย ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การติเตียน” (censure) หรือ “การประณาม” (denunciation) เป็นแนวความคิดที่กล่าวเพิ่มเติมจากทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ ซึ่งเห็นว่า ความเหมาะสมในการลงโทษก็คือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพราะจะมีการลงโทษที่เป็นบางสิ่งที่เป็นสิ่งที่ดี นั่นคือความเป็นธรรม¹² แต่นักวิชาการในกลุ่มนี้เห็นเพิ่มเติมว่าการลงโทษตามทฤษฎีให้เหมาะสมกับความผิดที่กระทำควรมีการผสมผสานการแสดงผลออกซึ่งการไม่ยอมรับและการประณามการกระทำผิดรวมถึงตัวผู้กระทำความผิด¹³

2.1.2 การลงโทษเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด (deterrence)

ทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่ผลของการลงโทษ เพื่อเป็นการลดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นด้วยการลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทฤษฎีการป้องกันนี้อาจแบ่งพิจารณาได้เป็น 3 ประการ คือ

2.1.2.1 การป้องกันส่วนบุคคล (individual deterrence) เรื่องนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎีป้องกันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดแรงจูงใจในการกระทำความผิดโดยมีความคาดหวังว่าการถูกลงโทษจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น หน้าที่สำคัญของผู้พิพากษาตามแนวความคิดนี้ก็คือการคาดการณ์และเลือกโทษที่จะส่งผลกระทบต่อดังกล่าวมาแก่ผู้กระทำความผิดให้มากที่สุด โดยผู้กระทำความผิดบางคนที่ไม่มีความไว้วางใจจะกลับไปกระทำความผิดอีกอาจไม่ต้องรับโทษ ในขณะที่อาจต้องใช้โทษรุนแรงจนดูเหมือนไร้ความปราณีแก่ผู้กระทำความผิดอีกคนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม มีการกล่าวกันว่าทุกครั้งที่มีการกระทำความผิด ทฤษฎีนี้จะถูกสั่นคลอน และมีความเห็นกันว่าทฤษฎีนี้จะมีผลเมื่อใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำ นั่นคือ การที่การลงโทษที่มีขึ้นในครั้งแรกล้มเหลว¹⁴

¹⁰ From *Prisons and Punishment*, by Morris, 1968, 52 Monist 475.

¹¹ From *Correcting Harms versus Righting Wrongs: The Goal of Retribution*'39 U.C.L.A. Law Review 1992 (pp. 1659 – 1686), by Hampton.

¹² From *The Moral Worth Of Retribution*' in Schoeman (ed.) *Responsibility, Character and the Emotions: New Essays in Moral Philosophy*, by Moore, 1987.

¹³ *Hirsch Part or Future Crimes* (p. 52), 1985.

¹⁴ From *Theory, Practice and Law* (pp. 79 - 95), by Walker and Padfield *Sentencing*, 1996.

2.1.2.2 การป้องกันส่วนทั่วไป (general deterrence) โดยเห็นว่าการชู้ว่าจะลงโทษจะมีผลเป็นการยับยั้งบุคคลไม่ให้กระทำความผิด ในขั้นตอนการออกกฎหมายรัฐสภาจึงต้องกำหนดโทษเอาไว้เพื่อชู้ไม่ให้บุคคลคิดไปกระทำความผิด และในขั้นตอนการลงโทษจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแสดงให้คนในสังคมเห็นและไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

2.1.2.3 การป้องกันเนื่องจากบทเรียนที่เกิดขึ้น (educative deterrence) ทฤษฎีนี้อธิบายไปถึงการแก้ปัญหากรณีการกระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของอาชญากรที่มีความรู้ความสามารถในสำนักงานหรือในโรงงานอุตสาหกรรม โดยการฟ้องคดีประเภทนี้ยังมีไม่มากนัก อาจจะเนื่องมาจากคนในสังคมยังไม่เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องจึงยังไม่เกิดการยับยั้งทางจิตสำนึกต่อการกระทำความผิดเพราะเห็นว่าเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ไม่มีพลังในการกระตุ้นจิตสำนึกคนในสังคมว่าควรมีการลงโทษการกระทำความผิดในลักษณะนี้ อันจะส่งผลในเชิงป้องกันการกระทำความผิดในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำของผู้นั้น และเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง และยังเป็น การลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียนให้ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดและเข็ดหลาบ ไม่คิดกระทำความผิดอีกในอนาคตซึ่งมีวัตถุประสงค์เพ่งเล็งเฉพาะตัวผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษและไม่กล้ากระทำความผิดอีกในอนาคต¹⁵

2.1.3 การลงโทษเพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกลับไปกระทำความผิดได้อีก โดยการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (incapacitation)

วัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาโดยวิธีการประหารชีวิต จำคุก กักขัง ถือเป็นการตัดบุคคลผู้กระทำความผิดออกจากสังคม โดยเฉพาะการลงโทษประหารชีวิตถือว่าเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการลงโทษจำคุก กักขัง เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพียงชั่วคราวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกในสังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม การลงโทษโดยการตัดผู้กระทำความผิดออกไปนั้นก็เพราะ โดยปกติคนทั่วไปจะไม่คบค้าสมาคมกับผู้กระทำความผิด โดยถือว่าผู้กระทำความผิดเป็นภัยต่อสังคมและเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมจึงจำเป็นต้องกำหนดโทษทางอาญาไว้ด้วย¹⁶

ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดอีก ซึ่งจะทำการแยกบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ออกจากสังคม อาจเป็นการถาวรหรือเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้

¹⁵ อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (น. 131). เล่มเดิม.

¹⁶ แหล่งเดิม.

คนในสังคมได้รับความปลอดภัยจากทุกขั้วร้อนที่จะเกิดขึ้นจากบุคคลที่ไม่พึงประสงค์นั้น เนื่องจากผู้กระทำความผิดบางคนไม่สามารถนำทฤษฎีป้องกันหรือแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ได้ ทำให้บุคคลดังกล่าวอาจไปกระทำความผิดหากมีโอกาสทำได้ ดังนั้น มาตรการคุ้มครองสังคมที่พอจะทำได้ก็คือการควบคุมบุคคลดังกล่าวไว้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเพื่อไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่เดิมนั้นมีการใช้การประหารชีวิต ตัดแขนตัดขา หรือเนรเทศ แก่ผู้กระทำความผิดประเภทนี้ แต่ในปัจจุบันอาจใช้การควบคุมบุคคลไว้ในเขตที่กำหนด (curfew) ยึดใบอนุญาต หรือจำคุก ซึ่งการจะนำมาตราการอย่างไรมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

2.1.4 การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (rehabilitation)

การลงโทษตามทฤษฎีนี้ถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญของทฤษฎีการลงโทษทางอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมาย ที่ไม่ใช่การสร้างความปลอดภัยว่าจะถูกลงโทษ แต่เป็นการแก้ไขที่จิตสำนึกของบุคคล ทฤษฎีนี้เป็นการขจัดเกลาคความประพฤติเพื่อไม่ให้ไม่ต้องการกลับไปกระทำความผิดอีกถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่กลัวการลงโทษ¹⁷ จุดกำเนิดของทฤษฎีนี้มีความเกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวทางมนุษยธรรมเพื่อการปรับปรุงเรือนจำ และกลุ่มผู้เรียกร้องให้มีการนำแนวความคิดนี้เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาใช้¹⁸

การลงโทษในสมัยโบราณมุ่งการแก้แค้นและทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหยาบช้า แต่ในปัจจุบันมนุษย์เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น คำนี้ถึงหลักศีลธรรม และหลักมนุษยธรรมมากยิ่งขึ้น และเป็นที่เห็นพ้องต้องกันว่า การลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีได้ แต่กลับเป็นการเสริมสร้างสันดานหยาบกระด้างยิ่งขึ้น หรือเพิ่มความเหี้ยม โหดทารุณแก่ผู้กระทำความผิดให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งเห็นว่าเป็นผลดีต่อคนในชุมชนหรือสังคมแม้แต่น้อย และไม่อาจเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีการกระทำความผิดซ้ำเกิดขึ้นอีก การแก้ไขผู้กระทำความผิดจึงเป็นการห้ามปรามมิให้เกิดการประกอบอาชญากรรมจึงเป็นงานที่รัฐบาลจะต้องกระทำเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือ เยียวารักษาผู้กระทำความผิดเปลี่ยนให้เขาเคารพกฎหมายให้ได้ อย่างไม่ดี การใช้โทษจำคุกควบคุมผู้ต้องขังหรือนักโทษไว้ในเรือนจำนั้น ย่อมเป็นที่คาดได้อยู่แล้วว่า สักวันหนึ่งบุคคลเหล่านั้นก็จะได้รับการปลดปล่อยให้กลับเข้าสู่สังคมอีก จึงจำเป็นต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขให้นักโทษกลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไปด้วย จึงก่อให้เกิดวิธีการปฏิบัติในแบบต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังหรือนักโทษในเรือนจำที่

¹⁷ Walker 'punishing, Denouncing or Reducing Crime' in Glazebrook (ed.) Reshaping the Criminal Law (p. 393), 1978.

¹⁸ Cullen and Gilbert Reaffirming rehabilitation, 1982.

ต้องจำคุกอยู่ เช่น การฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา ให้การบำบัดทางการแพทย์และจิตวิทยาโดยกระทำควบคู่กับการลงโทษ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีโดยเกิดความสำนึกผิด และพร้อมที่จะกลับไปอยู่ในสังคมและประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้เมื่อพ้นโทษ¹⁹

นักปฏิรูปการลงโทษในศตวรรษที่ 18 ไม่ว่าจะเป็น Beccaria, Eden, Romilly ต่างก็ให้การสนับสนุนระบบการลงโทษซึ่งผสมผสานระหว่างการป้องกันและการปรับปรุง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการดังกล่าวก็มีความเห็นว่าการปรับปรุงนั้นควรเป็นผลมาจากการลงโทษ เช่น ระยะเวลาที่ถูกขัง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความรู้สึกเสียใจและต้องการที่จะปรับปรุงตัว ต่อมาจึงได้มีการสร้างเรือนจำแห่งแรกขึ้นใน Philadelphia เพื่อให้เป็นสถานที่ซึ่งนักโทษได้ชดใช้บาปที่กระทำความผิด และเพื่อการกลับใจ²⁰ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวและสามารถที่จะเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้ ซึ่งน่าจะเป็นผลดีมากกว่าการชี้ให้เห็นว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดและลงโทษเพื่อเป็นการชดใช้แก่สังคมเพียงอย่างเดียว

จนกระทั่งในศตวรรษที่ 19 การลงโทษตามทฤษฎีนี้ รวมถึงทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการลงโทษในสหราชอาณาจักร โดยมีการบัญญัติขึ้นในลักษณะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรด้วย อย่างไรก็ตาม แม้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะได้กระทำอย่างเต็มที่และได้รับการสนับสนุนอย่างมาก แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จากการที่นักโทษผู้ได้รับการปล่อยตัวกลับมาร่ำความผิดถูกดำเนินคดีอาญาและพิพากษาลงโทษซ้ำอีกอย่างรวดเร็ว

Von Hirsch นักวิชาการผู้มีชื่อเสียงในสหราชอาณาจักร ได้กล่าวถึงทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้ไว้ว่า ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จะเป็นทั้งการแก้ไขและป้องกันการกระทำความผิดโดยไม่ต้องคาดหวังว่าผู้กระทำความผิดทุกคนจะสามารถสำนึกผิดได้ การแก้ไขฟื้นฟูจะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มจำเลยที่เห็นชัดว่าจะกลับใจ และหากเห็นว่าจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่สังคม คือ ผู้กระทำความผิดไม่เหมาะสมกับการรักษา หรือทำแล้วไม่เกิดผลที่ดีขึ้น ก็ควรจะแยกบุคคลดังกล่าวออกไปจากสังคม²¹

¹⁹ อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา (น. 132). เล่มเดิม.

²⁰ From *Crime and punishment in Great Britain* (pp. 134-138), by Walker, N., 1965, Edinburgh: Edinburgh University Press.

²¹ From *Past or future crimes: deservedness and dangerousness in the sentencing of criminals* (p. 5), by Hirsch, A.V., 1986, Manchester: Manchester University Press.

2.1.5 การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crime)²²

ทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันให้ชุมชนหรือสังคมนั้นปลอดจากอาชญากรรม และเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และได้แก้ไขฟื้นฟูระหว่างต้องโทษ พร้อมทั้งให้การฝึกอาชีพเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้กลับตนและประกอบอาชีพในทางสุจริต เพื่อเป็นแนวทางป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีก

การที่สังคมจะปลอดจากอาชญากรรมได้นั้น จำเป็นต้องกระทำร่วมกันหลายฝ่ายเพื่อให้อาชญากรรมนั้นลดลง ซึ่งแนวทางการป้องกันสังคมจำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี นอกจากนี้จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมโดยวางแนวทางปฏิบัติที่จำเป็นจะต้องกระทำ วางระบบการควบคุมการลงโทษ การกำหนดโทษ หรือวางเงื่อนไข ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันสังคม

2.2 หลักทฤษฎีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หมายถึง การดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบังคับใช้กฎหมายอาญา เช่น หน่วยงานตำรวจ หน่วยงานอัยการ หน่วยงานศาล หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติตามกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการวินิจฉัยชี้ขาดให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการชั้นสืบสวน สอบสวน พิจารณา พิพากษา หรือบังคับคดี หรือกระบวนการอื่นใดจะยังให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

ในการดำเนินคดีอาญา จะมีขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ สำหรับนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษตามคำพิพากษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำคนผิดมาลงโทษโดยเร็ว และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งในขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีกระบวนการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด ในขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากในขั้นตอนการสอบสวนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความจำเป็นที่จะต้องสืบหาข้อเท็จจริงในคดี และในบางครั้งก็อาจต้องละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น ในการตรวจค้นหรือการจับกุมผู้ต้องสงสัย ซึ่งเป็นเหตุจำเป็นในการเสาะหาพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น ขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงนโยบายของแต่ละรัฐว่ามีกระบวนการยุติธรรมที่เน้นไปในทิศทางใดเป็นหลัก เช่น หากรัฐใดต้องการปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ก็จะมีการให้อำนาจแก่

²² อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (น. 133). เล่มเดิม.

เจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบสวนสอบสวนมาก เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็ว แม้จะทำให้ประชาชนทั่วไปต้องสูญเสียสิทธิขั้นพื้นฐานบ้างก็ตาม ในทางตรงข้ามหากนโยบายของรัฐมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กระบวนการสอบสวนของตำรวจก็จะมีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มมาตรการตรวจสอบเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ แต่ก็อาจส่งผลเสียในด้านประสิทธิภาพของการปราบปรามอาชญากรรมได้เช่นกัน

จะเห็นได้ว่าการกำหนดนโยบายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น มักจะมีความขัดแย้งใน 2 หลักการนี้เสมอ ในการศึกษา กระบวนการยุติธรรมจึงมีการแบ่งทฤษฎีไว้เป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law)²³

เฮอเบิร์ต แพ็คเตอร์ ได้นำทฤษฎี 2 ทฤษฎีนี้ ซึ่งมีความขัดแย้งกันมาใช้ในกระบวนการพิจารณาทางอาญา โดยทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) มุ่งเน้นประสิทธิภาพของตำรวจหรือรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐในการควบคุมอาชญากรรม ส่วนทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law) มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่า โดยมีรายละเอียดของแต่ละทฤษฎี ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่เน้นหนักไปในทางการป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรม โดยเชื่อว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ จะต้องมียุติการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดสูง เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าความสงบเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไปและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน²⁴ การควบคุมอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพในระดับสูง ซึ่งในระบบกระบวนการทางอาญานั้นจะต้องมีการจับกุม การฟ้องร้องและการพิพากษาผู้กระทำผิดอาญาได้เกือบทั้งหมด ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องรวมถึงการดำเนินการที่รวดเร็ว มีการดำเนินการในรูปแบบที่เป็นทางการน้อย

²³ จาก “ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม,” โดย ประธาน วัฒนาวานิช, 2520 (กันยายน-พฤศจิกายน, *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 9(2), น. 150.

²⁴ แหล่งเดิม.

และปราศจากอุปสรรคที่กินเวลา การทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีประสิทธิภาพสูงก็ย่อมจะทำให้มีผลการปราบปรามอาชญากรรมสูงตามไปด้วย ส่งผลให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้นั้น ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริต ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีสิทธิการจับกุมสูง ๆ เป็นหลักที่เน้นประสิทธิภาพ คือ การประสบผลสำเร็จโดยการลงแรงและลงทุนน้อยที่สุด และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็วและเด็ดขาด โดยการค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรม จะดำเนินการไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ไม่หยุดชะงัก ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นการปฏิบัติงานประจำ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีดุลพินิจในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเต็มที่

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาจะดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีกระบวนการคัดกรอง (Screening Process) ในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องต่อศาล การพิจารณาคดี และการลงโทษ ผู้กระทำความผิด หรือการปลดปล่อยจำเลย ซึ่งในกรณีที่ต้องหาบริสุทธิเขาจะถูกคัดกรองออกไป เช่น กรณีที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือไม่ทราบแน่ชัดได้กระทำความผิด เป็นต้น ส่วนผู้ที่กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่าเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการสามารถที่จะวินิจฉัยความถูกต้องในขั้นต้นได้²⁵ ซึ่งศาสตราจารย์ Herbert Packer ได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ไว้ว่า “กระบวนการคัดกรองควรจะถูกดำเนินการโดยพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือว่าจะสามารถระบุตัวบุคคลที่น่าจะกระทำความผิดได้แน่นอน”²⁶

2.2.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law)²⁷

กระบวนการนิติธรรม (Due Process) หมายถึง การใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและมีเหตุผล ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญสหรัฐหมายถึงรัฐหรือรัฐบาลกลาง จะดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาด้วยหลักของความเป็นธรรมและวิธีพิจารณาตามกฎหมายจะต้องให้ความคุ้มครองต่อ

²⁵ แหล่งเดิม.

²⁶ From *The limits of Criminal Sanction*, Standford, by Herbert Packer, 1968: page 160 Code in Howard Abadinsky, “Law and Justice,” chapter six, page 225.

²⁷ ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม (น. 152-154). เล่มเดิม.

บุคคลตามมาตรฐานขั้นต่ำภายใต้หลักแห่งเสรีภาพ (Liberty) นอกจากนี้กระบวนการตามกฎหมายในรัฐประชาธิปไตยซึ่งดำเนินไปในแต่ละขั้นตอน ปฏิบัติถูกต้องเป็นธรรมและเหมาะสมหรือไม่

เป็นหลักที่ตรงข้ามกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม คือ ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องยึดหลักนิติธรรม เน้นการคุ้มครองสิทธิบางอย่างของประชาชน มากกว่าการพยายามป้องกันอาชญากรรมเป็นหลักการที่เน้นคุณภาพ คือ กระบวนการที่มีคุณภาพต้องเป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อน ชับช้อนและสามารถแก้ไขจุดบกพร่องตัวเองได้ และมีมาตรฐานเป็นเช่นเดียวกันทุกกรณี ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเน้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งต้องมีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

ทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครอง ในบางกรณีอาจกระทำในที่เรือนซึ่งก็อาจใช้วิธีการล่อลวง ชู่เชิญ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้ และเพราะทฤษฎีนี้ยึดถือกฎหมายเป็นหลัก ในการพิจารณาคดีอาญาหรือไต่สวนข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะเป็นทางการและเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์กรคณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด นอกจากนี้บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตามตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเขาอย่างถ่วงถ่วงแล้วว่าเขามีความผิด

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมนั้นเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา แม้จะมีความแตกต่างในทางปฏิบัติ แต่ก็มิขัดแย้งกันเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมเช่นเดียวกัน หลักการควบคุมอาชญากรรมนั้นอาจส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมในแง่ของการปราบปรามอาชญากรรมที่ได้ผลมากกว่า แต่ก็อาจเกิดผลเสียในแง่ของการใช้อำนาจรัฐที่มีอย่างกว้างขวาง ในขณะที่หลักกระบวนการนิติธรรมจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจส่งผลให้ขั้นตอนและวิธีดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิจารณาพิพากษาเป็นไปอย่างเชื่องช้าได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทั้งสองทฤษฎีต่างก็มีข้อดีและข้อเสีย จึงไม่มีกฎหมายของประเทศใดที่จะใช้เพียงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่จะมีลักษณะเป็นระบบผสมของสองรูปแบบ ดังนั้น ในการกำหนดนโยบายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จึงมักจะเกิดความขัดแย้งใน 2 หลักการนี้เสมอ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่ดีนอกจากจะต้องมีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และแก้ไขปรับปรุงให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคม

ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมในทุกขั้นตอนด้วย²⁸ ดังนั้น ประสิทธิภาพหรือความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม จึงขึ้นอยู่กับการประสานหลักการในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในรัฐธรรมนูญ ให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเข้ากับความเป็นจริงในการบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงดุลยภาพที่เหมาะสมระหว่าง หลักการควบคุมอาชญากรรมกับหลักนิติธรรมนั่นเอง²⁹ นอกจากนี้อาจเพิ่มมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเรียกว่าหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเพิ่มกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่มิให้เกินขอบเขตจนกลายเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนมากเกินไป

ตามหลักนิติรัฐซึ่งให้อำนาจอรัฐและหน่วยงานของรัฐกระทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน โดยมีกฎหมายจำกัดอำนาจอรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายให้ไว้ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนจึงต้องมีการควบคุมการกระทำขององค์กรของรัฐทุกองค์กรให้ชอบด้วยกฎหมาย³⁰ ซึ่งในการปกครองแบบประชาธิปไตย จะมีการแบ่งแยกผู้ใช้อำนาจหน้าที่ไว้ 3 อำนาจ³¹ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ตามทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตยของ มงเตสกีเยอ (Montesquieu) ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือ “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย” (L’Esprit des Lois) ในปี ค.ศ. 1744³² เหตุผลของการแบ่งแยกเป็น 3 อำนาจนี้ ก็เพื่อให้แต่ละองค์กรของรัฐมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ในส่วนของผู้ใช้อำนาจตุลาการนั้น จะเป็นการแบ่งแยกอำนาจโดยเด็ดขาดจากผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและผู้ใช้อำนาจบริหาร เพื่อเป็นการประกันความเป็นอิสระของศาล มิให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม

²⁸ จาก กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง (น. 11), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2543, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

²⁹ เล่มเดิม.

³⁰ จาก คำอธิบายกฎหมายปกครอง (น. 53-54), โดย ชาญชัย แสงศักดิ์, 2547, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

³¹ คำว่า “อำนาจ” ใน “Separation of Powers” ของมงเตสกีเยอในที่นี้ว่า หมายถึง “องค์กร” หรือ “Organs” มากกว่า เนื่องจาก อำนาจอริปไตยเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แบ่งแยกมิได้. (อ้างถึงใน คำอธิบายกฎหมายปกครอง (น. 48). เล่มเดิม.

³² คำอธิบายกฎหมายปกครอง (น. 42). เล่มเดิม.

การนำหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็เพื่อให้มีการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งตามหลักการของนานาประเทศต่างให้ความสำคัญกับมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมาก เนื่องจากการใช้อำนาจที่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการควบคุมหรือกระบวนการตรวจสอบโดยนำระบบการออกหมายมาใช้ ยกตัวอย่างเช่นในต่างประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกาจะให้ผู้มีอำนาจออกหมายจับเพียงองค์กรเดียวคือศาล ทำให้ศาลสามารถเข้าไปตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจในการจับกุมผู้หนึ่งผู้ใดได้ อันเป็นการจำกัดอำนาจของเจ้าหน้าที่มิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ และเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

2.2.3 หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and Balances)

นอกจากทฤษฎีทั้งสองทฤษฎีดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลก็ถือเป็นหลักสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน โดยระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของแนวคิดการแบ่งแยกจัดสรรอำนาจธิปไตย (Separation of powers) โดยมีการแบ่งแยกองค์กรในการใช้อำนาจธิปไตยออกเป็น 3 ทางหลัก คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ซึ่งองค์กรหรือสถาบันการเมืองที่ใช้อำนาจเหล่านั้น คือ คณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล รัฐสภา และศาล ตามลำดับ สำหรับระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ เป็นระบบที่ออกแบบมาเพื่อทำการตรวจสอบและถ่วงดุล หรือคานอำนาจขององค์กรหลักที่ใช้อำนาจธิปไตย ตามหลักการที่ไม่ต้องการให้องค์กรหรือสถาบันใดมีอำนาจสูงสุดและผูกขาดการใช้อำนาจแต่เพียงผู้เดียว การปฏิบัติหน้าที่หรือการดำเนินการขององค์กรหรือสถาบันจะต้องถูกตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่าประเทศที่เป็นต้นแบบเสรีประชาธิปไตยอย่างสหรัฐอเมริกา ได้นำระบบการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of powers) และระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and balances) ซึ่งเป็นความคิดทางการเมืองของนักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส บารอน เดอ มงเตสกีเอร์ (Baron de Montesquieu) ที่เชื่อว่าการใช้อำนาจธิปไตยที่ดีนั้น ควรที่จัดแบ่งออกเป็น 3 ด้าน โดยองค์กรหรือสถาบันที่นำไปปฏิบัติต้องมีความเป็นอิสระ และสามารถตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันได้ เพื่อป้องกันมิให้องค์กรหรือสถาบันใดมีอำนาจมากจนกระทบต่อการปฏิบัติงานขององค์กรหรือสถาบันอื่น แนวคิดนี้สหรัฐอเมริกานำไปปรับใช้พร้อมทั้งสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and balances) ที่มีประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์การเมืองชาวกรีกโบราณ ที่มีพื้นฐานหรือเป้าหมายที่สำคัญเกี่ยวกับหลักการแห่งการให้

อำนาจ คือ ต้องการให้แต่ละฝ่ายที่มีอำนาจและใช้อำนาจนั้น ๆ มีการถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกันทั้งสามฝ่าย เพื่อเป็นหลักประกันถึงการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะปราศจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของหน่วยงานหรือองค์กรในภาครัฐที่อาจจะมีกรใช้อำนาจหนึ่งอำนาจใดในอันที่อาจจะละเมิดหรือลดทอนสิทธิเสรีภาพที่พึงมีของประชาชนได้

อำนาจตุลาการซึ่งเป็น 1 ใน 3 ของอำนาจอริปไตยนั้น มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดี ซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์จะต้องมีอิสระในการทำหน้าที่ ไม่ว่าจะมาจากฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติ ต้องปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองเพื่อให้ทำงานได้อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม สามารถให้ความคุ้มครองประชาชนในสิทธิเสรีภาพได้

องค์กรตุลาการมีหน้าที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้³³

1) ในระดับภาพรวม (Macro) ได้แก่ การควบคุม ตรวจสอบการออกกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นภารกิจของศาลรัฐธรรมนูญ

2) ในระดับภาคย่อย (Micro) ได้แก่ การควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจทางการบริหาร การปกครอง ซึ่งเป็นภารกิจของศาลปกครอง และการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองที่มีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ซึ่งเป็นภารกิจของศาลปกครอง

การตรวจสอบดังกล่าวข้างต้นนี้ มีหลายรูปแบบ เช่น การโต้แย้งคัดค้าน การปรึกษาหารือ การไต่สวน การให้ประชาชนรับรู้และเข้าถึงเอกสาร การให้เหตุผลในคำสั่งทางปกครอง และการให้สิทธิต่าง ๆ แก่คู่ความในคดี เป็นต้น

2.3 ความเป็นมาและเหตุผลของการนำหลักกฎหมายในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญา

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐคือหน้าที่ในการออกกฎหมายเพื่อสร้างกฎระเบียบและข้อห้าม ข้อบังคับต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ประชาชนในสังคมซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลหลายกลุ่มหลายชนชั้นประเพณี หลายความเชื่อ มาอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน หน้าที่ของรัฐก็คือการออกกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชนในบังคับของตนเพื่อให้เกิดมีแนวทางปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา

³³ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (ม.ป.ป.). “การตรวจสอบและควบคุมฝ่ายบริหารโดยอำนาจตุลาการและรูปแบบองค์กรตุลาการ,” *วารสารศาลยุติธรรม*, น. 134. สืบค้น 28 พฤษภาคม 2556, จาก http://elib.coj.go.th/Article/j5_s_9.pdf

เป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว เมื่อมีการออกกฎหมายขึ้นบังคับใช้แล้ว รัฐยังมีหน้าที่ประการต่อมา คือ หน้าที่ในการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายที่ประกาศใช้ขึ้นนั้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยหน้าที่ในส่วนนี้จะเป็หน้าหน้าที่ของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ รัฐยังมีหน้าที่อีกประการหนึ่งได้แก่ หน้าที่ในการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมด้วย ไม่ว่าจะข้อพิพาทดังกล่าวนั้นจะเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน หรือเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนในสังคมและเพื่อให้พลเมืองสามารถอยู่ร่วมกันโดยสงบสุข ซึ่งหน้าที่นี้จะเป็นอำนาจรับผิดชอบขององค์กรศาลนั่นเอง และเมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาขึ้นในสังคม ผลที่ตามมา ก็คือ ประชาชนในสังคมย่อมเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ของตนดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้ประชาชนในสังคมเกิดความเชื่อมั่น เมื่อรัฐได้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วจะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดต่อไป ซึ่งโดยหลักแล้วรัฐย่อมมีอำนาจดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ตลอดเวลาโดยไม่มีกำหนดเวลาบังคับไว้³⁴ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีการเล็งเห็นถึงความสำคัญของพยานหลักฐานในคดีที่จะนำมาใช้พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้กระทำความผิดว่า หากปล่อยให้การดำเนินคดีอาญาไม่มีกำหนดเวลาในการดำเนินคดีไว้ และระยะเวลาล่วงเลยไปนาน ความทรงจำของพยาน ตลอดจนการค้นหายานหลักฐานต่าง ๆ ย่อมเกิดการสูญหายหรือเลือนหายไปตามกาลเวลา ซึ่งอาจเกิดผลเสียต่อกระบวนการพิสูจน์พยานหลักฐาน อันจะมีผลกระทบต่อ การลงโทษผู้กระทำความผิดได้ อันเป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดให้มีหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญา

เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีจุดมุ่งหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ต้องตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา ซึ่งกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้³⁵

- (1) ห้ามปรามและป้องกันพฤติกรรมอันนำไปสู่พฤติกรรมที่คุกคามต่อสวัสดิภาพและผลประโยชน์ของสาธารณชนและเอกชน
- (2) ควบคุมบุคคลซึ่งมีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางที่จะกระทำความผิดอาญา
- (3) เตือนบุคคลทั่วไปไม่ให้กระทำการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย
- (4) ป้องกันและรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม

³⁴ จาก ผลกระทบจากอายุความในคดีอาญาที่มีต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 9), โดย วณปวรา ปงใจ, 2552, เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

³⁵ จาก กฎหมายอาญาหลักและปัญหา (น. 2-3), โดย ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2526, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การกระทำความผิดอาญา มีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการที่จะควบคุมและป้องกันอาชญากรรมและการกระทำผิด แต่ในการดำเนินการของรัฐนั้น รัฐจะต้องกระทำตามกฎหมายและกระทำด้วยความเป็นธรรม จึงจะเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ดี และอายุความในการดำเนินคดีอาญาก็ถือเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อให้รัฐดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดภายในระยะเวลาหนึ่งที่กำหนดไว้

2.3.1 ความจำเป็นของการนำหลักกฎหมายในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาของไทย

ก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญานั้น เรื่องอายุความในคดีอาญา ยังไม่เป็นที่รู้จักในประเทศไทย ในบางกรณีอายุความในการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง ซึ่งมีผลในการลงโทษทางอาญานั้น จะมีระยะเวลาค่อนข้างสั้น เช่น 15 วัน หรือ 3 เดือน และหากผู้เสียหายไม่ใช้สิทธิในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด พนักงานอัยการก็มีสิทธิดำเนินคดีได้เสมอ³⁶

ในสมัยต่อมา (พ.ศ. 1801-1806) ได้มีกฎหมายพระเจ้ามั่งรายหรือมั่งรายราชศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายของพระเจ้ามั่งรายประกาศใช้ภายในราชอาณาจักรล้านนา โดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลวง ซึ่งเป็นยุคสมัยเดียวกับพ่อขุนรามคำแหง ในกฎหมายฉบับนี้ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับอายุความฟ้องคดีไม่ว่าจะเป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีลหุโทษ ได้แก่ คดีเรื่องฆ่าฟัน ปล้นชิง ทบตีผูกมัด เป็นชู้เมียกัน ชิงทรัพย์ ฝากของ กู้หน้สิน ชิงไร่นาที่ดิน และอื่น ๆ จะมีกำหนดอายุความเดียวกัน คือ 20 ปี นอกจากนี้ หากยังบัญญัติต่อไปอีกว่า หากมิได้กล่าวกันภายใน 20 ปี ให้พ้นอายุความไป แต่หากว่าได้กล่าวกันไว้หลายครั้งก็ยังดำเนินคดีได้ หรือหากกรณีที่อยู่ความยอมรับว่ามีคดีจริง ก็อาจดำเนินคดีได้แม้ว่าจะเกินอายุความ 20 ปีแล้ว กฎหมายฉบับนี้ถือว่าเป็นหลักนิติธรรมที่ทันสมัยในขณะนั้น โดยมีเหตุผลว่าเพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับพยานหลักฐาน ซึ่งหากเกิน 20 ปีไปแล้วการพิจารณาคดีก็ยากที่จะได้รับความยุติธรรมเพราะพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องอาจสูญหายไปหมด และการที่บุคคลไม่เอาใจใส่ในสิทธิของตนเอง ปล่อยไว้นานเกิน 20 ปี ย่อมถือว่าเป็นการสละสิทธิหรือประโยชน์ของตนเอง³⁷ ส่วนกรณีที่เกิดคดีขาดอายุความแล้ว แต่หากคู่ความยอมรับกันว่ามีคดีความกันจริงก็ยังสามารถดำเนินคดีกันได้ อันถือเป็นข้อยกเว้นในเรื่องกำหนดอายุความดังกล่าว นอกจากนี้กฎหมายพระเจ้ามั่งรายหรือมั่งรายราชศาสตร์ยังได้กล่าวถึงหลักการในเรื่องอายุ

³⁶ จาก บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (น. 81), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2546, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

³⁷ จาก ประวัติศาสตร์กฎหมาย (น. 112), โดย สวัสดิ์ ศรีสม, 2515, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ความสะอาดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความในกรณีที่ดีนั้น ได้มีการว่ากล่าวกันมาเรื่อย ๆ ศาลก็มีอำนาจดำเนินคดีความต่อไปได้แม้จะเกินกำหนดอายุความ 20 ปีแล้ว³⁸

ต่อมาในสมัยสุโขทัย (ประมาณ พ.ศ. 1880-2000) เริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอายุความในคดีอาญา ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะโจร อันเป็นกฎหมายลักษณะอาญาฉบับแรกของประเทศไทยได้กำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้ โดยกฎหมายลักษณะโจรได้กำหนดอายุความไว้ในกรณีที่มิใช่ผู้กระทำความผิดร่วมกับโจร หรือรู้เห็นว่าโจรกระทำความผิด ให้นำความมาแจ้งต่อเจ้าหน้าที่หรือคบคิด ภายในกำหนด 10 ปี เพื่อให้มีการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ถ้าไม่นำความมาแจ้งภายใน 10 ปีถือว่าหลังโทษปรับเสมือนผู้นั้นเป็นโจร³⁹

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (ช่วงประมาณ พ.ศ. 2347) มีการตรากฎหมายตราสามดวง โดยทรงโปรดเกล้าให้ชำระกฎหมายเก่าอันเป็นหลักในการพิจารณาตัดสินความมาแต่โบราณ แล้วโปรดให้เรียกชื่อว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีปรากฏบทบัญญัติในเรื่องอายุความอยู่ในหมวดพระอัยการ ลักษณะรับฟ้อง อยู่ด้วยเช่นกัน และกำหนดอายุความก็จะมีความสั้นยาวแตกต่างกันออกไป ดังนี้

บทที่ 11 มาตรา 1 “ทวยราษฎร์ทั้งหลาย วิวาท ค่า ดี กันด้วยเหตุประการใด ๆ ถ้าจะฟ้องร้องพิพากษากว่าหากันให้มาฟ้องร้องแต่ใน 15 วัน พันกว่านั้นอย่าให้รับฟ้องไว้บังคับบัญชาเป็นอันขาดทีเดียว

อนึ่งรู้เห็นว่าโจรลักทรัพย์สิ่งของตนไป ข้อความนั้นพอเป็นสินไหมพิไบทโษเบาซึ่งจะยอมรับกันได้นั้นก็ดี และความเช่า ผาก ยืม ทรัพย์สิ่งของแก่กันประการใดก็ดี และความอาชญาผูกมัดจำนองกันเป็นต้นก็ดี อนึ่งมีผู้ใดบอกเล่าว่าเมียมีผู้ชั่วรู้จักตัวชู้ปรากฏแล้วก็ดี แลจับชู้ได้ก็ดี ถ้าจะกล่าวหาฟ้องร้องกัน ท่านให้ฟ้องแต่ในสามเดือนลงมา พันนั้นอย่าให้รับบังคับบัญชา ถ้าป่วยไข้แลมีกิจราชการไป กลับมาแล้วให้ฟ้องร้องคดีนั้นแต่ใน 1 เดือนลงมา พันกว่านั้นอย่าให้รับฟ้องไว้พิจารณาเลย”⁴⁰

³⁸ จาก คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2512 - 2513 (น. 238), โดย หลวงสุทธิวิลาสนิติวุฒิ, 2516, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

³⁹ จาก คำบรรยายสัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2503 (จัดพิมพ์เนื่องในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย) (น. 121), โดย กรมศิลปากร, 2507, พระนคร: ศิวพร.

⁴⁰ จาก ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 116 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 1. (น. 298-299), โดย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528, กรุงเทพฯ.

บทที่ 16 มาตรา 1 “ทรัพย์หรือสิ่งของ ทาสทาสี ทาษา ช้าง ม้า โค กระบือ หายได้ตัวคืน มา ถ้าแลเจ้าทรัพย์จะหาความแก่ผู้ลัก ควรให้ว่าแต่ใน 10 วัน และหาก 1 เดือน พ้นกว่านั้นใช้ มีควร ที่จะว่าความผู้นั้นเลย เพราะเหตุมิได้เอามาว่ากฎหมายแต่แรกได้มานั้น”⁴¹

บทที่ 18 มาตรา 1 “ทูปหัวแตก ฟันหัก เอามาก กฎหมายยังแพ่งอาญาให้พิจารณาสืบไป ถ้าอยู่ถึง 3-4 วันมา กฎหมายจะรับมิได้ ถ้าโจทก์หาเรื่องฟ้องเรียกพิจารณาได้”⁴²

อาจกล่าวได้ว่า บทบัญญัติเนื่องอายุความในกฎหมายตราสามดวงนั้น ได้กำหนด ระยะเวลาแห่งอายุความไว้สั้นยาวแตกต่างกันออกไปตามลักษณะและความร้ายแรงของความคิด โดยกำหนดอายุความที่สั้นที่สุดมีเพียง 3-4 วัน สำหรับความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามบทบัญญัติที่ 18 และกำหนดอายุความที่ยาวที่สุดได้แก่ความผิดฐานลักทรัพย์ การเช่าทรัพย์ การฝากทรัพย์ การยืม ทรัพย์ การจํานอง และเมียมีชู้ ซึ่งกำหนดอายุความไว้ 3 เดือน ตามบทบัญญัติที่ 11 นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักในเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความในกฎหมายดังกล่าวด้วย โดยกรณีที่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อันได้แก่ ในกรณีที่ผู้เสียหายป่วยไข้ หรือต้องไปราชการ เป็นเหตุให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีได้ ภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ตนหายป่วยหรือได้กลับ จากราชการ แม้จะพ้นกำหนดเวลาแห่งอายุความตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ แล้ว ก็ตาม

เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2451 (รัตนโกสินทร์ศก 127) ประกาศใช้กฎหมายลักษณะ อาญา ร.ศ. 127 โดยประเทศไทยใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาเป็นระยะเวลา 48 ปี ซึ่งก็ได้มีการบัญญัติเรื่องอายุความไว้ด้วยเช่นกัน ดังนี้

หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความและที่จะลงโทษในคดีอาญา⁴³

มาตรา 77 “ความชอบธรรมที่จะฟ้องร้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี หรือที่จะลงอาชญา แก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น”

มาตรา 78 การฟ้องร้องคดีอาชญา นั้น ถ้ามิได้ยื่นฟ้องต่อศาลภายในเวลาที่ท่านได้ตั้งไว้ เป็นกำหนดไซ้ ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ อย่าให้ศาลรับไว้พิจารณาเลย และอายุความนั้นท่านตั้ง เป็นกำหนดไว้ตามประเภทคดีต่างกัน ดังนี้ คือ

⁴¹ แหล่งเดิม.

⁴² แหล่งเดิม.

⁴³ จาก กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (น. 54-58), โดย พระบริรักษ์นิตินทร.

(1) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ฟ้องได้ใน ยี่สิบปี

(2) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี ให้ฟ้องได้ในสิบห้าปี

(3) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนไปจนถึงเจ็ดปีให้ฟ้องได้ในห้าปี

(4) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษอย่างอื่นนอกจากที่ว่ามานี้ ให้ฟ้องได้ในปีหนึ่ง

มาตรา 79 “เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือ ในระหว่างร้องขอต่อศาลด้วย ประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นอันหยุด อายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้าในอายุความ”

มาตรา 80 “ในคดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าผู้ที่ควรร้องทุกข์ได้ตามกฎหมาย รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วมิได้ร้องทุกข์ สามเดือนไปท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ”

มาตรา 81 “ในคดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าได้ถอนฟ้องหรือได้ยอมความต่อกัน โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไซ้ ท่านว่าหมดความชอบธรรมที่จะเอาคดีนั้นมาร้องฟ้องกันต่อไป”

มาตรา 82 “ผู้ใดศาลได้พิพากษาให้ลงโทษและยังไม่ได้ตัวมันมาลงโทษจนล่วงเลย พันเวลาที่ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ในมาตรานี้แล้ว ท่านว่าเป็นอันล่วงเวลาเสียแล้ว ให้ยกเลิกอย่าโทษ แก่มันตามคำพิพากษาเลย

(1) โทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ยี่สิบปีเป็นพันกำหนด

(2) โทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี สิบห้าปีเป็นพันกำหนด

(3) โทษอย่างอื่น ๆ ห้าปี เป็นพันกำหนด”

มาตรา 83 “กำหนดอัตราล่วงเลยในการลงอาชญา นั้น ท่านให้นับตั้งแต่วันพิพากษาโทษ อันเป็นคำพิพากษาชั้นที่สุดของคดีเรื่องนั้น หรืออีกนัยหนึ่งท่านให้นับตั้งวันที่ผู้ต้องโทษนั้น พันอาญาไป แต่ท่านมิให้นับเวลาที่งดการลงอาชญาไว้ตรากฎหมายนั้นเข้าในเวลาล่วงเลยการลง อาชญา”

มาตรา 84 “เวลาล่วงเลยในการลงอาชญา นั้นเป็นอันหยุดมิให้นับในระหว่างเวลาที่มี เหตุการณ์เหล่านี้ คือ

(1) เมื่อจับตัวมันผู้ต้องโทษได้

(2) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีตำแหน่งหน้าที่สำหรับให้ลงอาชญาได้สั่งให้ทำโทษ”

มาตรา 85 “ถ้ากำหนดอายุความก็ดี กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญาที่ดี ต้องหยุด ด้วยประการใด ๆ ท่านให้ตั้งต้นนับกำหนดไปใหม่แต่วันที่หยุดนั้น”

มาตรา 86 “กำหนดอายุความ และกำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญา นี้ ถึงผู้ต้องหา จะมีได้ร้องขอก็จงให้ใช้ตามท่านบัญญัติไว้จงทุกประการ”

ตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 78 ระยะเวลาที่กำหนดอายุความจะมีความใกล้เคียงกับบทบัญญัติอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยระยะเวลาที่กำหนดอายุความนั้นจะมีความสั้นยาวแตกต่างกันโดยพิจารณาจากประเภทของความผิด อัตราโทษ และความร้ายแรงของความผิดเป็นสาระสำคัญ โดยบัญญัติกำหนดอายุความที่ยาวที่สุดมีระยะเวลา 20 ปี

นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดเรื่องหยุดอายุความไว้ และให้เริ่มต้นนับอายุความใหม่ไว้ด้วย⁴⁴ แม้ในขณะนั้นการดำเนินคดีอาญาจะอาศัยถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นสำคัญ⁴⁵ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้มีบทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ หรือการหยุดนับอายุความไว้ในมาตรา 79 ซึ่งเมื่อฟ้องคดีหรือมีคำร้องต่อศาลไม่ว่ากรณีใด ๆ แล้ว หากยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาล หรือเพราะอยู่ในระหว่างเวลาที่ศาลออกหมาย ก็มีให้นับระยะเวลานี้เข้าไปในกำหนดอายุความ ดังเช่นตัวอย่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1106/2503 ในคดีหาว่าฉ้อโกง ซึ่งมีกำหนดอายุความฟ้องร้องใน 5 ปี เหตุเกิดเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2492 โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกงวันที่ 30 พฤษภาคม 2392 ศาลแขวงพิพากษายกฟ้องโจทก์ อ้างว่าคดีเกินอำนาจศาลแขวง เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2492 แต่จำเลยยังอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงว่าศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ ต้องถือว่าคดีที่จำเลยถูกฟ้องนี้ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ซึ่งตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 79 ถือว่าอายุความสะดุดหยุดอยู่ตลอดมาจนถึงวันที่จำเลยได้ฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ที่อนุญาตให้จำเลยถอนอุทธรณ์ได้ คือ วันที่ 16 ตุลาคม 2493 โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลอาญาใหม่ในวันที่ 13 พฤษภาคม 2498 จึงยังหาล่วงพ้นกำหนดเวลา 5 ปีไม่ คดีของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวในเรื่องคดีขาดอายุความ ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 79 มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา แต่คดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น เป็นคดีความที่อยู่ในช่วงที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ดังนั้น จึงต้องนำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 79 มาใช้บังคับ⁴⁶

⁴⁴ กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 79, 84 และ 85.

⁴⁵ บันทึกรายของนายฮอร์ช ปาตุซ์ ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (น. 81). เล่มเดิม.

⁴⁶ จาก คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 1 ถึงมาตรา 106 ประกอบด้วยคำพิพากษาศาลฎีกาสำคัญ (น. 536), โดย พิชพันธ์ จักรางกูร, 2535, กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

จนในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน และโดยที่รัฐสภามีได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องอายุความอีกแต่อย่างใด ซึ่งกำหนดระยะเวลาอายุความที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญานี้ จะมีความสั้นยาวแตกต่างกันออกไป โดยอายุความฟ้องร้องมีกำหนดเวลา 20 ปี 15 ปี 5 ปี และ 1 ปี และกำหนดอายุความในการลงโทษไว้ 20 ปี 15 ปี และ 5 ปี หลักเกณฑ์เรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามีสาระสำคัญคล้ายคลึงกับกฎหมายลักษณะอาญาครั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่มีข้อแตกต่างกันในบางประการ เช่น รายละเอียดของกำหนดระยะเวลาของอายุความ และในส่วนของอายุความการฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดให้ “ต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาล” (เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165) เป็นต้น

2.3.2 เหตุผลของการนำหลักกฎหมายในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญา

สำหรับเหตุผลที่มีบทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญานี้ ได้มีนักวิชาการบันทึกว่ามีการจำแนกเหตุผลออกเป็น 3 ประการ ดังนี้⁴⁷

2.3.2.1 กฎแห่งการลืม ซึ่งเป็นเหตุผลที่นานาประเทศเห็นกันว่า หากล่วงเลยเวลาไปยิ่งนานเท่าใด ความทรงจำของพยานบุคคลยิ่งเลือนหายไปเท่านั้น ความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปก็ลดลง ความยากลำบากในการพิสูจน์ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยก็ยิ่งเพิ่มขึ้น โอกาสผิดพลาดก็ยิ่งมากขึ้น⁴⁸ นอกจากนี้เมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจจำเหตุการณ์ที่เป็นความผิดนั้นแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อย่างใดที่จะรื้อฟื้นฟ้องร้องพิพากษาลงโทษกันอีก เป็นการก่อความวุ่นวายแก่ประชาชนขึ้นใหม่โดยใช่เหตุ

2.3.2.2 การที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีอยู่นานเวลาที่กำหนดไว้ ย่อมเป็นการทรมาณผู้นั้นพอสมควร เป็นการลงโทษอยู่ทางหนึ่งแล้ว ไม่ควรลงโทษซ้ำอีก

2.3.2.3 การที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีอยู่ได้ด้วยความสะดวกจนพ้นกำหนดเวลานั้น ไม่ทำความผิดให้เป็นที่สนใจของประชาชนจนถูกจับอีก เป็นการแสดงว่าเขาได้ระมัดระวังประพฤติตนจนไม่ควรลงโทษอีกแล้ว อายุความจึงเป็นเครื่องลดบันดาลให้ผู้นั้น

⁴⁷ เหตุผลเหล่านี้ก็มีผู้คัดค้านว่าไม่เป็นการยุติธรรมที่จะปล่อยให้ผู้กระทำความผิดพ้นอาญาไปเพราะล่วงเลยกำหนดเวลา ข้อที่ว่าผู้ซึ่งหลบหนีคดีต้องทนทุกข์และทรมาณตนเองนั้นก็เป็นการคาดคะเนอันปราศจากมูลความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีนิสัยเป็นผู้ร้ายฉกรรจ์ กฎหมายบางประเทศจึงไม่ยอมให้มีอายุความในบางเรื่อง. (อ้างถึงใน *กฎหมายอาญา ภาค 1* (น. 1215), โดย จิตติ ดิงศภัทย์ ก, 2529, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา).

⁴⁸ *กฎหมายอาญา ภาค 1* (น. 1213). เล่มเดิม. (อ้างถึงใน *Manual of German Law no. 71*, p. 95).

ต้องระมัดระวังไม่กระทำความผิดหรือการใด ๆ ที่จะก่อความสนใจของประชาชนในตัวเขาขึ้น เป็นนโยบายทางอาญาที่มีผลในทางป้องกันอีกทางหนึ่ง⁴⁹

การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีเงื้อมมือกฎหมายนั้น เป็นการที่ผู้กระทำความผิดตกอยู่ในภาวะที่ลำบาก ที่ภาวะนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาวะที่เป็นโทษแก่ผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว เพราะผู้กระทำความผิดต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ในระหว่างนั้น เมื่อคดีขาดอายุความแล้วจึงเท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมยกโทษให้ผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลดังกล่าว นักนิติศาสตร์ฝ่ายหนึ่งจึงเห็นว่าอายุความเป็นเหตุยกโทษให้เฉพาะตัว และด้วยเหตุนี้อายุความจึงเป็นกฎหมายอาญา อย่างไรก็ตาม นักนิติศาสตร์อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเวลาที่ล่วงเลยมานานภายหลังการกระทำความผิดนั้น มีผลโดยตรงต่อพยานหลักฐานในคดี กล่าวคือ กำหนดเวลาที่ล่วงเลยมานานมากนั้นทำให้พยานหลักฐานต่าง ๆ มีดมนได้ เช่น ความจำของพยานบุคคลเสื่อมถอยไป หรือพยานหลักฐานเกิดการสูญหายในเวลาต่อมา ซึ่งจะส่งผลต่อความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงได้ด้วย เหตุผลทางด้านพยานหลักฐานดังกล่าว อายุความจึงเป็นเงื่อนไขในการระงับคดี และเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมีนักนิติศาสตร์ฝ่ายที่สามเห็นว่าอายุความไม่ใช่เป็นเพียงเงื่อนไขในการระงับคดีเท่านั้น แต่เป็นเหตุยกโทษให้เฉพาะตัวในขณะเดียวกันด้วย กล่าวคือเห็นว่าอายุความฟ้องร้องเป็นทั้งกฎหมายอาญาและเป็นทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในขณะเดียวกัน⁵⁰

สารานุกรม Wikipedia ได้บันทึกเหตุผลที่มีการนำอายุความมาใช้ ในต่างประเทศ จะไม่ต่างจากที่หยิบยกมากล่าวในประเทศไทยนัก กล่าวคือ เพื่อความเป็นธรรมและความแน่นอนในการดำเนินคดี เพราะเหตุว่าพยานหลักฐานที่ใช้ในการพิสูจน์ความผิดอาจจะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา จึงควรดำเนินการกับเรื่องที่เกิดขึ้นในเวลาปัจจุบัน ไม่ใช่อดีต และเนื่องจากเป็นการยากลำบากที่จะหาผู้ใกล้เคียงคดีอย่างไม่มีวันจบสิ้น บทบัญญัติเรื่องอายุความจึงทำให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองสามารถหยุดการค้นหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม กำหนดอายุความจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศและแต่ละรัฐ ทั้งมักจะขึ้นอยู่กับประเภทของคดีและความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ การกระทำความผิดบางประเภท เช่น ฆ่าผู้อื่น หรือก่อสงคราม ถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวแก่คนในสังคม หลายประเทศจึงกำหนดให้ไม่มีกำหนดอายุความ และเนื่องจากมักจะพบข้อถกเถียงเรื่องที่ไม่สามารถดำเนินการกับผู้กระทำ

⁴⁹ จาก *อายุความ* (น. 154-157), โดย สมพร พรหมพิตร, 2546, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

⁵⁰ โดย *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (น. 506), คณิต ฅ นคร ก, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ความผิดร้ายแรงเพราะเหตุอายุความ ประเทศส่วนใหญ่จึงได้กำหนดให้มีการหยุด (toll) อายุความไว้ อันทำให้ยังไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้หากเข้าเงื่อนไขอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้⁵¹

2.4 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย

2.4.1 ลักษณะทั่วไปของอายุความ

หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาจะมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและส่วนที่แตกต่างจากอายุความในคดีอาญา ดังนี้

(1) การเริ่มนับอายุความในคดีอาญามีหลักการในทำนองเดียวกับการเริ่มนับอายุความในคดีแพ่ง กล่าวคือ ไม่นับวันแรก เช่น หากได้ความว่าจำเลยกระทำความผิดเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2527 วันสุดท้ายของการนับอายุความ 10 ปี คือ วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2537⁵²

(2) อายุความในคดีอาญามีผลทำให้สิทธินำคดีอาญาฟ้องระงับลง⁵³ ซึ่งต่างจากอายุความในคดีแพ่งที่เป็นเรื่องกำหนดเวลาให้ใช้สิทธิเรียกร้อง ไม่ว่าจะในกรณีที่จะทำให้ได้สิทธิ⁵⁴ หรือเสียสิทธิ⁵⁵ และอายุความในคดีแพ่งนั้นลูกหนี้อาจยกเอาเรื่องอายุความขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ปฏิเสธการชำระหนี้⁵⁶ เพราะการที่หนี้ขาดอายุความในทางแพ่งไม่ได้เป็นเหตุให้หนี้ระงับ ดังนั้นแม้ลูกหนี้จะได้ชำระหนี้ไปโดยไม่รู้ว่าหนี้ขาดอายุความก็ไม่ใช่เหตุให้เรียกคืน⁵⁷ แต่การขาดอายุความในคดีอาญาเป็นเหตุให้ศาลต้องยกอายุความขึ้นพิจารณาและพิพากษายกฟ้องแม้ไม่มีการต่อสู้คดีไว้

(3) อายุความในคดีอาญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่อายุความในคดีแพ่งไม่ถือว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน การดำเนินคดีแพ่งถือเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน ดังนั้น หลักการเรื่องอายุความในคดีแพ่งโดยทั่วไปจึงไม่ได้ถือเคร่งครัดอย่างในคดีอาญา ดังนั้น ในคดีแพ่งลูกหนี้จึงอาจสละประโยชน์เรื่องอายุความได้⁵⁸

⁵¹ Retrieved December 7, 2014, from http://en.wikipedia.org/wiki/Statute_of_limitation.

⁵² คำพิพากษาฎีกาที่ 2144/2539.

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39.

⁵⁴ เช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1333 ที่บัญญัติว่า “...กรรมสิทธิ์นั้นอาจได้มาโดยอายุความ...”

⁵⁵ เช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/9 ที่กำหนดว่า “...สิทธิเรียกร้องใด ๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอายุความ.”

⁵⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/10 และ 193/29.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/24 – 193/28.

⁵⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 5088/2533.

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังยอมให้มีการขยายและยื่นอายุความได้ในบางกรณี⁵⁹ แต่ในคดีอาญานั้นจะมีหลักเกณฑ์ที่จำกัดกว่าในคดีแพ่ง โดยจะมีบทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับอายุความ ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรค 2 ที่กำหนดว่า กรณีที่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว และต่อมาผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือวิกลจริต และศาลได้สั่งงดการพิจารณาไว้ จนเกินกำหนดนับแต่วันที่หลบหนี หรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาก็ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความเช่นกัน

2.4.2 ความหมายของอายุความ

อาจกล่าวในเบื้องต้นว่า “อายุความ” หมายถึง ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้อง ฟ้องคดี หรือดำเนินเกี่ยวกับคดีที่กฎหมายกำหนดไว้ว่า ถ้าไม่มีการดำเนินการภายใน กำหนดให้ถือว่าคดีขาดอายุความ อันจะมีผลทำให้ไม่สามารถเรียกร้อง ฟ้องคดี หรือดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับคดีได้

ตามสารานุกรม Wikipedia ได้บันทึกไว้ว่า ในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ “อายุความ” (statutes of limitations) จะหมายความถึงบทบัญญัติ (statute) ซึ่งกำหนดเวลาสูงสุดที่กฎหมายจะสามารถเข้ามาดำเนินการนับแต่เกิดเหตุ ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์จะกำหนดเรื่องอายุความไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งหรือประมวลกฎหมายอาญา และใช้คำเรียกโดยรวมว่า “prescription” หรือ “prescriptive period”⁶⁰

ส่วนในประเทศไทย การให้ความหมายของ “อายุความ” นั้น ได้มีนักนิติศาสตร์หลายท่านให้ความหมายของอายุความในคดีอาญาไว้อย่างกว้าง ๆ โดยจะขอยกมากล่าวเพื่อประกอบความเข้าใจในเรื่องอายุความอย่างถ่องแท้

การให้ความหมายของคำว่าอายุความนั้น สมพร พรหมพิตร ได้ให้คำนิยามไว้ในภาพรวม ทั้งในคดีแพ่งและในคดีอาญา ว่า “อายุความ หมายถึงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดี ถ้าเลยกำหนดนั้นไปแล้วถือว่าคดีขาดอายุความ และเห็นว่าเหตุที่กฎหมายได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ก็ด้วยเกรงว่าหากปล่อยให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดีกันตามชอบใจโดยไม่คำนึงถึงกำหนดเวลาช้านานเพียงใด อาจทำให้พยานหลักฐานในคดีสูญหายไปตามกาลเวลาที่เนิ่นออกไปจึงต้องมีการวางกฎเกณฑ์กันไว้”⁶¹

⁵⁹ เช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/20 ถึงมาตรา 193/22.

⁶⁰ Retrieved December 7, 2014, from http://en.wikipedia.org/wiki/Statute_of_limitation.

⁶¹ จาก อายุความ (น. 1), โดย สมพร พรหมพิตร, 2546, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

พิพัฒน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร ได้มีคำอธิบายไว้ว่า “เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาขึ้น ประมวลกฎหมายอาญาประสงค์จะให้มีการฟ้องร้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ศาลโดยเร็ว เพราะถ้าฟ้องช้าไป พยานอาจลืมข้อเท็จจริงที่ประสบ ความทรงจำยิ่งน้อยลง ความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้วย่อมลดลง ทั้งเมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจ ย่อมไม่มีประโยชน์ที่จะรื้อฟื้นฟ้องกันอีก และการที่ผู้กระทำความผิดต้องหลบหนีย่อมเป็นความทุกข์ทรมานเพียงพออยู่แล้ว ฉะนั้นเมื่อกำหนดเวลาระยะหนึ่งล่วงไปแล้วก็เป็นการสมควรที่จะห้ามมิให้ฟ้องร้อง กำหนดเวลาดังกล่าวเรียกว่า อายุความ”⁶²

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการท่านอื่น ๆ ซึ่งแม้จะมีได้ให้ความหมายของคำว่าอายุความไว้โดยตรง แต่ก็ได้อธิบายในภาพกว้างตามบทบัญญัติหมวด 9 ลักษณะ 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญาไว้ด้วยเช่นกัน โดย ศาสตราจารย์จิติ ดิงศักดิ์ย์ ได้อธิบายไว้ว่า “ประมวลกฎหมายอาญา หมวด 9 ว่าด้วยอายุความ มีบทบัญญัติเรื่องกำหนดเวลาฟ้องคดีอาญา กำหนดเวลาฟ้องคดีกักกัน กำหนดเวลาด่วงเลยการลงโทษและด่วงเลยการบังคับค่าปรับ การกักกันและทำทัณฑ์บนไว้ในหมวดเดียวกัน แต่ในทางวิชาการเป็นกรณีอายุความฟ้องคดีอาญาส่วนหนึ่ง และเป็นกรณีกำหนดเวลาด่วงเลยการลงโทษ”⁶³ อีกส่วนหนึ่ง รวมทั้งวิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วย”⁶⁴

2.4.3 ประเภทของอายุความในคดีอาญา

ในคดีอาญามีอายุความหลักอยู่ 2 ประเภท คือ อายุความฟ้องร้อง และอายุความด่วงเลยการลงโทษ กฎหมายอาญาของประเทศจะบัญญัติเรื่องอายุความทั้งสองชนิดนี้ไว้ว่าการไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาที่ดี หรือการไม่ได้ตัวผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดมารับโทษภายในกำหนดเวลาที่ดี ทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดี หรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี⁶⁵

⁶² จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 575), โดย พิพัฒน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร, 2527, กรุงเทพฯ: บรรณการ.

⁶³ มีตำราหลายเล่มได้เรียกระยะเวลาด่วงเลยการลงโทษว่า “อายุความด่วงเลยการลงโทษ” เช่น (อ้างอิงในกฎหมายอาญา ภาค 1, (น. 224-225), โดย หยุต แสงอุทัย, 2540, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 575), โดย พิพัฒน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร, 2527, กรุงเทพฯ: บรรณการ และกฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 792), โดย เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก, 2540, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

⁶⁴ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1213). เล่มเดิม.

⁶⁵ กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (น. 505). เล่มเดิม.

2.4.3.1 อายุความฟ้องร้อง

“อายุความฟ้องร้อง” คือ กำหนดเวลาที่จะฟ้องร้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาล⁶⁶ ซึ่งหมายความว่า จะมีการฟ้องและมีตัวผู้กระทำความผิดมาส่งศาล (เว้นแต่กรณีที่ตัวผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจควบคุมของศาลอยู่ก่อนแล้วในขณะยื่นฟ้อง) ภายในกำหนดเวลาตามที่มาตรา 95 ได้บัญญัติไว้ โดยกฎหมายได้กำหนดอายุความไว้ตามความร้ายแรงของความผิด ซึ่งผลของการที่คดีขาดอายุความฟ้องร้องจะทำให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับสิ้นไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 การฟ้องคดีจึงทำไม่ได้ อีกทั้งเรื่องอายุความในคดีอาญาถือเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยจะไม่ได้อัยการขึ้นกล่าวอ้างศาลก็ต้องยกเรื่องคดีขาดอายุความขึ้นพิจารณา พิพากษายกฟ้องโจทก์

ในกรณีที่กฎหมายได้กำหนดให้มีอายุความฟ้องร้องไว้ ในการฟ้องคดีดังกล่าวก็จะต้องดำเนินการฟ้องภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ซึ่งระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้นอาจมีระยะเวลาสั้นหรือยาวแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดไว้ตามเจตนารมณ์แห่งการบัญญัติกฎหมายเรื่องอายุความ อันได้แก่ กฎแห่งการลืม โดยสัมพันธ์กับการกระทำที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลง ซึ่งหากเป็นการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงกำหนดอายุความจะมีระยะเวลาที่สั้นกว่าอายุความในความผิดที่มีลักษณะของการกระทำความผิดที่ร้ายแรง กล่าวโดยสรุปก็คือ ระยะเวลาของอายุความตามที่กฎหมายบัญญัติไว้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำความผิดว่ามีความร้ายแรงเพียงใด

การนับอายุความฟ้องร้อง กฎหมายให้ “นับแต่วันกระทำความผิด” ซึ่งอาจเป็นวันแรกที่ลงมือกระทำความผิดตลอดไปจนถึงวันที่การกระทำอันก่อให้เกิดความผิดได้กระทำครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และอาจมีการกระทำความผิดต่อเนื่องกันไปก็ได้⁶⁷ อันเป็นวันซึ่งมีการกระทำ “อันสุดท้าย” ของความผิด⁶⁸

⁶⁶ แหล่งเดิม.

⁶⁷ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1, ตอน 2*, โดย จิตติ ดิงสภักดิ์ ช, 2525, สำนักอบรมศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตยสภา กรุงเทพมหานครพิมพ์.

⁶⁸ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1276)*, โดย จิตติ ดิงสภักดิ์ ช, 2546, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตยสภา.

อายุความดังกล่าว เมื่อมีการเริ่มนับอายุความแล้ว อายุความในความคิดนั้นก็จะดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ เว้นแต่จะมีเหตุที่ทำให้อายุความนั้นต้องหยุดนับ โดยการหยุดนับอายุความ อาจเป็นกรณีหยุดนับโดยสิ้นเชิง (Interruption)⁶⁹ หรืออาจเป็นกรณีหยุดนับเป็นการชั่วคราว (Tolling)⁷⁰ ก็ได้

ในกรณีที่คดีขาดอายุความเพราะจำเลยหลบหนีจนพ้นอายุความ แม้จำเลยจะไม่ได้ยกขึ้นอ้าง ศาลก็ต้องยกอายุความขึ้นพิจารณาเอง เพราะเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁷¹

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย ที่บัญญัติว่า “ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว ผู้กระทำ ความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกิน กำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน” จากหลักกฎหมายดังกล่าว หมายความว่า การฟ้องร้องและการได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาล เป็นเหตุให้อายุความหยุดนับ และการหลบหนี หรือการวิกลจริตนั้น เป็นเหตุให้มีการเริ่มนับอายุความใหม่อีกครั้ง โดยให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่หลบหนี หรือวิกลจริตและมีการตั้งให้งดการพิจารณา⁷²

2.4.3.2 อายุความล่วงเลยการลงโทษ

ในเรื่องอายุความล่วงเลยการลงโทษนี้ ศ.ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามีความประสงค์ที่จะให้มีการลงโทษผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในระยะเวลาอันควร ฉะนั้นถ้าไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาลงโทษภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ถือ

⁶⁹ กล่าวคือ เมื่อมีเหตุที่กฎหมายกำหนดให้ต้องหยุดนับอายุความโดยสิ้นเชิงซึ่งอาจเป็นเหตุที่มีอยู่ก่อนที่จะเริ่มนับอายุความนี้ หรือเป็นเหตุที่เกิดขึ้นในภายหลังจากที่ได้เริ่มนับอายุความแล้วก็ได้ ต่อมาหากมีเหตุที่กฎหมายกำหนดให้เริ่มนับอายุความใหม่ ก็ให้เริ่มนับอายุความนั้นใหม่ตั้งแต่ต้น โดยไม่นำอายุความที่ล่วงมาแล้วในคราวแรก เข้ามานับรวมด้วยแต่อย่างใด เช่น กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย.

⁷⁰ กล่าวคือ เมื่อมีเหตุที่กฎหมายกำหนดให้หยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว โดยเหตุในการหยุดนับอายุความชั่วคราวนี้อาจมีอยู่ก่อนที่จะเริ่มนับอายุความ หรืออาจมีขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการเริ่มนับอายุความไปแล้ว และภายหลังเมื่อเหตุที่ทำให้ต้องหยุดนับอายุความสิ้นสุดลงจึงจะมีการเริ่มนับอายุความต่อไป ซึ่งมีใช้การเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่แรก แต่เป็นกรณีที่นับอายุความต่อจากอายุความเดิมที่หยุดนับไว้ในคราวแรก ซึ่งหลักนี้ไม่มีใช้ในประเทศไทย.

⁷¹ เดิมมีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 86 ว่า ศาลอาจยกอายุความและกำหนดเวลาล่วงเลยการลงอาญาขึ้นใช้ แม้ผู้ร้องไม่ได้ร้องขอ ด้วยเหตุนี้ โจทก์จึงต้องนำสืบว่าคดีไม่ขาดอายุความ และถ้าไม่ขัดกรณีเป็นที่สงสัยว่าจะขาดอายุความหรือไม่ ศาลยกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 543/2498, 553/2472).

⁷² กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (น. 507). เล่มเดิม.

ว่าเป็นการขาดอายุความล่วงเลยการลงโทษ”⁷³ และได้จำแนกกฎหมายเรื่องอายุความล่วงเลยการลงโทษออกเป็น 2 กรณี คือ⁷⁴

(1) เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษ และยังไม่ได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษ นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด จนเกินเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98

(2) เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นรับโทษมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนี และยังไม่ได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษต่อ นับแต่วันที่ผู้นั้นหลบหนี จนเกินเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98

ในกรณีดังกล่าวมานี้ จะลงโทษผู้นั้นไม่ได้ โดยกำหนดเวลาตามมาตรา 98 ได้กำหนดไว้ยาวสั้นตามความหนักเบาของโทษที่ผู้ต้องคำพิพากษาพึงจะได้รับ นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ยังให้ความเห็นว่า “การที่ผู้นั้นต้องหลบหนีการจับกุมของเจ้าพนักงานเพื่อไม่ต้องรับโทษเป็นความทุกข์ทรมานอยู่ในตัวแล้ว”⁷⁵

อายุความล่วงเลยการลงโทษ คือ กำหนดเวลาที่จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมาเพื่อรับโทษตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด โดยกฎหมายให้นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือวันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีคำพิพากษาของศาลยอมถึงที่สุด โดยวันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีนั้น หมายถึงวันที่ผู้กระทำความผิดที่รับโทษตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดหลบหนีจากการคุมขังไป ซึ่งหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีหลายครั้ง การพิจารณาวันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีนั้นให้ถือวันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากการคุมขังครั้งสุดท้าย⁷⁶

2.4.4 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย

หลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย จะแบ่งออกเป็น อายุความในชั้นฟ้องร้อง และอายุความล่วงเลยการลงโทษ กล่าวคือ

บทบัญญัติตามมาตรา 95 เป็นเรื่องอายุความฟ้องร้อง ซึ่งกฎหมายได้กำหนดระยะเวลาสั้นยาว แยกจากกันตามความหนักเบาของโทษในความผิดแต่ละประเภทไป⁷⁷ นานที่สุด คือ 20 ปี แล้วลดหลั่นลงมาเป็น 15 ปี, 10 ปี, 5 ปี และ 1 ปีตามลำดับ ส่วนอีกชั้นตอนหนึ่งนั้น กำหนดไว้ในมาตรา 95 วรรคสอง เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว ผู้กระทำ

⁷³ จาก *กฎหมายอาญาภาค 1* (น. 227), โดย หยุด แสงอุทัย, 2540, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁷⁴ แหล่งเดิม.

⁷⁵ แหล่งเดิม.

⁷⁶ *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (น. 509). เล่มเดิม.

⁷⁷ จาก “การนับอายุความในคดีอาญา (ตอนที่ 1),” โดย อร่าม พุฒางกูร, 2530 (พฤศจิกายน-ธันวาคม), *คูลพาท*, 34(6), น. 91.

ความผิดพลาดหนึ่ง กฎหมายให้เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่วันที่หลบหนี ซึ่งการเริ่มนับอายุความทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ของแต่ละชั้นตอนเอาไว้ต่างหากจากกันอย่างเด็ดขาด การนับอายุความตามมาตรา 95 วรรคแรก เป็นการเริ่มนับจากวันกระทำความผิด จะต้องเป็นกรณีที่ยังมีได้ฟ้องและยังมีได้ตัวผู้กระทำความผิดมา ซึ่งเรียกว่า “อายุความฟ้องร้อง” ส่วนอีกชั้นตอนหนึ่งคืออายุความตามมาตรา 95 วรรคสอง กำหนดให้นับอายุความจากวันที่จำเลยหลบหนี ในกรณีที่ได้มีการฟ้องคดีแล้วและได้ตัวมายังศาลแล้วด้วย ต่อมาได้หลบหนีและศาลมีคำสั่งให้งดการพิจารณาไว้ ซึ่งเรียกว่า “อายุความหลบหนี”⁷⁸

ส่วนบทบัญญัติตามมาตรา 98 เป็นเรื่องอายุความล่วงเลยการลงโทษ นำมาใช้แก่กรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว แต่ผู้นั้นยังมีได้รับโทษ หรือ ได้รับโทษไปบ้างแล้วแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีไป กฎหมายก็ได้กำหนดอายุความในกรณีเช่นนี้ไว้ โดยถ้ายังไม่ได้ตัวผู้นั้นกลับมาเพื่อรับโทษจนพ้นระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 98 นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี กฎหมายก็ให้ถือว่าเป็นอันล่วงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นอีกมิได้

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงการที่ขีดอายุความอันเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้อีกต่อไปนั้น เท่ากับเป็นกรณีที่กฎหมายยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญานั้นเอง ทั้งนี้ หากพิจารณาเหตุผลทางทฤษฎีแล้วพบว่ากรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษเพราะเหตุขีดอายุความนั้น ไม่ถือว่าเป็นการที่กฎหมายยกเว้นโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด เพราะเหตุยกเว้นโทษในทางทฤษฎีนั้น หมายถึง การกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายแต่ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษเพราะมีเหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว ซึ่งมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา⁷⁹ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ถูกดำเนินคดีอาญาเนื่องจากขีดอายุความ จึงไม่ใช่กรณีที่กฎหมายยกเว้นโทษให้ อายุความถือเป็นเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาในการฟ้องร้องและลงโทษผู้กระทำความผิดเอาไว้ เมื่อระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ผ่านพ้นไป จึงไม่สามารถดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดนั้นได้อีก

หลักเกณฑ์เรื่องอายุความนั้น มีนักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่า อายุความในคดีอาญานั้นไม่ใช่เป็นเพียงเงื่อนไขในการระงับคดีเท่านั้น แต่เป็นเหตุยกโทษให้เฉพาะตัวด้วยในขณะเดียวกัน

⁷⁸ แหล่งเดิม.

⁷⁹ อันได้แก่ มาตรา 65 (ผู้กระทำความผิดวิกลจริต), มาตรา 66 (กระทำความผิดด้วยความมึนเมา), มาตรา 67 (กระทำความผิดด้วยความจำเป็น) และ มาตรา 70 (เป็นการกระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน).

กล่าวคือ เห็นว่า หลักกฎหมายในเรื่องอายุความในคดีอาญานั้นเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติในขณะเดียวกัน⁸⁰

อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายกำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้ หากล่วงพ้นกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติแล้ว ก็ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้อีกต่อไป เพราะเหตุขีดขาดอายุความ

2.4.5 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญา

สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาจะมีสภาพบังคับที่เกี่ยวกับศาล เกี่ยวกับพนักงานอัยการ เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน และเกี่ยวกับความผิด โดยผู้เขียนขอแยกอธิบาย ดังต่อไปนี้

2.4.5.1 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับศาล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) บัญญัติว่า “สิทธินำคดีอาญา มาฟ้องย่อมระงับเมื่อคดีขาดอายุความ” เมื่อคดีขาดอายุความ การฟ้องจึงทำไม่ได้ ถ้ามีขึ้น หรือคดีขาดอายุความเพราะจำเลยหลบหนีจนพ้นกำหนดอายุความ แม้จำเลยจะไม่อ้างขึ้น ศาลก็ต้องยกความอายุความขึ้นใช้เอง เพราะเป็นข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁸¹ เช่น ปัญหาเรื่องคดีโจทก์ขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง⁸² เป็นต้น ส่วนกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา เป็นต้น ส่วนกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป” เป็นกรณีที่ศาลเห็นคดีขาดอายุความแล้ว จึงพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป เช่น โจทก์ฟ้องจำเลย โดยที่โจทก์และศาลเห็นว่าคดียังไม่ขาดอายุความ ศาลจึงสั่งประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณา ต่อมาเมื่อมีข้อเท็จจริงว่าคดีขาดอายุความแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 จึงให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยตัวจำเลยไป

เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) มิได้บัญญัติห้ามฟ้องคดีอาญาที่ขาดอายุความแล้ว ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 มาตรา 96 และมาตรา 97 จึงไม่ได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อคดีขาดอายุความแล้ว ห้ามไม่ให้ฟ้องคดีนั้นต่อศาล หรือห้ามมิให้ศาลรับคดีไว้พิจารณา ถ้าโจทก์ได้ดำเนินการฟ้องคดีโดยมีสิทธิฟ้อง แต่คดีขาดอายุความลงภายหลังเพราะ

⁸⁰ กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (น. 510). เล่มเดิม.

⁸¹ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1095), โดย จิตติ ดิงศภัทย์ ค. เล่มเดิม.

⁸² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2633/2527.

จำเลยหลบหนี หรือวิกลจริต เป็นต้น ศาลจะไม่ยกฟ้องแต่จะมีคำสั่งจำหน่ายคดี เพราะสิทธินำคดีมาฟ้องระงับไป

กรณีที่ศาลได้สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อโจทก์ได้ยื่นคำฟ้อง และได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในอายุความแล้ว แต่ศาลได้สวนมูลฟ้องแล้วล่วงเลยกำหนดอายุความ ก็ไม่ถือว่าคดีนี้ขาดอายุความ แต่อย่างไรก็ดีถ้าศาลสั่งว่าคดีมีมูลแต่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลจนคดีนี้ขาดอายุความ ก็ต้องถือว่าคดีขาดอายุความอยู่นั่นเอง เพราะ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า “ถ้าไม่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้เป็นอันขาดอายุความ” กล่าวคือ โจทก์ต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลหรือได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายหลังก็ได้แต่ต้องก่อนอายุความที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กำหนดไว้

อายุความร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเท่านั้น ไม่รวมถึงศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 “...ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิให้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” เช่น ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ศาลย่อมรับฟ้องนั้นไว้พิจารณาได้ เพราะอายุความร้องทุกข์ไม่ใช่เงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญาของศาล

ส่วนกำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 อายุความบังคับค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 หรืออายุความบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 100 และมาตรา 101 เป็นการบังคับคดีหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว จึงเป็นเรื่องของโจทก์และกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องคอยดูแลติดตามให้การบังคับโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล อย่าให้ล่วงเลยอายุความที่กำหนดไว้สำหรับโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น นอกจากนี้ถ้าไปทำความผิดขึ้นในภายหลัง ก็ไม่ขัดขวางแก่การที่จะใช้วิธีการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 หรือเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และมาตรา 93 ซึ่งถือเอาการที่ผู้ต้องหาเคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเป็นสาระสำคัญในการพิจารณา ส่วนจะได้รับโทษจริงตามคำพิพากษานั้นหรือไม่ใช่ถือเป็นข้อสาระสำคัญ⁸³

⁸³ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1096-1097), โดย จิตติ ดิงศรัทธี ก. เล่มเดิม.

2.4.5.2 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับพนักงานอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าในนครหลวง กรุงเทพมหานคร ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไปเสนออธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าในจังหวัด ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด...”

ประกอบกับตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 53 เรื่องการออกคำสั่งกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ บัญญัติว่า

“ในการพิจารณาสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานอัยการพิจารณาเรื่องเงื่อนไขระงับคดีก่อน และพนักงานอัยการพึงระมัดระวังในเรื่องเงื่อนไขระงับคดีตลอดเวลาการดำเนินคดี

เงื่อนไขระงับคดีตามข้อนี้ คือ

- (1) ผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย
- (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย
- (3) ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา
- (4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง
- (5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิด ยกเลิกความผิดเช่นนั้น
- (6) เมื่อคดีขาดอายุความ
- (7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ
- (8) เมื่อคดีเป็นความผิดต่อส่วนตัวและมีได้ร้องทุกข์ตามระเบียบ
- (9) เมื่อคดีเป็นความผิดต่อส่วนตัวและผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องก่อนหรือหลังจากที่พนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวน และไม่ว่าคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วนั้น ศาลจะพิพากษาแล้วหรือไม่

(10) เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนั้นแล้วและไม่มีหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้

ในกรณีที่คดีใดมีเงื่อนไขระงับคดีดังกล่าวในวรรคสอง ให้พนักงานอัยการสั่งคดีว่า “ยุติการดำเนินคดีเพราะ...(ระบุเงื่อนไขระงับคดี)...” โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสั่งยุติการดำเนินคดีดังกล่าวในวรรคสาม ให้พนักงานอัยการผู้มีอำนาจดำเนินคดี เป็นผู้พิจารณาสั่ง แล้วเสนอสำนวนให้ผู้บังคับบัญชาถัดขึ้นไปหนึ่งชั้น ทราบโดยเร็ว

เพื่อประโยชน์ในการสั่งคดีตามข้อนี้ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือ สั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามได้

เมื่อมีการสั่งยุติการดำเนินคดีตามข้อนี้แล้ว ให้พนักงานอัยการแจ้งคำสั่งยุติการดำเนินคดีแก่พนักงานสอบสวนเพื่อแจ้งให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบโดยเร็ว

ถ้าความปรากฏในภายหลังว่าเหตุในการออกคำสั่งไม่ถูกต้อง ให้หัวหน้าพนักงานอัยการทำความเห็นแล้วส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณาสั่งเพิกถอนคำสั่งนั้น เว้นแต่อธิบดีเป็นผู้ออกคำสั่ง ให้ทำความเห็นเสนอสำนวนตามลำดับชั้น ไปให้อัยการสูงสุด หรือ รองอัยการสูงสุดผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณาสั่ง”

ดังนั้น หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี พนักงานอัยการจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 กล่าวคือ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ในกรุงเทพมหานคร) หรือ ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด (ในจังหวัดอื่นๆ) ตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ต่อไป แต่สำหรับกรณีที่เกิดจากความผิดนั้นขาดอายุความ ถือว่าสิทธินำคดีอาญาเรื่องนั้นมาฟ้องย่อมระงับสิ้นไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) และตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 53(6) พนักงานอัยการจะมีคำสั่งคดีว่า “ยุติการดำเนินคดีเพราะคดีขาดอายุความ” โดยไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145

2.4.5.3 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงแต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” อันเป็นเงื่อนไขที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการสอบสวนคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวได้

หากปรากฏว่าคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวขาดอายุความ พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ ถ้าผู้เสียหายมาร้องทุกข์เมื่อพ้นกำหนดสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนจะไม่สอบสวนก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ที่บัญญัติว่า “...ในกรณีความผิดอันยอมความได้ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด

เป็นอันตรายต่ออายุความ” และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 ก็ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัวหากมิได้มีการร้องทุกข์ตามระเบียบ

นอกจากนี้แล้ว การที่คดีอาญาอายุความก็ยังส่งผลไปถึงหมายจับ ในกรณีที่ออกหมายจับแล้วแต่ยังไม่สามารถจับตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 บัญญัติว่า “หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน”⁸⁴ ดังนั้น ถ้าความผิดตามหมายจับนั้นขาดอายุความ ก็ถือว่าหมายจับนั้นหมดสภาพบังคับไป และเมื่อสภาพบังคับตามหมายจับสิ้นสุดลงด้วยผลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 การสอบสวนก็ต้องยุติลง การควบคุมก็มีต่อไปไม่ได้ ถ้าโจทก์ฟ้องคดีเข้ามาในขณะที่สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลงแล้ว ศาลก็จะมิคำสั่งไม่รับฟ้องหรือยกฟ้องเสียก็ได้⁸⁵

2.4.5.4 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิด

ความแตกต่างระหว่างกำหนดอายุความฟ้องร้อง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กับอายุความล่วงเลยการลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 คือ อายุความฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติ “สำหรับความผิดต้องระวางโทษ...” อันเป็นโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ แต่อายุความล่วงเลยการลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 บัญญัติ “สำหรับโทษ...” อันเป็นโทษตามคำพิพากษาของศาล มิใช่โทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ซึ่งในความผิดบางฐานกฎหมายบัญญัติให้มีระวางโทษขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ เช่น ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 บัญญัติว่า “หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” ให้เอาโทษจำคุกสามปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือในความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ให้เอาโทษจำคุกหนึ่งปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เป็นต้น และนอกจากนี้ ในการกระทำความผิดบางฐานความผิด กฎหมายบัญญัติให้มีบทเพิ่มโทษไว้ด้วย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์

⁸⁴ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547.

⁸⁵ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1096), โดย จิตติ ดิงศรัทธี ค. เล่มเดิม.

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 เป็นลัทธิพิธีกรรม “ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี” ถ้าเป็นการลักทรัพย์ที่เป็นเหตุจรรยาที่เข้าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 (1) ถึง (12) “ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี” ก็ให้เอาโทษจำคุกห้าปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบกำหนดอายุ ความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือถ้าความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 วรรคแรก เป็นการกระทำต่อทรัพย์ที่เป็นโค กระบือ เครื่องกล หรือเครื่องจักร ที่มีอาชญากรรม มีไว้สำหรับประกอบกิจกรรม “ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี” ต้องเอาระวางโทษที่ เพิ่มขึ้นคือโทษจำคุกสิบปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เป็นต้น

2.4.5.5 สภาพบังคับของอายุความในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา

สำหรับอายุความในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญานั้น มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ได้แก่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้อง ทางแพ่งเนื่องจาก ความผิดนั้น ย่อมระงับ ไปตามกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายอาญาเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตใน มาตรา 193/20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเป็นผู้ ฟ้องหรือ ได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม

ถ้าคดีอาญาใดได้ฟ้องต่อศาลและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลด้วยแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับหยุดลงตาม มาตรา 95 แห่ง ประมวลกฎหมายอาญา

ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ ฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีกำหนดอายุความตาม มาตรา 193/32 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ถ้าโจทก์ฟ้องคดีอาญาและศาล พิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์⁸⁶

⁸⁶ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548.

โดยอาจแยกอธิบายหลักเกณฑ์ของอายุความฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ ดังนี้

(1) กรณีไม่มีผู้ใดฟ้องคดีอาญา

สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องเป็นคดีส่วนแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา ย่อมมีอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

ข้อความที่ว่า “...แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตใน มาตรา 193/20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม...” ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคหนึ่งตอนท้ายนั้น หมายความว่า แม้จะเป็นคดีที่ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตฟ้องตามสิทธิเรียกร้องของตนต่างหากจากคดีอาญา ก็ต้องถือตามอายุความในคดีอาญา ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กล่าวคือ ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตจะยกเอาสิทธิประโยชน์ตาม มาตรา 193/20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อ้างว่าอายุความนั้นยังไม่ครบจนกว่าจะพ้นหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้ฟ้องได้ลุถึงความสามารถเต็มภูมิหรือได้มีผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล แล้วแต่กรณี เพื่อต่อสู้ว่าคดียังไม่ขาดอายุความไม่ได้⁸⁷

(2) กรณีมีผู้ฟ้องคดีอาญา

(2.1) ถ้าคดีอาญายังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีแพ่ง ย่อมสะดุดหยุดลง⁸⁸

(2.2) ถ้าคดีอาญาเด็ดขาดลงแล้ว กำหนดอายุความทางแพ่งจะมีอยู่อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับผลแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา ดังนี้

(ก) ถ้าศาลพิพากษาลงโทษจำเลย จนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 กล่าวคือ มีกำหนดอายุความ 10 ปี ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด

(ข) ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ปลดปล่อยตัวจำเลย จนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น หากคดีแพ่งเป็นความผิดฐานละเมิด กำหนดอายุความเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 กล่าวคือ มีอายุความหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ที่จะฟ้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิด เป็นต้น

⁸⁷ จาก คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (น. 719), โดย ธานีศ เกศวพิทักษ์, 2551, มปท.

⁸⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 4997/2549.

อย่างไรก็ตาม การจะนำอายุความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 นี้มาบังคับใช้ จะต้องวินิจฉัยเสียก่อนว่า คดีดังกล่าวเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ถ้าการกระทำของจำเลยไม่แน่ชัดว่าเป็นความผิดอาญา หรือจำเลยไม่ใช่ตัวผู้กระทำการอันเป็นความผิดทางอาญา แต่จะต้องรับผิดชอบทางละเมิดร่วมกับผู้ทำละเมิดที่ต้องรับผิดชอบทางอาญา เช่น ลูกจ้างขับรถโดยประมาททำให้คนตายมีความผิดทางอาญาและนายจ้างต้องรับผิดชอบทางละเมิดร่วมด้วย อายุความฟ้องนายจ้างก็ไม่อยู่ในบังคับของมาตรานี้

2.5 กรณีไม่มีกำหนดอายุความ

2.5.1 แนวคิดการจำแนกลักษณะของการกระทำความผิดตามหลักอาชญาวิทยาที่มีผลต่อกำหนดอายุความ

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า การที่กฎหมายได้บัญญัติเรื่องอายุความขึ้นมาใช้ในคดีอาญานั้น ย่อมเป็นไปตามเหตุผลหรือเจตนารมณ์ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้โดยละเอียดข้างต้นแล้ว ส่วนระยะเวลาที่กำหนดอายุความในแต่ละฐานความผิดนั้น จะมีความสั้นยาว แตกต่างกันไป ทั้งนี้ โดยพิจารณาถึงเจตนารมณ์แห่งกฎหมายในการนำหลักอายุความมาใช้ในคดีอาญาประกอบกับลักษณะของการกระทำความผิด กล่าวคือ หากเป็นการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรง กำหนดอายุความจะมีระยะเวลายาวนานกว่าการกระทำความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง ซึ่งระยะเวลาในการกำหนดอายุความนั้นย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของการกระทำความผิดว่ามีความร้ายแรงเพียงใดด้วย

อย่างไรก็ตาม การจำแนกลักษณะของการกระทำความผิดอาญา มีแนวความคิดตามหลักอาชญาวิทยาซึ่งได้จำแนกลักษณะของการกระทำความผิดอาญา หรือลักษณะของอาชญากรรมไว้ โดยแบ่งออกเป็น 8 ลักษณะ ดังต่อไปนี้⁸⁹

(1) อาชญากรรมที่เป็นการประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายขั้นอุกฉกรรจ์ (Violent Personal Crime) ได้แก่ การฆ่าคนตายโดยเจตนา ทำร้ายร่างกายจนได้รับอันตรายสาหัส และข่มขืนกระทำชำเรา ปฏิภิกขียาได้ตอบจากสังคมจึงมุ่งหวังให้มีการแก้แค้นทดแทนโดยการลงโทษให้สาสม

(2) อาชญากรรมที่เป็นการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเป็นครั้งคราว (Occasional Property Crime) ได้แก่ การกระทำความผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่นโดยผู้กระทำมุ่งหวังที่จะได้ทรัพย์สินนั้นมาเพื่อเสริมสร้างสถานภาพของตนในสังคมโดยไม่รู้ว่าคุณได้ประกอบอาชญากรรม

⁸⁹ จาก *อายุความในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 89), โดย อรุณี อนันตชัยศิลป์, 2542, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เช่น การออกเช็คโดยไม่มีเงินพอจ่ายตามเช็ค ปฏิกริยาโต้ตอบจากสังคมจึงมุ่งหวังที่จะจับกุมบุคคลเหล่านั้นมาชดใช้ค่าเสียหายหรือลงโทษ

(3) อาชญากรรมที่เป็นการกระทำความผิดโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่เป็นเครื่องมือ (Occupational Crime) ได้แก่ การคอร์รัปชัน น้อ โกง ค้าของเถื่อน เป็นต้น ซึ่งผู้กระทำความผิดจะมีความรู้สึกที่ตนเองมิใช่อาชญากร โดยจะเพิกเฉย ไม่เดือดร้อน เพราะอาจได้รับผลประโยชน์ร่วมด้วยจากการกระทำนั้น ๆ และผู้กระทำความผิดจะยอมรับว่าพฤติกรรมของเขาเป็นแบบแผนอันเป็นค่านิยมในสังคมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่เนื่องจากผู้กระทำความผิดลักษณะนี้ส่วนใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง ทำให้การพิจารณาความผิดมีความยุ่งยากซับซ้อน และการกระทำความผิดมักไม่เป็นที่ประจักษ์ จึงทำให้ปฏิกริยาตอบโต้จากสังคมไม่ร้ายแรงนัก

(4) อาชญากรรมทางการเมือง (Political Crime) เป็นการกระทำความผิดเพื่อสนับสนุนหรือนำมาซึ่งความสำเร็จหรือวัตถุประสงค์ทางการเมือง และกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด แต่ผู้กระทำความผิดเองจะไม่คิดว่าการกระทำของตนนั้นเป็นความผิดแต่อย่างใด ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะได้รับการตอบโต้จากสังคมในลักษณะที่รุนแรง ตราบเท่าที่พฤติกรรมนั้นนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อสังคม เช่น ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร การกบฏ การล้มล้างรัฐบาล เป็นต้น

(5) อาชญากรรมที่เป็นการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (Public Order Crime) โดยการกระทำความผิดประเภทนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติของคนในสังคมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เมสุราอาละวาด โสเภณี รักร่วมเพศ หรือการกระทำความผิดที่ละเมิดต่อกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคมอื่นๆ

(6) อาชญากรรมเลียนแบบ (Conventional Crime) การกระทำความผิดในลักษณะนี้จะเป็นการกระทำความผิดของกลุ่มเด็ก วัยรุ่น โดยมีพฤติกรรมเลียนแบบจากการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ หรือจากการเผยแพร่ลักษณะการกระทำความผิดจากสื่อต่าง ๆ เช่น จากภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

(7) อาชญากรรมร่วม (Organized Crime) อันได้แก่ การกระทำความผิดที่มีผู้ร่วมกันกระทำด้วยกันหลายคน อาจรวมกันเป็นกลุ่ม เรียกว่า “องค์กรอาชญากรรม” เช่น การค้ายาเสพติด การคুমบ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี เป็นต้น โดยปฏิกริยาตอบโต้จากสังคมจะมีความรุนแรง แต่ในทางปฏิบัติมักจะกระทำได้ยาก

(8) อาชญากรรมมืออาชีพ (Professional Crime) ได้แก่การกระทำความผิดที่ผู้กระทำยึดถือเป็นอาชีพจนไม่ยอมประกอบอาชีพสุจริตอื่น เพราะเห็นว่าลำบากและมีรายได้น้อย ซึ่งการกระทำความผิดในลักษณะเช่นนี้ ได้แก่ นักล้วงกระเป๋า จักแงะ นักข่องเบา เป็นต้น โดยการ

กระทำความผิดของบุคคลเหล่านี้ไม่นิยมใช้วิธีการที่รุนแรง สังคมจึงตอบโต้ด้วยวิธีการที่ไม่รุนแรงเช่นกัน

การจำแนกประเภทของการกระทำความผิดอาญาดังกล่าวมาข้างต้นนี้ มีความสัมพันธ์กับระดับความร้ายแรงของการกระทำความผิด และส่งผลในการลงโทษโดยกำหนดอัตราโทษสำหรับความผิดที่ร้ายแรงไว้ในอัตราที่สูงกว่าการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงนั่นเอง และสำหรับการกระทำความผิดที่ไม่มีความร้ายแรงกฎหมายก็จะกำหนดระยะเวลาแห่งอายุความสำหรับความผิดนั้น ๆ ไว้ค่อนข้างสั้น เนื่องจากการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงนั้น ส่วนมากจะเป็นความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ โดยมีบุคคลผู้ได้รับความเสียหายหรือผลร้ายจากการกระทำความผิดเป็นသူเสียหาย และมีผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินคดีความผิดฐานนั้นก็คือตัวผู้เสียหายเอง ซึ่งมีได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนในสังคมส่วนรวม แต่เป็นประโยชน์ส่วนบุคคลเสียมากกว่า ในทางตรงกันข้าม การกระทำความผิดที่มีความร้ายแรง เช่น อาชญากรรมทางการเมือง (Political Crime) อันเป็นการกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร โดยมีผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดประเภทนี้เป็นสาธารณชนในสังคมทั้งหมด กฎหมายจึงได้กำหนดระยะเวลาแห่งอายุความสำหรับความผิดลักษณะนี้ไว้ให้มีกำหนดเวลาที่ยาวนาน⁹⁰ และสำหรับในบางประเทศจะกำหนดให้ความผิดในลักษณะเช่นนี้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ เช่น ในประเทศอังกฤษ

2.5.2 ความผิดที่ไม่มีอายุความตามกฎหมายระหว่างประเทศ

2.5.2.1 ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide)

ตามกฎหมายระหว่างประเทศอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) เป็นอาชญากรรมและการกระทำความผิดอาญาต่อสากล หรือความสงบเรียบร้อยของโลก (Crimes and Criminals against the Universal or World Order)⁹¹ อาชญากรรมและการกระทำความผิดประเภทนี้มักจะเป็นการกระทำความผิดโดยกลุ่มบุคคลที่อยู่ในระดับผู้นำ หรือกลุ่มผู้มีอำนาจในการปกครองรัฐ ซึ่งกระทำผิดในลักษณะที่สร้างความเสียหายให้ประชาคมระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิตร่างกาย หรือ ทรัพย์สิน และเพราะผลแห่งความรุนแรงนี้เองทำให้ประชาคมโลกต้องการนำตัวผู้กระทำความผิดเหล่านี้มาดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย แม้ว่าการกระทำของผู้กระทำความผิด

⁹⁰ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 71), โดย จิตติ ดิงศภัทย์ ค. เล่มเดิม.

⁹¹ จาก กฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา (น. 96), โดย พงษ์ธร บุญอารีย์, 2540, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ชอบธรรมตามกฎหมายภายในของผู้กระทำผิดก็ตาม ทั้งนี้ เพราะผู้กระทำผิดเหล่านี้กระทำในนามของรัฐ

2.5.2.2 ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity)

อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ คือ การกระทำใด ๆ ที่กระทำต่อพลเรือน โดยการกระทำที่ร้ายแรงที่สุดก็คือการสังหารหมู่ (Massacre) ซึ่งจัดว่าเป็นการกระทำหนึ่งอันเป็นอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แต่อาชญากรรมต่อมนุษยชาตินั้น มีขอบเขตของการกระทำที่กว้างกว่าอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ กล่าวคือ อาชญากรรมต่อมนุษยชาตินั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่มุ่งต่อการทำลายล้างกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการกระทำที่ทารุณโหดร้ายต่อพลเรือนโดยทั่วไป และยังรวมถึงการกระทำที่เป็นการต่อต้านทางการเมือง⁹² ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ อาชญากรรมอันเป็นการต่อต้านมนุษยชาติได้แก่ การกระทำที่เป็นการกระทำภายใต้ นโยบายของรัฐและเป็นการกระทำที่มีผลกระทบเป็นวงกว้างที่มุ่งกระทำต่อพลเรือน โดยเป็นการกระทำอันทารุณโหดร้าย และเป็นการกระทำที่กระทำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยทำให้ถูกเหยียดหยาม หรือถูกลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดทั้งกฎหมายมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law) และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Law) อันเป็นการต้องห้ามกฎหมายระหว่างประเทศ และผู้กระทำสมควรต้องถูกลงโทษไม่ว่าจะได้กระทำการดังกล่าวในภาวะสงครามหรือไม่ก็ตาม⁹³ ธรรมนูญแห่งกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ มาตรา 7 ได้กำหนดให้การกระทำใด ๆ ต่อไปนี้เป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ⁹⁴

- 1) การฆ่าคนตายโดยเจตนา
- 2) การทำลายล้าง ซึ่งรวมถึงการขัดขวางมิให้ประชาชนได้รับอาหารหรือยา ซึ่งถึงเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างส่วนหนึ่งของประชากร
- 3) การบังคับให้ผู้อื่นตกเป็นทาส หรือการใช้อำนาจแห่งความเป็นเจ้าของเหนือบุคคลอื่นรวมทั้งการค้าคน
- 4) การบังคับโยกย้ายหรือการเนรเทศประชากร หรือบังคับให้ประชากรต้องย้ายออกจากพื้นที่ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยปราศจากเหตุที่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ

⁹² From *Principles of International Criminal Law* (p. 216), by Werle, 2005, The Hague: Asser Press.

⁹³ From *International Criminal Law* (p. 64), by Cassese, Antonio, 2003, Oxford: Oxford University Press.

⁹⁴ Retrieved October 7, 2013, from http://www.un.org/law/icc/statue/99_corr/estatue.html.

5) การกักขังจองจำหรือทำให้สูญเสียอิสรภาพทางร่างกายร้ายแรง ที่เป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ

6) การทารุณกรรม ตามนิยามที่ว่าเป็นการจงใจก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจต่อบุคคลที่ถูกคุมขัง หรืออยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

7) การข่มขืน การทำให้ตกเป็นทาสทางเพศ บังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ การบังคับให้ทำหมัน หรือการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกัน

8) การรังควานกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ หรือหมู่คณะที่รวมกันด้วยเหตุผลทางการเมือง เผ่าพันธุ์ ศิวีสี ตามชนชาติส่วนน้อย ตามวัฒนธรรมประเพณี ตามความเชื่อศรัทธาทางศาสนา ตามมิติทางเพศ หรือด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลว่า การรังควานดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาใด ๆ ที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญกรุงโรม

9) การใช้กำลังบังคับบุคคลให้สูญหาย การจับกุมคุมขัง การกักตัวหรือลักพาตัวบุคคล หรือ ทำให้บุคคลอื่นสูญเสียชีวิตไม่ว่าจะกระทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือรู้เห็นแล้วเพิกเฉยของหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรทางการเมือง เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวแล้วยังกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) การปฏิเสธไม่รับรู้ต่อบุคคลที่ถูกจับกุมคุมขัง

(2) การปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชะตากรรมของบุคคลที่สูญหายไป โดยมีเจตนาที่จะให้บุคคลนั้นไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในระยะที่ยาวนาน

10) การเหยียดสีผิว หรือการกระทำอื่น ๆ อันไร้มนุษยธรรม ภายในบริบทของระบบที่จัดตั้งเป็นระบบที่กดขี่ข่มเหงและครอบงำความคิดอย่างเป็นระบบ โดยกลุ่มชนอีกพันธุ์หนึ่งที่กระทำต่อมนุษย์อีกพันธุ์หนึ่ง โดยเจตนาเพื่อจะดำรงไว้ซึ่งระบบดังกล่าว

11) การกระทำที่ไร้มนุษยธรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีเจตนาที่จะก่อให้เกิด ความทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือจิตใจ

การกระทำดังกล่าวข้างต้นถือเป็นอาชญากรรมอันเป็นการต่อต้านมนุษยชาติได้ ไม่ว่าความผิด จะได้กระทำในยามสงบหรือในยามที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธก็ตาม เนื่องจากไม่มีข้อกำหนดใด ๆ ว่าอาชญากรรมอันเป็นการต่อมนุษยชาตินั้น เกิดขึ้นได้เฉพาะแต่ในยามที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเท่านั้น ดังนั้นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและน่ากลัวต่อสาธารณชนและสังคมจึงไม่มีอายุความ

2.5.2.3 ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมสงคราม

กฎหมายสงครามแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ⁹⁵

1) Jus ad bellum เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิที่จะนำไปสู่การดำเนินสงคราม (Right to Wage War) สิทธิที่จะไปสู่การดำเนินสงครามได้ คือ จะต้องมีความชอบธรรมในการทำสงคราม ซึ่งอะไรเป็นเหตุชอบธรรมนั้นก็ยังมีความเห็นแตกต่างกันไป

2) Jus in bello เป็นหลักเกณฑ์ว่าด้วยการทำสงคราม และเป็นหลักทางมนุษยธรรมที่จะต้องปฏิบัติในช่วงเวลาสงคราม ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ในลักษณะของจารีตประเพณี

ในกรณีที่มีการละเมิดหลักเกณฑ์บางหลักเกณฑ์ของการทำสงคราม “Jus in bello” อย่างร้ายแรงแล้ว ผู้ที่กระทำการละเมิดก็จะถูกดำเนินคดีในฐานะที่เป็นอาชญากรรมสงคราม สำหรับประเทศที่มีได้เป็นภาคีของสนธิสัญญา ก็ยังคงมีความผูกพันในฐานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการทำสงคราม

ในส่วนที่เกี่ยวกับอาชญากรรมสงคราม สามารถแบ่งแยกได้ที่มาของกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้เป็น 2 ที่มาด้วยกัน คือ กฎหมายแห่งเฮก (Law of Hague) และกฎหมายแห่งเจนีวา (Law of Geneva) ดังนี้⁹⁶

1) กฎหมายแห่งเฮก (Law of Hague) คือ หลักกฎหมายสงครามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงเฮก ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ของคู่สงครามในการดำเนินการทำสงคราม รวมทั้งจำกัดสิทธิของคู่สงครามในการเลือกวิธี (method) และวิถีทาง (means) ในการทำสงคราม เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับความเสียหาย

2) กฎหมายแห่งเจนีวา (Law of Geneva) กฎหมายแห่งเจนีวา ได้บัญญัติขึ้นเพื่อทำให้เกิด ความแน่ใจว่าจะมีการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมกับผู้ที่ไม่ใช่ทหาร และผู้ที่เป็นทหาร รวมทั้งปกครองบุคคลบางประเภทและเพื่อลดความทารุณโหดร้ายของสงครามด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความแตกต่างของกฎหมายแห่งเฮกและกฎหมายแห่งเจนีวา กฎหมายแห่งเฮก หมายถึง กฎหมายสงคราม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสร้างกฎเกณฑ์ในการทำสงคราม ส่วนกฎหมายแห่งเจนีวา หมายถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการ

⁹⁵ จาก *ศาลอาญาระหว่างประเทศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 109), โดย กรรภิรมย์ สุนทรนาริน, 2542, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁹⁶ แหล่งเดิม.

ปกป้องผู้ประสบภัยจากสงคราม ซึ่งมีทั้งพลเรือน ทหาร เชนยศึก ที่ได้รับบาดเจ็บหรือป่วยไข้ โดยกำหนดมาตรฐาน ขั้นต่ำในการดำเนินการเพื่อปฏิบัติต่อผู้ประสบภัยจากสงคราม⁹⁷

ดังนั้น กฎหมายแห่งเจนีวา (Law of Geneva) จึงอาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายตราสารบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ทางมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ในกรณีมีการละเมิดกฎหมายเจนีวา อย่างร้ายแรง ก็อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบของปัจเจกชนและเป็นความผิดที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศ

ลักษณะของการกระทำผิดที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดอาชญากรรมสงครามได้ปรากฏอยู่ในธรรมนูญศาลนูเรมเบิร์กและธรรมนูญศาลยูโกสลาเวีย ซึ่งอาจใช้เป็นหลักการในการพิจารณาลักษณะและคำจำกัดความของอาชญากรรมสงครามอันเป็นความผิดที่ศาลอาญาระหว่างประเทศมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีได้ดังต่อไปนี้ คือ⁹⁸

1) ในธรรมนูญศาลนูเรมเบิร์ก ได้ให้คำจำกัดความของการกระทำที่ถือได้ว่าเป็น “อาชญากรรมสงคราม” ไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 6 ของธรรมนูญศาลนูเรมเบิร์ก โดยถือได้ว่าเป็นการกระทำดังต่อไปนี้เป็นอาชญากรรมสงคราม

- (1) การฆาตกรรมเชลยศึก บุคคลในทะเล ตัวประกัน และประชาชนในดินแดนที่ถูกยึดครอง
- (2) การทารุณกรรมเชลยศึก บุคคลในทะเล ตัวประกัน และประชาชนในดินแดนที่ถูกยึดครอง
- (3) การขนย้ายประชาชนในดินแดนที่ถูกยึดครองไปใช้แรงงานทาส
- (4) การปล้นสะดมทรัพย์สินของรัฐหรือเอกชน
- (5) การทำลายเมือง หมู่บ้านอย่างราบเรียบ

⁹⁷ From “Enforcement the difference between the laws of War and the Geneva Convention,” by Richard L. Fruchterman, 1982 (May), 13 *The Georgia Journal of International and Comparative Law*, 304, p. 30.

⁹⁸ จาก *การกำหนดอาชญากรรมอาชญากรรมกับการดำเนินการคดีอาญาบางประเภท* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 84-85), โดย วินัย หิมสุทรี, 2552, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

2) ในธรรมนูญศาลยุติธรรมโกสลาเวีย ได้กำหนดให้การผิดพันกรณีอย่างร้ายแรง (Grave breaches) ของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 เป็นความผิดที่ศาลระหว่างประเทศมีอำนาจที่จะดำเนินคดีต่อบุคคลที่ก่อหรือสั่งการให้ก่อการละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวา ตามมาตรา 2 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมโกสลาเวีย ดังนี้⁹⁹

- (1) การฆาตกรรมโดยเจตนา
- (2) การทรมานหรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณ รวมถึงการทดลองทางชีววิทยา
- (3) การทำให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรืออนามัยอย่างร้ายแรง หรืออย่างทนทุกข์ทรมานโดยเจตนา
- (4) การทำลายและการเวนคืนทรัพย์สินอย่างกว้างขวางโดยไม่มีความจำเป็นทางทหาร และซึ่งได้กระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ
- (5) การบังคับให้เชลยศึกหรือพลเรือนเข้าไปรับใช้ในกองกำลังของประเทศที่เป็นศัตรู
- (6) การกระทำโดยเจตนาให้เชลยศึกหรือพลเรือนเสียชีวิตที่จะได้รับพิจารณาอย่างเที่ยงธรรมหรือเป็นไปตามระเบียบ
- (7) การปลัดขันธ์ หรือ การโยกย้ายพลเรือนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือการกักตัวพลเรือน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- (8) จับพลเรือนเป็นตัวประกัน

3) ในร่างรัฐธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศปี ค.ศ. 1994 คณะกรรมาธิการกฎหมายระหว่างประเทศได้มีความเห็นว่า ความผิดฐานละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายและจารีตประเพณี อย่างร้ายแรงที่ใช้ในการขัดกับทางกำลังทหาร (Serious violations of the laws and customs applicable in armed conflict) เป็นความผิดที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศด้วย

- (1) ลักษณะความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม
 - ลักษณะของความผิดฐานอาชญากรรมสงครามที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วย 4 ลักษณะ คือ¹⁰⁰

(1.1) การกระทำที่ถือว่าการละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวา (Grave breaches of the Geneva Convention)

⁹⁹ แหล่งเดิม.

¹⁰⁰ From *Definition of Crimes*. Briefs No. 1 (pp. 4-13), by International Commission of Jurists, 1998 (June).

(1.2) การละเมิดอย่างร้ายแรงอื่น ๆ ต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้ในการขัดกันทางกำลังทหารระหว่างประเทศ (Other serious violations of the laws and customs applicable in international armed conflicts)

(1.3) การละเมิดอย่างร้ายแรงของข้อ 3 ของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 สืบรับ ซึ่งเป็นการขัดกันด้านกำลังทหารที่มีใช้ลักษณะระหว่างประเทศ (Serious violations of Article 3 common to the four Geneva Conventions of 1949 committed in non – international armed conflicts)

(1.4) การละเมิดร้ายแรงอื่น ๆ ของกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้ในการขัดกันด้วยกำลังทหารที่มีใช้ลักษณะระหว่างประเทศ (Other serious violations of the laws and customs applicable in non – international armed conflicts)

(2) คำจำกัดความของอาชญากรรมสงครามตามธรรมนูญศาล

คำจำกัดความของอาชญากรรมสงครามได้กำหนดไว้ในธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศที่ได้มีการยอมรับในการประชุมทางการทูตเพื่อจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1998 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 8 ดังนี้¹⁰¹

“อาชญากรรมสงคราม

1. ศาลมีเขตอำนาจเหนืออาชญากรรมสงครามโดยเฉพาะเมื่อการกระทำได้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะบางส่วนหรือทั้งหมดของแผนการ นโยบาย หรือการกระทำส่วนใหญ่ของอาชญากรรมดังกล่าว

2. เพื่อมุ่งประสงค์ธรรมนูญศาลนี้ “อาชญากรรมสงคราม” หมายถึง

(a) การละเมิดอย่างร้ายแรงของอนุสัญญาเจนีวา ลงวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1949 ซึ่งได้แก่ การกระทำใด ๆ ดังต่อไปนี้ ที่ได้กระทำต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่ได้รับการปกป้องภายใต้บทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ของอนุสัญญาเจนีวา

(1) การฆ่าโดยเจตนา

(2) การทรมาน หรือการกระทำอย่างโหดร้ายทารุณ รวมทั้งการทดลองทาง

ชีววิทยา

(3) การกระทำโดยเจตนาให้เกิดความทุกข์ทรมานหรือบาดเจ็บอย่างแสนสาหัสต่อร่างกาย หรือสุขภาพ

(4) การทำลายและยึดทรัพย์สินอย่างกว้างขวางที่กระทำโดยไม่มีความจำเป็นทางทหารและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและทำไปอย่างไม่เลือกหน้า

¹⁰¹ from “Rome Statute of the International Criminal Court,” by United Nation, *Article 8 (a) War Crimes*, pp. 7-11.

- (5) การบังคับเชลยศึก หรือบุคคลอื่นที่ได้รับความคุ้มครองให้เป็นกองกำลังให้แก่ฝ่ายศัตรู
- (6) การกระทำอย่างจงใจเชลยศึกหรือ บุคคลที่ได้รับความคุ้มครองไม่ได้รับสิทธิในการดำเนินคดีอย่างยุติธรรมและโดยปกติ
- (7) การเนรเทศโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการโยกย้าย หรือกักขังโดยผิดกฎหมาย
- (8) การจับเป็นตัวประกัน

ตามธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ ปี ค.ศ. 1998 ข้อ 8 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วได้บัญญัติ ให้การกระทำการละเมิดอย่างร้ายแรงของอนุสัญญาเจนีวา ลงวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1949 ถือว่าเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงครามนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และถือได้ว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ การกำหนดให้ศาลอาญาระหว่างประเทศมีเขตอำนาจเหนือความผิดดังกล่าว จึงมีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับได้โดยรัฐทั่วไป ซึ่งประเทศไทยก็เป็นรัฐภาคีรัฐหนึ่งของอนุสัญญาเจนีวาดังกล่าวด้วย ดังนั้น คำจำกัดความของความผิดฐานอาชญากรรมสงครามตามข้อ 8 วรรค 2 (a) จึงเป็นคำจำกัดความที่รัฐส่วนใหญ่ยอมรับได้

(b) การละเมิดอย่างร้ายแรงอื่นๆ ต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้ในการขัดกันด้วยกำลังทหารระหว่างประเทศภายในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่ การกระทำดังต่อไปนี้¹⁰²

- (1) การมุ่งโจมตีประชากรที่มีสถานะเป็นพลเรือน หรือปัจเจกชนพลเรือนซึ่งไม่ได้มีส่วนร่วมในการสู้รบโดยตรง
- (2) การมุ่งโจมตีเป้าหมายที่เป็นพลเรือน กล่าวคือ สิ่งที่มีใช้เป้าหมายทางทหาร
- (3) การมุ่งโจมตีบุคลากร สิ่งติดตั้ง วัตถุ หน่วยหรือยานพาหนะที่ใช้ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม หรือหน่วยรักษาสันติภาพซึ่งปฏิบัติการตามกฎหมายประชาชาติ ตราบเท่าที่บุคลากรหรือสิ่งเหล่านี้มีสิทธิได้รับความคุ้มครองในฐานะเป้าหมายที่เป็นพลเรือนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการขัดกันด้วยกำลังทหาร
- (4) การส่งกำลังโจมตีโดยเจตนาโดยรู้ว่าการโจมตีดังกล่าวจะก่อให้เกิดพลเรือนเสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บ หรือทำให้วัตถุของพลเรือนเสียหาย หรือก่อให้เกิดความเสียหายในวง

¹⁰² From “Rome Statute of the International Criminal Court,” by United Nation, *Article 8 (b) War Crimes* (pp. 7-11).

กว้างในระยะยาว และอย่างร้ายแรง ต่อสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำเกินความจำเป็นเมื่อเปรียบเทียบกับความได้เปรียบทางทหารที่คาดว่าจะได้รับ

(5) การโจมตี หรือการทิ้งระเบิด ไม่ว่าจะโจมตีวิถีใดต่อเมือง หมู่บ้าน ที่อยู่อาศัย หรือสิ่งก่อสร้าง ซึ่งไม่มีการป้องกันและมีใช่เป้าหมายทางการทหาร

(6) การฆ่า หรือการทำให้ได้รับบาดเจ็บต่อพลรบที่ได้วางอาวุธ หรือไม่มีทางต่อสู้ ซึ่งได้ยอมแพ้โดยสมัครใจ

(7) การใช้ธง ธงพักรบชั่วคราว ธงซึ่งเป็นเครื่องหมายทางการทหาร และการใช้เครื่องแบบของ ฝ่ายศัตรูหรือเครื่องแบบของสหประชาชาติ ซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาเจนีวา โดยมีขอบ จนเป็นผลให้เกิดการเสียชีวิต หรือการบาดเจ็บสาหัส

(8) การโยกย้ายประชาชนส่วนหนึ่งของตนโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม โดยฝ่ายที่เข้ายึดครองเข้าสู่ดินแดนที่ถูกยึดครอง หรือการเนรเทศ หรือการโยกย้ายประชากรทั้งหมด หรือบางส่วนของดินแดน ที่ถูกยึดครองไปไว้ภายในหรือออกไปจากดินแดนนั้น

(9) การมุ่งโจมตีสิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อการศาสนา การศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ทางการกุศล อนุสาวรีย์ประวัติศาสตร์ โรงพยาบาล และสถานที่ซึ่งใช้เป็นที่รักษาตัวของผู้บาดเจ็บและป่วยไข้ ซึ่งมีใช่เป็นเป้าหมายทางการทหาร

(10) การทำให้บุคคลซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายตรงกันข้ามได้รับความพิการทางด้านร่างกายหรือ ใช้ในการทดลองทางการแพทย์หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นประเภทใด โดยปราศจากเหตุผลอันควรทางด้านทางการแพทย์ การพันธุกรรม หรือการให้การรักษาพยาบาลแก่บุคคลดังกล่าว และ ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของบุคคลนั้น และเป็นสาเหตุของการทำให้ถึงแก่ความตาย หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลนั้นอย่างร้ายแรง

(11) การฆ่า หรือทำให้ได้รับบาดเจ็บโดยไม่ปราณีต่อบุคคลที่เป็นฝ่ายชาติศัตรู หรืออยู่ในกองทัพของฝ่ายนั้น

(12) การประกาศว่าจะไม่มีการจับเป็นผู้ที่ยอมแพ้

(13) การทำลายหรือยึดทรัพย์สินของฝ่ายศัตรู เว้นแต่ว่าการทำลายและการยึดดังกล่าวเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากเป็นความจำเป็นในการทำสงคราม

(14) การประกาศที่จะยกเลิก ระงับ หรือให้ศาลไม่รับพิจารณาสิทธิและการดำเนินคดีโดยคนชาติของฝ่ายศัตรู

(15) การบังคับให้คนชาติศัตรูเข้าร่วมในการทำสงครามเพื่อต่อสู้กับประเทศของตนเอง แม้ว่าบุคคลเหล่านั้น ได้รับใช้ประเทศคู่สงครามก่อนที่จะมีการเริ่มทำสงครามก็ตาม

(16) การปล้นสะดมเมือง หรือสถานที่ แม้ว่าจะทำในขณะที่เข้าโจมตี

- (17) การใช้ยาพิษหรืออาวุธที่เป็นพิษ
- (18) การใช้แก๊สที่ทำให้หายใจไม่ออก แก๊สพิษหรือแก๊สอื่น ๆ และของเหลว วัตถุ หรืออุปกรณ์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน
- (19) การใช้กระสุนซึ่งแผ่กระจายหรือแตกกระจายได้ง่ายในร่างกายมนุษย์ เช่น กระสุนที่มีวัตถุห่อหุ้มส่วนสำคัญทั้งหมด หรือที่มีการเจาะรู
- (20) การใช้อาวุธ อาวุธประเภทจรวดและวัตถุ หรือวิธีการในการทำสงคราม ซึ่งโดยลักษณะแล้วจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บเกินความจำเป็น ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการขัดกันทางกำลังทหาร โดยมีเงื่อนไขและไม่จำเป็นหรือมีลักษณะการไม่เลือก เป้าในตัวของมันเอง อาวุธ ฯลฯ เช่นว่านั้นเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งหมดไม่ให้ใช้ และอยู่ในภาคผนวก ของรัฐธรรมนูญสากล โดยผลของการแก้ไขเพิ่มเติมตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในมาตรา 121 และ 123
- (21) การกระทำที่เสื่อมเสียเกียรติยศของบุคคล โดยเฉพาะการปฏิบัติที่เลว ทรมาน ทำให้อับอาย หรือการลดความเป็นมนุษย์
- (22) การกระทำการข่มขืน การทำให้ตกเป็นทาสทางเพศ การบังคับให้เป็น โสเภณี การบังคับ ให้ตั้งครรภ์ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 7 ย่อหน้าที่ 2(1) การบังคับให้ทำหมัน หรือการกระทำอื่นใดที่เป็นความรุนแรงทางเพศซึ่งก่อให้เกิดการละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจ เนีวา ฯลฯ
- (23) การใช้การปรากฏตัวของพลเรือนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ได้รับความคุ้มครอง เพื่อให้จุดบางจุดพื้นที่บางพื้นที่ หรือกองกำลังทหารบางส่วนรอดพ้นจากการปฏิบัติการทางทหาร ตามคำจำกัดความในข้อ 8(6) ซึ่งเป็นการกำหนดลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นการ ละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้ในการขัดกันทางกำลังทหารที่มีลักษณะ ระหว่างประเทศซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า การละเมิดอย่างร้ายแรงอื่น ๆ ของกฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศก่อให้เกิดความรับผิดชอบของปัจเจกชนในความคิดฐานอาชญากรรม สงครามด้วย¹⁰³
- (c) ในกรณีที่มีการขัดกันทางกำลังทหารที่ได้มีลักษณะระหว่างประเทศ การละเมิดอย่างร้ายแรงต่อข้อ 3 ของอนุสัญญาเจนีวาทั้ง 4 ฉบับ ลงวันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1948 ซึ่ง ได้แก่ การกระทำใดดังต่อไปนี้ ที่ได้กระทำต่อบุคคลที่ได้เป็นส่วนร่วมอย่างจริงจังในการสู้รบ

¹⁰³ *Definition of Crimes. Briefs No. 1 (p. 4). Op.cit.*

รวมทั้งบุคคลในกองทัพ ซึ่งได้วางอาวุธและผู้ที่อยู่ในสนามรบที่บาดเจ็บ ป่วยไข้ หรือถูกทำให้เสียอิสรภาพหรือด้วยสาเหตุอย่างอื่น¹⁰⁴

(1) การละเมิดอย่างร้ายแรงต่อชีวิตและบุคคล โดยเฉพาะการฆ่าทุกขนิค การทำให้พิการ ทูพพลภาพการปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณ และการทรมาน

(2) การทำให้บุคคลเสียเกียรติ โดยเฉพาะการปฏิบัติอย่างเลวทรามทำให้อับอาย และการลดความเป็นมนุษย์

(3) การจับเป็นตัวประกัน

(4) การกำหนดโทษและการประหารชีวิตโดยปราศจากการพิพากษาคดีโดยศาลปกติที่มีหลักประกันทางด้านความยุติธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการยุติธรรม

(d) ย่อหน้าที่ 2(c) ใช้ในกรณีการขัดกันทางกำลังทหารที่มีใช้ลักษณะระหว่างประเทศและดังนั้นจึงไม่ใช่ในกรณีของสถานการณ์ความไม่สงบและสถานการณ์ดั่งเครีซดภายในประเทศ เช่น การจลาจล ความรุนแรงหรือการกระทำในลักษณะเดียวกันซึ่งเป็นเฉพาะกรณีและเกิดขึ้นอย่างประปราย¹⁰⁵

ลักษณะของการกระทำตามข้อ 8(c) และ (d) ถือว่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางอาญาของปัจเจกชน (individual criminal responsibility) สำหรับการละเมิดจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ใช้ในการขัดกันทางกำลังทหารภายใน (internal armed conflicts) ซึ่งได้มีการยอมรับมากขึ้นในปัจจุบันไม่เพียงแต่มีการนำมาใช้ในศาลเฉพาะกิจระหว่างประเทศทั้งศาลยูโกสลาเวียและศาลรวันดา (ad hoc Tribunal for the Former Yugoslavia and Rwanda) ให้ศาลทั้งสอง มีเขตอำนาจเหนืออาชญากรรมที่เป็นความขัดแย้งภายในประเทศ (internal conflicts) เท่านั้น¹⁰⁶ แต่ยังมีมีการนำมาใช้ในกฎหมายภายในประเทศ (domestic legislation) คำพิพากษาของศาลภายในประเทศ (Judicial decision) และคู่มือทางทหาร (military manuals) ด้วย ซึ่งการพิจารณาว่า การกระทำอย่างไรที่จะถือว่าเป็นการละเมิดต่อ

¹⁰⁴ From “Rome Statute of the International Criminal Court,” by United Nation, Article 8 (c) War Crimes, pp. 7-11

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ *Definition of Crimes*. Briefs No. 1 (p. 5). Op.cit.; *Decision on Interlocutory Appeal*, by Prosecutor V. Toxic, IT-94-1-AR72, October 2, 1995.; Article 4 of the Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda.

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ใช้ในการขัดกันด้วยกำลังทหารภายในและเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม (international humanitarian law applicable in internal conflicts)¹⁰⁷

(e) การละเมิดอย่างร้ายแรงอื่น ๆ ต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้ในกรณีการขัดกันด้วยกำลังทหารที่ได้มีลักษณะระหว่างประเทศ ซึ่งอยู่ในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ การกระทำดังต่อไปนี้¹⁰⁸

(1) การมุ่งโจมตีประชากรที่มีสถานะเป็นพลเรือนหรือปัจเจกชนพลเรือนซึ่งมิได้มีส่วนร่วม ในการสู้รบโดยตรง

(2) การมุ่งโจมตีสิ่งก่อสร้าง วัตถุ หน่วยทางการแพทย์ และการคมนาคม และบุคลากรซึ่งใช้สัญลักษณ์เฉพาะของอนุสัญญาเจนีวา โดยสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

(3) การมุ่งโจมตีบุคลากร สิ่งติดตั้ง หน่วยหรือยานพาหนะที่ใช้ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม หรือหน่วยรักษาสันติภาพซึ่งปฏิบัติการตามกฎบัตรสหประชาชาติ ตราบเท่าที่บุคลากรหรือสิ่งเหล่านี้มีสิทธิได้รับความคุ้มครองในฐานะเป้าหมายที่เป็นพลเรือนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการขัดกันด้วยกำลังทหาร

(4) การมุ่งโจมตีสิ่งก่อสร้างซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อการศาสนา การศึกษา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ทางการกุศล อนุสาวรีย์ประวัติศาสตร์ โรงพยาบาล และสถานที่ซึ่งใช้เป็นที่รักษาตัวของผู้อพยพ และป่วยไข้ ซึ่งมีใช่เป็นเป้าหมายทางการทหาร

(5) การปล้นสะดมเมือง หรือสถานที่ แม้ว่า จะกระทำในขณะที่เข้าโจมตี

(6) การกระทำการข่มขืน การทำให้ตกเป็นทาสทางเพศ การบังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 7 ย่อหน้าที่ 2 (f) การบังคับให้ทำหมัน หรือ การกระทำอื่นใด ซึ่งเป็นการละเมิดทางเพศอย่างร้ายแรงต่อมาตรา 3 ของอนุสัญญาเจนีวา 4 ฉบับ

(7) การเรียกเกณฑ์หรือขึ้นบัญชีเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เข้าร่วมในกองทัพของชาติ หรือใช้เด็กเหล่านี้ให้มีส่วนร่วมจริงจิ่งในการสู้รบ

¹⁰⁷ From *Individual criminal responsibility for violations of international humanitarian law committed in non-international armed conflicts*, *International Review of the Red Cross* No. 322 (pp. 29-56), by T.Graditzky, 1998.

¹⁰⁸ From “Rome Statute of the International Criminal Court,” by United Nation, *Article 8 (c) War Crimes*, p. 10.

(8) การสั่งให้มีการโยกย้ายประชากรพลเรือนด้วยเหตุผลที่เกี่ยวกับการขัดกัน ยกเว้นในกรณีที่ต้องกระทำเพื่อความปลอดภัยของพลเรือนที่เกี่ยวข้อง หรือมีความจำเป็น อย่างยิ่งด้วยเหตุผลทางการทหาร

(9) การฆ่าหรือทำให้ได้รับบาดเจ็บโดยไม่ปราณีต่อบุคคลที่เป็นฝ่ายชาติศัตรู ที่อยู่ในกองทัพ

(10) การประกาศว่าจะไม่มีการจับเป็นผู้ที่ยอมแพ้

(11) การทำให้บุคคลซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายตรงกันข้าม ได้รับความ พิการทางด้านร่างกายหรือ ใช้ในการทดลองทางการแพทย์หรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะ เป็น ประเภทใดโดยปราศจาก เหตุผลอันควรทางด้าน การแพทย์ การทัณฑ์โทษ หรือการให้ การ รักษาพยาบาลแก่บุคคลดังกล่าว และไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของบุคคลนั้น และเป็นสาเหตุของ การทำให้ถึงแก่ความตาย หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลนั้นอย่างร้ายแรง

(12) การทำลาย หรือการยึดทรัพย์สินของฝ่ายศัตรู เว้นแต่การทำลายและการ ยึดดังกล่าวเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากเป็นความจำเป็นในกรณีของความขัดแย้ง

(f) ย่อหน้าที่ 2 (e) ใช้ในกรณีการขัดกันทางกำลังทหารที่มีใช้ลักษณะระหว่าง ประเทศ และดังนั้นจึงไม่ใช่ในกรณีของสถานการณ์ความไม่สงบและสถานการณ์ตึงเครียด ภายในประเทศ เช่น การจลาจล ความรุนแรงหรือการกระทำในลักษณะเดียวกันซึ่งเป็นเฉพาะกรณี และเกิดขึ้นอย่างประปราย ข้อบทนี้จะใช้กับการขัดกันทางกำลังทหารที่เกิดขึ้นในดินแดนของรัฐ เมื่อมีการยึดถือของการขัดกัน ด้านกำลังทหารระหว่างรัฐบาล และกองกำลังซึ่งได้จัดตั้งขึ้น หรือ ของการขัดกันทางอาวุธระหว่างกลุ่ม

ในกรณีของการขัดกันทางกำลังทหารที่มีใช้ลักษณะระหว่างประเทศ ประเทศไทยมี แนวโน้มที่ยังไม่สามารถยอมรับได้ เนื่องจากเห็นว่า ในกรณีที่กองกำลังติดอาวุธ หรือโจรแบ่งแยก ดินแดนอาจได้รับประโยชน์หรือสถานะพิเศษซึ่งทำให้การปฏิบัติการของทหารมีความยุ่งยาก หรือ การ ปฏิบัติการ ทางทหารอย่างใดอย่างหนึ่งต่อกลุ่มเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางอาญา ระหว่างประเทศซึ่งจะตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศซึ่งอาจจะไม่เป็นที่พึง ประสงค์ของทหาร

นอกจากนี้การกำหนดความผิดในกรณีของการละเมิดต่อกฎหมายหรือจารีตประเพณีที่ ใช้ในการขัดกันทางกำลังทหารที่มีใช้ลักษณะระหว่างประเทศยังมีทางปฏิบัติที่แตกต่างกันอยู่ และ ยังถือว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีการยอมรับกันโดยทั่วไปอีกด้วย

ท่าทีของรัฐต่าง ๆ และประเทศไทยเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามในส่วนของ การ กระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้บังคับในเรื่องการขัดกันทางกำลัง

ทหาร (Serious violations of the laws and Customs applicable in armed conflicts) ประเทศต่าง ๆ เห็นพ้องต้องกันที่ให้การกระทำที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อกฎหมายและจารีตประเพณีที่ใช้บังคับในเรื่องการขัดกัน ทางกำลังทหารเป็นความรับผิดชอบที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ

สำหรับท่าทีของประเทศ ได้คัดค้านในส่วนสถานการณ์ความขัดแย้งทางกำลังทหารอันไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ (Armed conflict not of an international character) แต่เนื่องจากที่ประชุมส่วนใหญ่ เห็นว่า ควรที่จะรวมการกระทำความคิดในสถานการณ์ดังกล่าวไว้ในความผิดฐานอาชญากรรมสงครามด้วย

ดังนั้น ประเทศไทยจึงร่วมกับอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม จัดทำข้อเสนอว่า ข้อบทที่เกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามจะไม่นำมาปรับใช้กับสถานการณ์ความขัดแย้งด้วยกำลังทหารอันไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ในกรณีที่มีการแทรกแซงจากต่างประเทศ (Foreign interference) อย่่างไรก็ดี ข้อเสนอดังกล่าวไม่ได้รับการสนับสนุนจากที่ประชุมทางการทูต เพื่อจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ

อาชญากรรมและการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศเหล่านี้ ถือเป็นอาชญากรรมและการกระทำผิดอาญาที่รุนแรงที่สุดเพราะเป็นอาชญากรรมที่มุ่งทำลายล้างมวลมนุษยชาติ และทุกรัฐต่างก็ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการกระทำความผิดประเภทนี้ เช่นในกรณีอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์นั้น ถือเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงที่สุด จึงทำให้ทุก ๆ รัฐในสังคมระหว่างประเทศมีเขตอำนาจศาล ตามหลักสากล ที่จะพิจารณาคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ และอาชญากรรมประเภทนี้ยังเป็นตามหลักสากลที่จะพิจารณาคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ และอาชญากรรมประเภทนี้ยังเป็นข้อยกเว้นของหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง รวมทั้งไม่มีอายุความที่จะนำมาจำกัดการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอันเป็นการกำหนดอายุความโดยพิจารณาจากความร้ายแรง กระทบต่อมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ¹⁰⁹

2.5.3 หลักการไม่นำอายุความมาใช้บังคับ (non - applicability)

หลักการไม่นำอายุความมาใช้บังคับ (non - applicability) หลักการนี้ถือว่าอาชญากรรมภายใต้เขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของอายุความ (Status of Limitations) ตามที่ปรากฏในธรรมนูญกรุงโรมข้อ 29¹¹⁰ โดยจะไม่มีให้นำเอาเรื่องของอายุความมา

¹⁰⁹ จาก *กฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา* (น. 100), โดย พงศ์ธร บุญอารีย์, 2540, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹¹⁰ From "Rome Statute of the International Criminal Court," by United Nation, 1998, July 17, Article 31.

ใช้กับอาชญากรรมภายใต้ขอบเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศนี้ ซึ่งเป็นประวัติการร่างข้อบทนี้ พบว่าได้มีการถกเถียงกันว่าควรมีการจำกัดอายุความหรือไม่ โดยตั้งอยู่บนหลักการของความสำคัญ ในการนำตัวผู้กระทำความผิดอาชญากรรมมาลงโทษ (importance of bringing criminal to justice) กับ หลักเรื่องการรับรองว่า การพิจารณาคดีที่ยุติธรรมจะเกิดขึ้นแม้เวลาจะผ่านพ้นไป (ensuring a fair trial as time elapsed) เนื่องจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ย่อมลบลเลือนหายไปตามกาลเวลา อันส่งผลถึง สิทธิของผู้ที่ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่ยุติธรรมด้วย ซึ่งผลของการการถกเถียงสรุปได้ว่าอาชญากรรมที่อยู่ภายใต้ศาลอาญาระหว่างประเทศนี้ถือเป็นอาชญากรรมตามหลักกฎหมาย เด็ดขาด “Jus cogens” ที่ยอมรับกันว่าจะไม่ตกอยู่ภายใต้อายุความ ทั้งนี้ประเด็นปัญหาในเรื่องการ ไม่ใช่บังคับอายุความนี้อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ กับธรรมนูญกรุงโรม ข้อ 29 ได้¹¹¹

¹¹¹ From “Individual Criminal Responsibility, Rome Statute of the International Criminal Court a Commentary. ed.,” by Albin Eser, 2002, *Cassess, Antonio, Paola Gaeta and John R.W.D.Jones, 2. Volume I*, pp. 768-770, New York: Oxford University Press.

บทที่ 3

หลักเกณฑ์การนำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาของต่างประเทศ

การนำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญานั้น ไม่ว่าจะในประเทศไทย หรือในต่างประเทศ จะมีเหตุผลและหลักการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความแน่นอนในการดำเนินคดี เพราะเหตุว่าพยานหลักฐานที่ใช้ในการพิสูจน์ความผิดอาจจะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา จึงควรดำเนินการกับเรื่องที่เกิดขึ้นในเวลาปัจจุบันไม่ใช่อดีต และเนื่องจากการยากลำบากที่จะหาผู้ใกล้ชิดคดีอย่างไม่มีวันจบสิ้น บทบัญญัติเรื่องอายุความจึงทำให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองสามารถหยุดการค้นหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม กฎหมายเรื่องกำหนดอายุความจะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ มักจะขึ้นอยู่กับประเภทของความผิด และความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ การกระทำความผิดบางประเภท เช่น ฆ่าผู้อื่นหรือก่อสงคราม ถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวแก่ประชาชนในสังคม หลายประเทศจึงกำหนดให้ไม่มีกำหนดอายุความ และเนื่องจากมักจะพบข้อถกเถียงในเรื่องที่ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ กับผู้กระทำความผิดได้เพราะเหตุอายุความ ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จึงได้กำหนดให้มีการหยุด (toll) อายุความไว้ อันมีผลทำให้ยังคงสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้หากเข้าเงื่อนไขอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้¹ ในบทนี้จึงจะศึกษาหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ รวมถึงแนวทางขององค์การสหประชาชาติ ที่ได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับอายุความ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรง โดยเฉพาะในความผิดที่ได้กระทำในลักษณะของเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ เพื่อให้สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ไม่ทำให้หลุดรอดจากความรับผิดชอบในการกระทำความผิดร้ายแรงที่ตนได้ก่อไว้

¹ Retrieved December 7, 2014, from http://en.wikipedia.org/wiki/Statute_of_limitation.

3.1 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือระบบประมวลกฎหมาย เช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศไทย ซึ่งระบบกฎหมายซีวิลลอว์ หรือระบบประมวลกฎหมายนั้น มักให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการพิสูจน์พยานหลักฐาน การให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดี การให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม เหล่านี้ล้วนเป็นแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักนิติธรรม (Due Process Model) และเนื่องจากในดำเนินคดีอาญานั้น ไม่อาจหลีกเลี่ยงการกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคลได้ รัฐจึงจำเป็นต้องพยายามดำเนินคดีในรูปแบบที่จะมีการก้าวล่วงเข้าไปละเมิดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด ดังนั้นแนวคิดของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จึงเน้นให้มีการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีอาญา โดยสาระสำคัญของแนวคิดดังกล่าว มีดังต่อไปนี้²

1) กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์จะใช้หลักเรื่อง “กฎแห่งการลืม” (la loi de l'oubli) เป็นหลักในการกำหนดอายุความในคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าเมื่อเกิดคดีขึ้น การนำหลักฐานต่าง ๆ ในที่เกิดเหตุมาพิสูจน์ความผิดแก่ผู้กระทำความผิดจะได้ผลที่สุดเมื่อกระทำให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ยิ่งปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปนานเท่าใดความทรงจำที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานก็จะยิ่งลดน้อยลงหรือไม่อาจนำพยานมาสืบได้ เนื่องจากพยานหลักฐานสูญหายไปตามกาลเวลา หรือพยานบุคคลถึงแก่ความตายไปก่อนที่จะทำการสืบพยาน ยิ่งระยะเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใดก็จะไม่มีใครจดจำเหตุการณ์ที่เป็นความผิดนั้นได้ โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในการนำพยานบุคคลมาสืบย่อมมีมาก ทำให้เกิดความยุ่งยากในการนำสืบพิสูจน์ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย

2) นักกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในทันที และผู้กระทำความผิดได้หลบหนีไปจนพ้นกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมเป็นการทรมานผู้นั้นพอสมควร ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงโทษอยู่แล้วจึงไม่ควรลงโทษผู้นั้นซ้ำอีก การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปและไม่ไปกระทำความผิดอีกจนพ้นกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมแสดงว่าผู้นั้นได้ระมัดระวังความประพฤติก่อนที่จะไม่ไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกจึงไม่ควรลงโทษผู้นั้นอีกแล้ว การที่ผู้กระทำความผิดต้องระมัดระวัง

² จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1055-1056), โดย จิตติ ดิงศภัทย์, 2536, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ความประพฤติ ไม่ไปกระทำความผิดขึ้นอีกนี้ถือได้ว่าเป็นนโยบายทางอาญาในการป้องกันความผิดทางอาญาอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวมาข้างต้นยังมีผู้คัดค้านอยู่ เนื่องจากเห็นว่าการไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดเพราะล่วงเลยกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้นั้นเป็นเพียงการคาดคะเนที่ปราศจากมูลความจริง โดยเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดจนคิดเป็นนิสัย จึงไม่ควรนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้ในความผิดอาญาบางเรื่อง

เนื่องจากประเทศที่อยู่ในระบบซีวิลลอว์ โดยเฉพาะประเทศในภาคพื้นยุโรปได้รับอิทธิพลของกฎหมายโรมัน ซึ่งกำหนดบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยตรง ทำให้ประเทศเหล่านี้มีบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ และเนื่องจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ทำให้ประเทศเหล่านี้นำมาตราการพิเศษในเรื่องอายุความมาใช้ เช่น การขยายอายุความ หรือการให้หยุดนับอายุความ การไม่ใช้อายุความ เป็นต้น โดยในการศึกษานี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาลักษณะเรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญา

เนื่องจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความค่อนข้างละเอียด ผู้เขียนจึงนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาถ่วงอริบายเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์เรื่องอายุความของประเทศไทยซึ่งใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ หรือระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกัน

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือว่าการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดอาญานั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐและรัฐเป็นผู้เสียหายจากการที่มีบุคคลกระทำความผิดอาญา ซึ่งการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายของในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่³

(1) การกระทำความผิด Verbrechen อันได้แก่ การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป

(2) การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษน้อยกว่า Verbrechen ซึ่งเรียกว่า Vergehen อันได้แก่ การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกน้อยกว่า 1 ปี และ/หรือ มีโทษปรับ

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีในรูปแบบการดำเนินคดีโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐและ

³ จาก อายุความในฐานะเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี : ศึกษาเฉพาะขั้นตอนนำคดีขึ้นสู่ศาล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) (น. 61), โดย ปวีณา วิโรจน์ระชะชัย, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

มีพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญา ซึ่งจะต้องกระทำภายใน กำหนดอายุความที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ หากล่วงพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวไปย่อมถือว่าคดีขาดอายุ ความ อันส่งผลให้คดีอาญานั้นไม่สมบูรณ์และต้องยุติคดี พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาที่ ขาดอายุความนั้นอีกต่อไป⁴

กฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการบัญญัติถึงเรื่องอายุความไว้ อย่างละเอียด ซึ่งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี (Strafgesetzbuch, StGB)⁵ ในส่วนที่ 5 ซึ่งจะเป็นเรื่องของอายุความโดยเฉพาะ ดังนี้⁶

- (1) การกระทำความผิดร้ายแรงฐานฆ่าคนตายโดยทารุณโหดร้าย เช่น การฆ่าผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจทางเพศ ไม่มีกำหนดอายุความ
- (2) การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิต มีอายุความ 30 ปี
- (3) การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี มีอายุความ 20 ปี
- (4) การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี มีอายุความ 10 ปี
- (5) การกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี มีอายุความ 5 ปี
- (6) การกระทำความผิดอื่น ๆ มีอายุความ 3 ปี

โดยในส่วนที่ 5 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีนี้ ได้มีการแบ่งแยกประเภทของ อายุความไว้ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อายุความฟ้องคดี และอายุความบังคับโทษ ดังนี้

- (1) อายุความในการฟ้องคดี ปรากฏอยู่ในมาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เยอรมนี ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า การฟ้องคดีจะต้องทำภายในกำหนดอายุความ⁷ โดยในมาตรา 78 (3), (4)

⁴ จาก *อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย* (วิชานิติพนธ์ปริญญาโท) (น. 18), โดย พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, 2545, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁵ Retrieved December 7, 2014, from <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm> (ประกาศใช้เมื่อ วันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 1998-Federal Law Gazette I. pp. 945, 3322).

⁶ จาก *อายุความในคดีอาญา* (น. 5), โดย อัครวัฒน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2549, กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา.

⁷ Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB), Chapter Five Statutes of Limitations, Title One Statute of Limitations For Prosecution (ซึ่งต่อไปนี้จะใช้คำว่า "Criminal Code").

Section 78 Limitation Period

(1) The imposition of punishment and measures (Section 11 subsection (1), no. 8) shall be excluded on expiry of the limitation period. Section 76a subsection (2) 1st sentence no. 1, shall remain unaffected.

(2) Felonies under Section 211 (murder under aggravating circumstances) are not subject to a statute of limitations.

ได้กำหนดอายุความไว้สั้นยาวแตกต่างกัน ตามประเภทและความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่ได้กระทำ เช่นเดียวกับอายุความในคดีอาญาของไทยนั่นเอง แต่อายุความในคดีอาญาของเยอรมนีมีข้อยกเว้นสำหรับความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท เช่น การฆ่าผู้อื่น⁸ ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี ในมาตรา 78 (2) บัญญัติห้ามมิให้ความผิดเหล่านี้อยู่ภายใต้บังคับเรื่องกำหนดอายุความ และสำหรับการนับกำหนดอายุความนั้น มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการนับกำหนดอายุความคดีอาญาตามกฎหมายอาญาของไทย กล่าวคือ ให้เริ่มนับเมื่อมีการกระทำสมบูรณ์เป็นความผิด⁹

(2) อายุความบังคับโทษ หรืออายุความล่วงเลยการลงโทษนั้น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีได้กำหนดไว้ในมาตรา 79 (1) ว่า ห้ามมิให้บังคับโทษหรือมาตรการอื่น ๆ เพื่อการลงโทษ ซึ่งถึงที่สุดแล้วภายหลังจากที่ขาดอายุความ¹⁰ แต่ในความผิดบางข้อหา เช่น การฆ่าผู้อื่น และ

(3) To the extent that prosecution is subject to the statute of limitations, the limitation period shall be:

1. thirty years in the case of offences punishable by imprisonment for life;
2. twenty years in the case of offences punishable by a maximum term of imprisonment of more than ten years;
3. ten years in the case of offences punishable by a maximum term of imprisonment of more than five years but not more than ten years;
4. five years in the case of offences punishable by a maximum term of imprisonment of more than one year but not more than five years;
5. three years in the case of other offences.

(4) The period shall conform to the penalty provided for in the law defining the elements of the offence, irrespective of aggravating or mitigating circumstances provided for in the provisions of the General Part or of aggravated or privileged offences in the Special Part.

⁸ Criminal Code. Section 211 Murder (under aggravating circumstances)

(1) Whosoever commits murder under the conditions of this provision shall be liable to imprisonment for life.

(2) A murderer under this provision is any person who kills a person for pleasure, for sexual gratification, out of greed or otherwise base motives, by stealth or cruelly or by means that pose a danger to the public or in order to facilitate or to cover up another offence.

⁹ Criminal Code. Section 78a Commencement.

The limitation period shall commence to run as soon as the offence is completed. If a result constituting an element of the offence occurs later, the limitation period shall commence to run from that time.

¹⁰ Criminal Code, Title Two Statute of Limitations For Execution

Section 79 Limitation Period

ความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้น กฎหมายได้กำหนดเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความบังคับโทษ ในทำนองเดียวกับเรื่องอายุความฟ้องคดี โดยในมาตรา 79 (2), (3) ได้กำหนดอายุความบังคับโทษไว้สั้นยาวแตกต่างกันตามประเภทและความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่ได้กระทำ เช่นเดียวกับอายุความฟ้องคดี โดยบัญญัติเรื่องการนับอายุความบังคับโทษไว้ในมาตรา 79 (6) กล่าวคือ ให้เริ่มนับอายุความบังคับโทษตั้งแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

3.1.2 ความผิดที่ไม่มีอายุความตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น¹¹

ตามกฎหมายอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายสหพันธ์

(1) An imposed penalty or measure (Section 11 subsection (1), no. 8) which has become final may no longer be enforced after the expiry of the limitation period.

(2) The enforcement of sentences of imprisonment for life is not subject to a statute of limitations.

(3) The limitation period shall be:

1. twenty-five years for a term of imprisonment of more than ten years;
2. twenty years for a term of imprisonment of more than five years but not more than ten years;
3. ten years for a term of imprisonment of more than one year but not more than five years;
4. five years for a term of imprisonment not exceeding one year and fines of more than thirty daily units;
5. three years for fines not exceeding thirty daily units.

(4) The enforcement of an incapacitation order and of an indeterminate supervision order (section 68c(2) 1st sentence or (3)) shall not be subject to a statute of limitations. The limitation period shall be

1. five years in all other cases of supervision orders and the first custodial addiction treatment order,
2. ten years for all other measures.

(5) If a sentence of imprisonment and a fine are imposed at the same time, or if in addition to a sentence a custodial measure, confiscation, deprivation or destruction are ordered, the enforcement of the sentence or the measure shall not be barred by the statute of limitations before the enforcement of the others. A simultaneous incapacitation order shall not prevent the course of the limitations period for the enforcement of penalties or other measures.

(6) The limitations period shall commence when the decision becomes final.

¹¹ Criminal Code Section 211 Murder (under aggravating circumstances).

สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีในรูปแบบ “การดำเนินคดีโดยรัฐ” (Public Prosecution) ซึ่งถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ และถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดอาญา โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญา¹²

กรณีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตามกฎหมายอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 211 เป็นกฎหมายที่ไม่อยู่ในบังคับเรื่องอายุความ กล่าวคือ การฟ้องคดีความผิดนี้จะกระทำเมื่อใดก็ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่าความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเป็นความผิดที่มีลักษณะแห่งการกระทำที่น่ากลัวและโหดร้าย อันไม่สมควรจะนำหลักการเกี่ยวกับอายุอาชญากรรมทั่วไปมาใช้แก่การกระทำ ความผิดฐานนี้ และเป็นความผิดที่ไม่สมควรได้รับการอภัยหรือได้รับการยกโทษให้¹³

2) ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) และ อาชญากรรมสงคราม (War Crimes)

อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ คือ การกระทำใด ๆ ที่กระทำต่อพลเรือน โดยการกระทำที่ร้ายแรงที่สุดก็คือการสังหารหมู่ (Massacre) ซึ่งจัดว่าเป็นการกระทำหนึ่งอันเป็นอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แต่อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ นั้น มีขอบเขตของการกระทำที่กว้างกว่าอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ กล่าวคือ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ นั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่มุ่งต่อการทำลายล้างกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการกระทำที่ทารุณโหดร้ายต่อพลเรือนโดยทั่วไป และยังรวมถึงการกระทำที่เป็นการต่อต้านทางการเมือง¹⁴

อาชญากรรมสงคราม (War Crimes) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ Jus ad bellum และ Jus in bello กล่าวคือ Jus ad bellum เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิที่จะนำไปสู่การดำเนินสงคราม (Right to Wage War) สิทธิที่จะนำไปสู่การดำเนินสงครามได้ ก็จะต้องมีเหตุที่ชอบธรรมในการทำสงคราม ส่วน Jus in bello เป็นหลักเกณฑ์ว่าด้วยการทำสงครามและเป็นหลักทางมนุษยธรรมที่จะต้องปฏิบัติในช่วงเวลาสงครามซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในลักษณะของจารีตประเพณี ซึ่งหากมีการละเมิดหลักเกณฑ์ของการทำสงคราม Jus in bello อย่างร้ายแรงแล้วผู้ที่

¹² จาก “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา,” โดย คณิต ฒ นคร ข, 2533, *รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ*, น. 77, กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์.

¹³ จาก *การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย* (รายงานผลการวิจัย) (น. 104), โดย ประเทือง ธนิยผล, ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, ปรีณา ศรีวณิชช์, พิมพ์ใจ สระทองอุ่น, และคล บุญนาค โดย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550, สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน.

¹⁴ From *Principles of International Criminal Law* (p. 216), by Werle, 2005, The Hague: Asser Press.

กระทำการละเมิดก็จะถูกดำเนินคดีในฐานะที่เป็นอาชญากรรมสงคราม ซึ่งความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมสงครามนี้มีที่มาจากกฎหมายแห่งเฮก (Law of Hague) และกฎหมายแห่งเจนีวา (Law of Geneva)¹⁵

ในประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังได้กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) และอาชญากรรมสงคราม (War Crimes) แม้มิได้กระทำลงในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็ถือเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงตามอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Conventions) ซึ่งได้กำหนดให้ความผิดดังกล่าวมานี้เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความฟ้องร้อง

3) ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต¹⁶

ตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังได้กำหนดให้ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความล่วงเลยการลงโทษไว้อีกด้วย

สรุป ในประมวลกฎหมายอาญาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติให้การกระทำความผิดที่เป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Chime of Genocide) อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime Against Humanity) และอาชญากรรมสงคราม (War Crimes) แม้มิได้กระทำลงในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็ถือเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำความผิดทั้งหลายดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถือว่าเป็นการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงตามอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Conventions) ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เข้าร่วมเป็นภาคีอยู่ โดยอนุสัญญาเจนีวาได้กำหนดให้ความผิดดังกล่าวไม่มีอายุความการฟ้องคดี¹⁷

¹⁵ Richad L. Fruchteman. (1982 May, p. 30). *Enforcement the diference between the laws of War and the Geneva Convention*. 13 The Georgia Journal of International and Comparative Law.

¹⁶ Criminal Code Section 79 (2) “The enforcement of sentences of imprisonment for life is not subject to a statute of limitations.”.

¹⁷ Retrieved October 14, 2013, from <http://www.bundesrecht.juris.de/vstgb/index.html>.

3.2 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือที่เรียกว่าระบบจารีตประเพณี ซึ่งมีแนวความคิดและมีพัฒนาการเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอายุความในคดีอาญาอย่างยาวนานและเป็นต้นแบบของประเทศต่าง ๆ ในการนำไปใช้บังคับในประเทศของตน เช่นในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

3.2.1 แนวคิดการนำอายุความมาใช้ในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

แนวคิดเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ จะมีความคล้ายคลึงกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่ก็มีความแตกต่างกันอยู่ในรายละเอียดบ้างเล็กน้อย กล่าวคือ ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ถือว่าการฟ้องคดีอาญาซึ่งเป็นความผิดอันถือว่าเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องดูแลความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นการกระทำโดยรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำแทนกษัตริย์แห่งรัฐนั้น ๆ ประกอบกับในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีแนวคิดที่ว่า กษัตริย์สามารถกระทำได้ก็ว่าได้โดยปราศจากความผิด (The king can do no wrong) จึงมีผลว่า แม้กษัตริย์จะปล่อยให้คดีอาญาขาดอายุความไปแล้ว ก็ยังสามารถที่จะฟ้องคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ๆ ได้เสมอ ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาจึงเกิดหลักเรื่อง “nullum tempus occurit regi”¹⁸ หรือ “อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์” (time does not run against the king) ขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐก็สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เสมอ ไม่ว่าจะระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเพียงใดก็ตาม ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์จะให้ความสำคัญกับการดำเนินคดีอาญาของรัฐอย่างมาก โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ ถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการเพื่อดูแลความสงบสุขของสังคม จึงได้มีการวางหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความคดีอาญาไว้อย่างเคร่งครัด เช่น การห้ามยกอายุความขึ้นต่อสู้กับรัฐ โดยประเทศต่าง ๆ ในเครือจักรภพ เช่น แคนาดา ก็ได้ดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนี้โดยกำหนดให้มีการนำเรื่องอายุความมาใช้เฉพาะในคดีอาญาที่มีความผิดไม่ร้ายแรงนัก

การฟ้องคดีอาญาตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์จะไม่มีกำหนดอายุความฟ้องร้อง เนื่องจากหลักการที่ต้องการปกป้องรัฐให้พ้นจากผลกระทบของการฟ้องคดีที่ขาดอายุความ ซึ่งอายุความนั้นแท้จริงแล้วเป็นเพียงการแสดงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติต่อโจทก์ว่าหากโจทก์สมัคใจที่จะละเลยสิทธิของตนโดยไม่ดำเนินคดีตามกฎหมายภายในระยะเวลาที่กฎหมายบังคับไว้เมื่ออายุ

¹⁸ From *Outlines of criminal Law* (p. 531), by Kenny's, 1962, CAMBRIDGE: The University press & *Outlines of criminal Law* (p. 54), by Kenny's, 1966, CAMBRIDGE: The University press.

ความได้ล่วงพ้นไปแล้วโจทก์จึงหมดสิทธิที่จะดำเนินการใด ๆ ต่อไปได้อีก¹⁹ แต่แนวความคิดตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ในเรื่องการฟ้องคดีอาญานั้น เห็นว่าสามารถกระทำเมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ในกรณีที่มิกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ

โดยในการศึกษานี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาลักษณะเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นลำดับไป โดยในเรื่องต้นจะขอกล่าวถึงลักษณะเรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายประเทศอังกฤษ ดังนี้

3.2.2 หลักเกณฑ์ทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

ตามหลักกฎหมายทั่วไปของประเทศอังกฤษ จะไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับอายุความ จึงทำให้การฟ้องคดีนั้นทำได้เสมอไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแม่แบบของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยได้ใช้หลัก “nullum tempus occurrit rege” หรือ “Time does not run against the King” หรือ “อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์” ซึ่งเป็นหลักที่สืบเนื่องมาจากหลักใหญ่ที่ว่า “The King can do no Wrong.” กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาแล้วสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เสมอไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด คือ ไม่มีระยะเวลาของการระงับคดีนั่นเอง อันเป็นการสอดคล้องกับหลัก Equity หรือ หลักความเป็นธรรม ตามคำกล่าวที่ว่า “ความเป็นธรรมย่อมชนะความล่าช้า” (Equity defeats delay) และเป็นผลให้เกิดหลักกฎหมายขึ้นต่อมาว่า การที่โจทก์ใช้เวลานานเกินสมควรในการฟ้องร้องคดีและอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นแก่ผลแห่งคดีนั้นแล้ว โจทก์อาจถูกห้ามมิให้ฟ้องร้องคดีได้ตามหลักความเป็นธรรม หรือหากในกรณีที่บุคคลใดถูกรบกวนสิทธิของตนแล้วยังคงเพิกเฉยไม่ดำเนินการใด ๆ ย่อมเท่ากับว่าได้มีการยอมรับหรือยินยอมต่อการกระทำนั้น ๆ ดังนั้น ตามหลักความเป็นธรรมแล้ว บุคคลนั้นย่อมหมดสิทธิที่จะฟ้องร้องคดีในกรณีเช่นนี้ได้

แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องการนำอายุความมาใช้ นั้น มิได้เกิดขึ้นจากหลักกฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ หากแต่เป็นแนวคิดที่ถูกสร้างขึ้น โดยระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือระบบซีวิลลอว์ ซึ่งในประเทศอังกฤษมีการตราพระราชบัญญัติอายุความขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1623 (Statute 21 Jac. 1, C. 16) โดยกำหนดอายุความของคดีต่าง ๆ บางประเภทไว้ แต่สำหรับในคดีบางประเภทก็ยังคงเป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความต่อไป และโจทก์สามารถใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้แม้เวลาจะผ่านไปเป็นนาน ยกตัวอย่างเช่น ในการตัดสินคดี เมื่อปี ค.ศ. 1905 ศาลตัดสินให้ลงโทษประหารชีวิต นาย John Appleton ที่ให้การรับสารภาพว่าฆาตกริยาของตนเอง แม้ว่าการ

¹⁹ Retrieved October 12, 2013, from <http://www.morganlewis.com>. (2008, December).

กระทำดังกล่าวจะเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อปี ค.ศ. 1882 ซึ่งเป็นเวลากว่า 23 ปีผ่านมาแล้ว²⁰ นอกจากนี้ยังมีคดีในความผิดอาชญาฐานต่าง ๆ ที่จำเลยถูกนำมาพิจารณาเพื่อลงโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไปเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว รวมถึงความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งจำเลยได้กระทำความผิดดังกล่าวลงเมื่อ 60 ปีก่อน ก็ถูกนำมาพิจารณาเพื่อลงโทษสำหรับความผิดที่ได้ลักทรัพย์นั้น เช่นกัน²¹

สำหรับกฎหมายที่กำหนดอายุความฟ้องร้องคดีของประเทศอังกฤษนั้น เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยกำหนดให้การฟ้องคดีบางประเภทต้องกระทำภายในกำหนดอายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่นกรณีความผิดดังต่อไปนี้²²

- 1) ความผิดฐานกบฏ จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปีนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น ยกเว้นความผิดฐานประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ ตาม Treason Act, 1695
- 2) ความผิดฐานจลาจล จะต้องฟ้องคดีภายใน 12 เดือนนับแต่ความผิดเกิดขึ้น ตาม Riot Act, 1714
- 3) ความผิดตาม Night Poaching Act, 1828 จะต้องฟ้องคดีภายใน 12 เดือนนับแต่ความผิดเกิดขึ้น
- 4) ความผิดเกี่ยวกับเพศที่กระทำต่อเด็กหญิงที่มีอายุ 13 ปี ถึง 16 ปี จะต้องฟ้องคดีภายใน 12 เดือนนับแต่ความผิดเกิดขึ้น
- 5) ความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (corrupt or illegal practice at election) จะต้องฟ้องคดีภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น
- 6) ความผิดตาม Customs Acts จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปีนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น
- 7) ความผิดตาม Perjury Act, 1911 ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปลอมแปลงสูติบัตร และมรณะบัตร จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปีนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น
- 8) ความผิดตาม Merchandise Marks Act, 1887 จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปีนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น หรือภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายทราบถึงการกระทำความผิด
- 9) บรรดาความผิดที่มีโทษสถานเบา จะต้องฟ้องคดีภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น

²⁰ From *Droit anglais* (p. 599), by Jolowicz J.A., 1986, Paris: Dalloz.

²¹ *Outlines of criminal Law* (p. 531). Op.cit.

²² จาก บทความพิเศษ “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ,” โดย คະนิง ฤาชัย, 2529 (ธันวาคม), *วารสารอัยการ*, 9(108), น. 16.

ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษที่ยึดถือหลัก *nullum tempus occurrit regi* โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐจึงสามารถกระทำในเวลาใด ๆ ก็ได้²³ นักวิชาการในยุคศตวรรษที่ 19 ได้บันทึกไว้ว่า ในเรื่องอายุความนั้นกฎหมายของอังกฤษได้กำหนดไว้แตกต่างจากที่อื่น ตรงที่จะไม่มีบทบัญญัติทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญา²⁴ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ของภาคพื้นยุโรปที่รับเอาหลักเกณฑ์เรื่องอายุความของกฎหมายโรมันมาใช้ และจนกระทั่งในยุคปัจจุบันประเทศอังกฤษก็ยังไม่ไม่มีบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยอายุความในคดีอาญา แต่ก็จะมีการบัญญัติในเรื่องอายุความไว้เฉพาะกรณีซึ่งจะปรากฏอยู่ในรูปของพระราชบัญญัติ²⁵

ในประเทศอังกฤษมีการนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้ครั้งแรก ในช่วงศตวรรษที่ 13-14 โดยนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้เฉพาะกับเรื่องทรัพย์สิน แต่ยังไม่ได้มีการนำมาใช้กันอย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดอายุความไว้เป็นปีและยึดโยงเข้ากับจุดอ้างอิงที่โดยทั่วไปแล้วจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์²⁶ ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 17 อังกฤษได้มีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องอายุความขึ้นใช้เป็นครั้งแรกโดยทั่วไป โดยนำมาใช้กับเรื่องหนี้ สัญญา ละเมิด คือ An Act for Limitation of Actions, and for Avoiding of Suits in Law of 1623 (Limitation Act) โดยนำมาใช้แทนหลักเกณฑ์เรื่องอายุความที่เคยใช้อยู่เดิมทั้งหมด และกฎหมายฉบับนี้ถือว่าเป็นต้นแบบของกฎหมายเรื่องอายุความในการฟ้องร้องในคดีแพ่งของประเทศอาณานิคมอีกเป็นจำนวนมาก รวมถึงสหรัฐอเมริกาด้วย

ในยุคแรก ๆ ศาลอังกฤษจะตีความกฎหมายที่กำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีแพ่งไว้ค่อนข้างแคบ เนื่องจากมองว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหาย โดยจะทำให้ผู้เสียหายนั้นอาจไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาหลักเกณฑ์เรื่องการกำหนดอายุความนี้ก็เป็นที่ยอมรับในวงกว้างจนแพร่หลาย และมีนักวิชาการได้นำเหตุผลเรื่องความเป็นธรรมของจำเลย (จุดประสงค์ของเรื่องอายุความก็เพื่อเป็นการป้องกันการที่รัฐจะนำคดีเก่ามาฟ้องซึ่งอาจทำให้กระทบต่อสิทธิของบุคคลที่ได้ทิ้งพยานหลักฐานฝ่ายตนไปแล้ว²⁷ และมีขึ้นเพื่อสร้างความ

²³ H.G. Wood A Treatise on the Limitations at Law and in Equity, 1916.

²⁴ From *A History of the Criminal Law of England* (pp. 1-2), by Sir James F. Stephen, 1883, London: Macmillan.

²⁵ From *Outline of Criminal Law ed. 17 by Turner. No. 639* (p. 507), by Kenny.

²⁶ From *A Treatise on the Limitations of Actions at Law and Suits in Equity and Admiralty*, by J.K. Angell, 1876, Boston, Little Brown.

²⁷ H.G. Wood A Treatise on the Limitations at Law and in Equity, 1916.

เป็นกรรมแก่จำเลย)²⁸ กฎธรรมชาติ (เช่น ตามหลักการเรื่องความยุติธรรมตามธรรมชาติ การดำเนินคดีกับจำเลยที่ปฏิเสธต้องทำก่อนที่พยานของจำเลยดังกล่าวจะเสียชีวิต และไม่สามารถใช้พยานเอกสารมาขึ้นความบริสุทธิ์ได้จึงควรมีการดำเนินการในเวลาที่เหมาะสม)²⁹ ประสิทธิภาพในการบริหารงานยุติธรรมและความสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจ³⁰

หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญานั้น คอมมอนลอว์ของอังกฤษจะยึดหลัก “Nullum tempus occurrit regi” และถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐ จึงสามารถทำในเวลาใดก็ได้³¹ แต่มีนักวิชาการในยุคนศตวรรษที่ 19 ได้ทำบันทึกไว้ว่า “ในเรื่องอายุความนั้นกฎหมายของอังกฤษได้กำหนดไว้แตกต่างจากที่อื่นตรงที่จะไม่มีบทบัญญัติทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญา”³² ด้วยเหตุนี้สหราชอาณาจักรจึงยังไม่มีบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยอายุความในคดีอาญาจนกระทั่งในปัจจุบันนี้³³ จะมีเฉพาะบางกรณีที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้³⁴

สำหรับประเทศในเครือจักรภพ พบว่ามีการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความคดีอาญาไว้สำหรับความผิดที่มีโทษระดับกลาง (misdemeanors) 2 ปี อย่างไรก็ตาม ในประเทศแคนาดา ได้กำหนดให้ใช้หลักเกณฑ์เรื่องอายุความเฉพาะในความผิดที่ไม่ร้ายแรง (less serious offences) โดยมีกำหนดเวลา 6 เดือนนับแต่เกิดการกระทำความผิด เช่น จะต้องมีการฟ้องคดีในข้อหาว่าไม่ได้แจ้งว่ามีโพรงในน้ำแข็งภายในเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่กระทำความผิด เว้นแต่พนักงานอัยการและจำเลยจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น (unless both the Crown and the defence agree) และกำหนดให้ต้องมีการฟ้องคดีในความผิดร้ายแรง เช่น การกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจจะฟ้องผู้กระทำความผิดในเวลาใดก็ได้ แม้จะล่วงเลยไปกว่า 20 ปีแล้วก็ตาม ซึ่งมีปรากฏอยู่ใน Limitations Act โดยพระราชบัญญัติอายุความฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาจากพระราชบัญญัติอายุความฉบับเดิม โดยมีเนื้อส่วนใหญ่มาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรของอังกฤษ

²⁸ Developments in the Law, Statutes of Limitations’63 HARV.L.REV. 1177, 1179 (1950).

²⁹ From *Commentaries on the Criminal Law*, by Joelp. Bishop, 1856, Boston, Little Brown.

³⁰ Developments in the Law, Statutes of Limitations’63 HARV.L.REV. 1177, 1179 (1950).

³¹ H.G. Wood A Treatise on the Limitations at Law and in Equity, 1916.

³² *A History of the Criminal Law of EngLand* (pp. 1-2). Op.cit.

³³ Developments in the Law, Statutes of Limitations’63 HARV.L.REV. 1177, 1179 (1950).

³⁴ กฎหมายอาญาภาค 1 (น. 1213), โดย จิตติ ดิงศภัทย์ ก. เล่มเดิม. (อ้างอิงใน *Outline of Criminal Law ed. 17 by turner. no. 639 (p. 507)*). Op.cit.

โดยหลักแล้ว กฎหมายประเทศอังกฤษไม่ยอมรับว่ามีอายุความในคดีอาญา ด้วยเหตุผลที่ว่าอายุความขึ้นมาต่อผู้รัฐไม่ได้³⁵ เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) ตามแนวความคิดนี้ ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิและอำนาจในการฟ้องร้องคดีอาญาได้ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่³⁶ เพราะการฟ้องร้องคดีของประชาชนก็คือการฟ้องร้องคดีในนามของพระมหากษัตริย์นั่นเอง³⁷ ซึ่งจะไม่ถูกจำกัดด้วยอายุความ อันมีที่มาจากสุภาษิตกฎหมาย Nullum tempus occurrit regi หรือ “Time does not run against the King” ซึ่งมีความหมายว่า “อายุความจะไม่ใช้กับกษัตริย์” โดยจากประวัติศาสตร์หลักนี้มีที่มาจากความเชื่อที่ว่า “กษัตริย์หรือประมุขของประเทศย่อมอยู่เหนือกฎหมาย” (The sovereign is above the law) เนื่องจากกษัตริย์นั้นทรงต้องปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะตลอดเวลา จึงไม่นำเรื่องอายุความมาใช้กับกษัตริย์³⁸

โดยในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษก็ยังคงยึดถือหลักการเช่นนี้มาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม ในคดีอาญาบางประเภทที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น ความผิดต่อรัฐ ความผิดทางการเมือง ความผิดร้ายแรงที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ กฎหมายจะกำหนดให้อำนาจหน้าที่ในการฟ้องร้องคดีประเภทนี้เป็นอำนาจเฉพาะของเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น โดยเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานอัยการ (Crown Prosecution Service / CPS) ในการรับผิดชอบฟ้องร้องคดีอาญาทั้งปวงที่มีการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจเว้น ในความผิดเกี่ยวกับการจราจรบางประเภทที่เป็นความผิดเล็กน้อย ก็ให้เอกชนมีอำนาจฟ้องคดีได้

นอกจากนี้ประเทศอังกฤษยังมีกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statute Law หรือ Statutory Law) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ อันมีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายลายลักษณ์อักษรในประเทศอังกฤษมีความสำคัญสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องมาจากการขยายตัวของสังคม และมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการควบคุมสังคมที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น³⁹ โดยมีการออก

³⁵ กฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1271), โดย จิตติ ดิงศักดิ์ ค. เล่มเดิม.

³⁶ From *English Legal System* (p. 260), by Elliott and Quinn, 2000.

³⁷ From *The Criminal Prosecution in England* (p. 16), by Delvin, n.d.

³⁸ From *The King Never Dies: The Application of Nullum Tempus Occurrit Regie to Statutes of repose in product liability cases*, by Green, n.d.

³⁹ จาก *นิติวิธีในระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์* (น. 72), โดย กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2546, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

พระราชบัญญัติอันเกี่ยวกับเรื่องกำหนดอายุความในคดีอาญาบางประเภท เช่น ความผิดฐานกบฏ จะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีภายในกำหนดอายุความ 3 ปี นับแต่ความผิดนั้นเกิดขึ้น ยกเว้นความผิดฐานประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์อันถือเป็นการกระทำความผิดที่ร้ายแรงซึ่งไม่มีกำหนดอายุความดำเนินคดี⁴⁰ ความผิดฐานให้การเท็จ แจ้งความเท็จ หรือยื่นพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ในการทำสูจิบัตรและใบมรณะบัตร จะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีภายในกำหนดอายุความ 3 ปี นับแต่ความผิดนั้นเกิดขึ้น⁴¹ ความผิดฐานเข้าไปในเขตที่ใดในเวลากลางคืนเพื่อเข้าไปล่าสัตว์ไม่ว่าเขตที่นั้นจะมีสิ่งกีดกั้นหรือไม่ก็ตาม จะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีภายในกำหนดอายุความ 12 เดือน นับแต่ความผิดนั้นเกิดขึ้น⁴² ความผิดอื่นที่มีโทษสถานเบา (summary offences)⁴³ จะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีภายในกำหนดอายุความ 6 เดือน นับแต่ความผิดนั้นเกิดขึ้น⁴⁴ อันจะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความคดีอาญาบางประเภทของประเทศอังกฤษ จะใช้รูปแบบการกำหนดระยะเวลาอายุความโดยคำนึงถึงลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับอัตราโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป ในประเทศอังกฤษนั้น การดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปจะไม่มีกำหนดอายุความ เว้นแต่กรณีที่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะสำหรับการดำเนินคดีอาญาบางประเภทเท่านั้น และอายุความจะสั้นหรือยาวเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิดนั้นเป็นสำคัญ

3.3 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์เช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในข้างต้น โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการรับเอาแนวความคิดและหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความในคดีอาญาจากประเทศอังกฤษมาใช้ กล่าวคือ หากเป็นการดำเนินคดีอาญาประเภทที่เป็นการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแล้วจะไม่นำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้บังคับแก่คดีเหล่านี้ แต่ในกรณีความผิดอาญาประเภทที่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้เป็นกรณีเฉพาะก็จะมีกำหนดอายุความซึ่งมักจะกำหนดไว้ค่อนข้างสั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าสาธารณชน

⁴⁰ Treason Act, 1695.

⁴¹ Perjury Act, 1911.

⁴² Night Poaching Act, 1828.

⁴³ อันได้แก่ การกระทำความผิดเล็กน้อย ที่มีอัตราโทษ ปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ และจำคุกไม่เกิน 51 สัปดาห์.

⁴⁴ นิติวิธีในระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ (น. 78). เล่มเดิม.

ไม่ควรถูกต้องได้รับผลร้ายจากความละเอียดในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ และด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์⁴⁵ โดยการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิด และพนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีได้ ยกเว้นในคดีความผิดร้ายแรง (felony) การฟ้องคดีของพนักงานอัยการจะกระทำได้ต่อเมื่อได้มีการนำเสนอต่อคณะลูกขุนใหญ่ (grand jury) เพื่อพิจารณาว่าคดีดังกล่าวมีมูลพอที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ (indictment) ซึ่งหากคณะลูกขุนใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่าคดีมีมูลให้ฟ้องร้อง พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการฟ้องคดีนั้นภายในกำหนดอายุความ หากว่าความผิดดังกล่าวมีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความฟ้องร้องดำเนินคดีเอาไว้⁴⁶

เนื่องจากการปกครองในสหรัฐอเมริกาเป็นการปกครองในรูปแบบประธานาธิบดี ไม่มีพระมหากษัตริย์ เช่นในประเทศอังกฤษ การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาก็ถือว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชน ซึ่งเป็นผู้เสียหาย⁴⁷ ดังนั้น รัฐจึงมีส่วนได้เสียและจะต้องมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อการกระทำผิดดังกล่าว โดยรัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสังคมส่วนรวมและมีหน้าที่ป้องกันสังคมมิให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายขึ้น จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐในการที่จะดำเนินการป้องกันปราบปราม ฟ้องร้อง ตลอดจนดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด โดยที่อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการซึ่งดำเนินคดีในนามของรัฐเท่านั้น ซึ่งหลักการนี้มีปรากฏชัดเจนอยู่ใน The Bill of Rights หรือ บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ส่วนราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายนั้น โดยหลักแล้วจะไม่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา เว้นแต่ในคดีที่เห็นได้ชัดเจนว่าผู้ต้องหาสมควรที่จะถูกฟ้อง และพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง เมื่อศาลได้รับฟังเหตุผลจากพนักงานอัยการที่มีคำสั่งไม่ฟ้องแล้ว ศาลมีความเห็นว่าควรให้นักกฎหมายของผู้เสียหาย (Private Prosecutor) เป็นโจทก์แทนพนักงานอัยการ กรณีเช่นนี้ราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญานั้นได้⁴⁸

⁴⁵ From *Kenny's Outline of Criminal Law* (p. 507), by Kenny and Turner, n.d.

⁴⁶ จาก *อายุความในฐานะเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี* : ศึกษาเฉพาะขั้นตอนนำคดีขึ้นสู่ศาล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) (น. 12), โดย ปวีณา วิโรจน์ระชะชัย, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

⁴⁷ จาก *ผู้เสียหายในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) (น. 52), โดย อรรถพล ใหญ่สว่าง, 2524, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴⁸ จาก *การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) (น. 11), โดย อารยา เกมทรัพย์, 2537, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา นั้น ส่วนมากจะไม่นำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้บังคับ เนื่องจากหลักการที่ต้องการปกป้องรัฐให้พ้นจากผลกระทบของหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความ ซึ่งเห็นว่าหากรัฐต้องสูญเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญาเพราะเหตุขีดอายุความก็จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การนำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในสังคม โดยได้มีการยกเว้นไม่ให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรง เช่น ในความผิดที่มีอัตราโทษถึงประหารชีวิต เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยกำหนดให้คดีอาญาบางประเภทมีกำหนดอายุความ ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับกฎหมายประเทศอังกฤษ โดยมีเจตนารมณ์ในการนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญา เช่นเดียวกัน ซึ่งในระยะต่อมาสหรัฐอเมริกาได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในแต่ละครั้งเรื่อยมา โดยมีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องกำหนดอายุความให้ยาวขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการตรากฎหมายลายลักษณ์อักษรในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาจะมีความแตกต่างกันออกไป ระยะเวลาของอายุความจะสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด โดยมีฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้มีอำนาจกำหนดระยะเวลาแห่งอายุความเพื่อความยุติธรรมในการป้องกันมิให้ฟ้องจำเลยเมื่อล่วงเลยเวลาไปนาน

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้โดยมีประวัติศาสตร์และมีพัฒนาการของกฎหมายเรื่องอายุความค่อนข้างมาก บทบัญญัติเรื่องอายุความของสหรัฐอเมริกามีความละเอียดและมีความหลากหลาย เช่น การกำหนดให้ความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภทไม่มีกำหนดอายุความ มีการกำหนดให้สามารถขยายกำหนดอายุความได้ในบางกรณี เช่น กฎหมายของ Arkansas ได้มีการกำหนดไว้ว่า ให้ขยายอายุความในการฟ้องคดีความผิดอาญาในข้อหาข่มขืนกระทำชำเรา ออกไปเป็น 15 ปี หากมีพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจดีเอ็นเอหรือการตรวจอย่างอื่น ซึ่งทำได้เนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งยังได้กำหนดให้มีบทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่พบว่าผู้กระทำความผิดหลบหนีไว้ด้วย⁴⁹

3.3.1 แนวคิดการนำอายุความมาใช้ในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

เหตุผลของการนำอายุความมาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ก็เพื่อความเป็นธรรมและความแน่นอนในการดำเนินคดี เพราะเหตุผลทางด้านพยานหลักฐานอาจสูญหายไปตามกาลเวลา ควรดำเนินคดีกับเรื่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมาเป็น

⁴⁹ From *Statutes of Limitations for Federal Criminal Statutes in Fugitive Cases' Memorandum to Deputy Attorney General* – Chaikasem Nitisiri, by Brian M Pearce, 2004 (October 20).

เวลานาน และจะเป็นการยุ่งยากที่จะหาผู้ทำหน้าที่เจรจาไกล่เกลี่ยคดีโดยไม่มีวันจบสิ้น การมีกำหนดอายุความจึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหยุดการค้นหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการกระทำคามผิด⁵⁰ และเนื่องจากเห็นว่ารัฐมีภารกิจมากมายในการบริหารประเทศ ดังนั้น หากรัฐต้องสูญเสียสิทธิในการฟ้องคดีเพราะเหตุขีดอายุความก็อาจก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างมาก การที่จะนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้บังคับแก่รัฐซึ่งเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาจึงไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความบางกรณีไว้เป็นการเฉพาะ ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลจากการที่ต้องต่อสู้คดีโดยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นอาจสูญหายไปตามกาลเวลา อีกทั้งยังต้องการลดผลกระทบจากการลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำคามผิดที่ผ่านมาเป็นเวลานานแล้ว และเห็นว่าเป็นมาตรการบังคับให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายได้ดำเนินกระบวนการทางอาญาแก่ความผิดนั้นโดยเร็ว⁵¹ การจะฟ้องผู้กระทำความผิดควรจะต้องอาศัยพยานหลักฐานใหม่ การใช้พยานหลักฐานเก่าอาจทำให้การพิจารณาคดีไม่มีความยุติธรรม แต่ในระยะต่อมามีการค้นหาพยานหลักฐานจากที่เกิดเหตุ ถือเป็นวิทยาการของตำรวจ เรียกว่า “Forensic Science”⁵² หรือนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการพิจารณาคดีอย่างมาก และทำให้อุปสรรคในเรื่องพยานหลักฐานเก่าที่ไม่ควรใช้ดำเนินคดีไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป และส่งผลให้สามารถดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดบางประเภทได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงกำหนดอายุความว่าจะล่วงเลยไปนานเพียงใด

3.3.2 หลักเกณฑ์ทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญา

การมีบทบัญญัติเรื่องอายุความในสหรัฐอเมริกา ถือเป็นเครื่องมือประการหนึ่งในการป้องกันจำเลยจากการถูกพิพากษาผิดพลาดเนื่องมาจากพยานหลักฐานที่เก่าแก่⁵³ และยังมีแนวคิดว่าการมีบทบัญญัติเรื่องอายุความจะสามารถป้องกันอาชญากรรมเพราะจะทำให้มีการเร่งนำคดีขึ้นสู่ศาลและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากระยะเวลาที่ทอดนานออกไป โดยในเรื่องอายุความในคดีอาญานี้ จะมีความแตกต่างจากอายุความในคดีแพ่งตรงที่ อายุความในคดีอาญา

⁵⁰ จาก *อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย) (น. 24), โดย สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด, 2550,

⁵¹ *Toussie v. United States*, 397 U.S. 112, 90 S.Ct. 858.

⁵² จาก *นิติวิทยาศาสตร์* (น. 5), โดย วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2548, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

⁵³ *From Conflict of the Criminal Statutes of Limitations with Lesser Offences at Trial*. William and Mary Law Review, Fall, by Adlestein, A.L., 1995.

จะถือเป็นเรื่องที่เด็ดขาด ไม่ว่าคู่ความหรือศาลก็จะไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ หากว่าคดีนั้นขาดอายุความ เช่น ในคดีที่มีความผิดหลายข้อหา หากข้อหาเบาขาดอายุความ ศาลก็จะไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพในข้อหาดังกล่าว

โดยในสหรัฐอเมริกาจะมีการแบ่งแยกความผิดออกเป็น

1) ความผิดที่เรียกว่า “misdemeanors” หรือ ความผิดที่มีโทษสถานเบา จะมีอายุความระหว่าง 2 ปี ถึง 6 ปี

2) ความผิดที่เรียกว่า “felony” เป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง ความผิดประเภทนี้จะใช้หลัก “nullum tempus occurit regi” กล่าวคือ เป็นความผิดที่ไม่นำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้บังคับ โดยรัฐสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดเมื่อใดก็ได้

ในสหรัฐอเมริกา ทั้งรัฐบาลกลางและในมลรัฐต่าง ๆ จะมีบทบัญญัติเรื่องอายุความกำหนดไว้ ทั้งที่ไม่ปรากฏว่าศาลได้เคยวางบรรทัดฐานว่าจะต้องมีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ โดยศาลจะถือว่าเป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ บทบัญญัติเรื่องอายุความก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม ตามที่ฝ่ายบริหารจะเห็นสมควรและสามารถยกเลิกบทบัญญัติเรื่องอายุความได้ โดยที่ผ่านมาเมื่อไม่นานมานี้กฎหมายของรัฐ New Jersey ได้มีการยกเลิกบทบัญญัติเรื่องอายุความสำหรับการกระทำความผิดอาญาในข้อหาประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย⁵⁴ แต่อย่างไรก็ตาม มีความผิดอาญาบางฐานที่ทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐต่าง ๆ กำหนดไว้ตรงกัน โดยให้ถือว่าเป็นความผิดที่ไม่นำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้บังคับ อันได้แก่⁵⁵

1) ความผิดฐานฆ่าคนตาย และความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งเป็นแนวคิดในระบบ Common Law

2) ความผิดต่อความมั่นคง ตาม Patriot Act, 2001 ซึ่งได้แก่ ความผิดฐานก่อการร้าย

3) ความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม ตาม Rome Statute

โดยถือว่าความผิดดังกล่าวข้างต้นเป็นความผิดที่สร้างความน่ากลัวอย่างมากแก่สังคม จึงกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ

⁵⁴ อายุความสะกดหยุดอยู่ในคดีอาญา (น. 33), เล่มเดิม.

⁵⁵ จาก อายุความในคดีอาญา (น. 8), โดย อัครวัฒน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2549, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ส่วนในความผิดฐานอื่น ๆ ก็จะมี ความแตกต่างกันออกไปตามกฎหมายที่ใช้บังคับในแต่ละมลรัฐ

อย่างไรก็ตาม ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้เคยกล่าวรับรองไว้ว่า “อายุความเป็นสิ่งสำคัญต่อความผาสุกของสังคม เป็นกฎหมายที่ขึ้นชอบและได้รับการยอมรับในประเทศที่เจริญแล้ว เพราะกฎหมายเรื่องนี้ได้ส่งเสริมความสงบสุข ความปลอดภัย และความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีการดำเนินการแก้คดีในเวลาที่เหมาะสมอีกด้วย”⁵⁶

ในปัจจุบันกฎหมายของสหรัฐอเมริกา จะมีการกำหนดอายุความไว้ในความผิดทุกประเภท ยกเว้น ในกรณีความผิดที่มีโทษประหารชีวิต⁵⁷ บทบัญญัติเรื่องอายุความในสหรัฐอเมริกาจะถูกกำหนดไว้แตกต่างกันไปตามประเภทของอาชญากรรม นอกจากนี้ ในแต่ละมลรัฐยังกำหนดอายุความไว้แตกต่างกันออกไป แม้ว่าจะเป็นการกระทำความคิดในข้อหาเดียวกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีการกำหนดให้การกระทำความคิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือความผิดฐานฆ่าผู้อื่น รวมถึงความผิดร้ายแรงประเภทอื่น ๆ เป็นความผิดที่มีให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้บังคับในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้ว จะมีการกำหนดว่าพนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีความผิดข้อหาฆ่าผู้อื่น หรือความผิดที่ต้องรับโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตเมื่อใดก็ได้ นอกจากนี้ ในปัจจุบันทั้งสหรัฐอเมริกาและในมลรัฐต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะกำหนดให้อายุความในความผิดบางประเภทมีกำหนดเวลาที่ยาวนานขึ้น เช่น การกระทำล่วงละเมิดต่อเด็ก และความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ จึงมีการกล่าวกันว่า อายุความในคดีอาญาเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารที่จะเป็นสิ่งที่สะท้อนความรู้สึกของคนในสังคมในเวลาและสถานที่หนึ่ง ๆ⁵⁸

สหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาไว้ค่อนข้างละเอียด โดยผู้เขียนจะขอยกตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

(1) ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต เช่น ฆ่าผู้อื่นในเขตอำนาจศาลสหรัฐ หรือฆ่าเนื่องจากการจ้างวาน (ตาม Hobbs Act) ไม่มีกำหนดอายุความ⁵⁹

(2) การก่อการร้ายที่มีผลต่อชีวิต หรือน่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิต หรือทำให้เกิดอันตรายสาหัส ไม่มีกำหนดอายุความ⁶⁰

⁵⁶ Wood v. Carpenter, 101 U.S. 135 (1879).

⁵⁷ *Conflict of the Criminal Statutes of Limitations with Lesser Offences at Trial*. Op.cit.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ 18 - CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “18 USC”). มาตรา 3281.

⁶⁰ 18 USC มาตรา 3286.

- (3) การก่อการร้ายอื่น ๆ มีอายุความ 8 ปี⁶¹
- (4) การกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเดินทางหรือสัญชาติ มีอายุความ 10 ปี⁶²
- (5) การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงธนาคาร มีอายุความ 10 ปี⁶³
- (6) ความผิดฐานวางเพลิง มีอายุความ 10 ปี⁶⁴
- (7) การกระทำโดยมิชอบต่อเด็ก มีอำนาจฟ้องคดีได้จนกระทั่งเด็กผู้เสียหายมีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์⁶⁵

- (8) การกระทำความผิดอื่น ๆ มีอายุความ 5 ปี⁶⁶ เป็นต้น

บทบัญญัติหลักในเรื่องอายุความการฟ้องคดีของสหรัฐอเมริกาจะมีปรากฏอยู่ใน 18 U.S.C. มาตรา 3281⁶⁷, 3282⁶⁸ โดยมาตรา 3281 กำหนดว่า “การฟ้องคดีสำหรับการกระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิตจะทำในเวลาใดก็ได้ เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1939” และในมาตรา 3282 กำหนดว่า “เว้นแต่จะมีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ห้ามมิให้ฟ้อง (prosecute) พิจารณาคดี (tried) หรือลงโทษ (punish) การกระทำความผิดใด ๆ ที่ไม่ได้มีโทษประหารชีวิต เว้นแต่จะได้ดำเนินการฟ้องโดยผ่านคณะลูกขุนใหญ่ (indict) หรือมีการยื่นฟ้อง (information) ภายในกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่มีการกระทำความผิด”

กฎหมายเรื่องกำหนดอายุความของสหรัฐอเมริกานับปัจจุบันนี้ มีที่มาจากการประชุมรัฐสภาครั้งแรก (First Congress) แม้ว่ากฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ จะมีที่มาจากกฎหมายในสมัยต้นหรือกลางศตวรรษที่ 18 ของประเทศอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมอยู่ในขณะนั้น⁶⁹ แต่ก็ยังไม่ชัดเจน

⁶¹ 18 USC มาตรา 3286.

⁶² 18 USC มาตรา 3291.

⁶³ 18 USC มาตรา 3293.

⁶⁴ 18 USC มาตรา 3295.

⁶⁵ 18 USC มาตรา 3283.

⁶⁶ 18 USC มาตรา 3282.

⁶⁷ 18 USC § 3281. Capital offenses

An indictment for any offense punishable by death may be found at any time without limitation.

⁶⁸ 18 USC § 3282. Offenses not capital

“(a) In General. - Except as otherwise expressly provided by law, no person shall be prosecuted, tried, or punished for any offense, not capital, unless the indictment is found or the information is instituted within five years next after such offense shall have been committed. ...”

⁶⁹ *A Treatise on the Limitations of Actions at Law and Suits in Equity and Admiralty*. Op.cit.

ว่าหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาจะกำเนิดในสหรัฐอเมริกาอย่างไร⁷⁰ ทั้งนี้เพราะกฎหมายอังกฤษมิได้กำหนดบทบัญญัติทั่วไปของอายุความในคดีอาญาไว้⁷¹ คงมีปรากฏอยู่ในการบัญญัติการกระทำคามผิดบางประเภทเท่านั้น โดยจะเห็นได้จากมีการบันทึกไว้ว่า “ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 จะมีการกำหนดอายุความไว้ เช่น ความผิดฐานกบฏ กำหนดให้มีอายุความ 3 ปี ส่วนความผิดทั่วไป ให้มีอายุความ 2 ปี”⁷² แต่ในช่วงเวลาดังกล่าว สหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญาไว้แล้ว

กำหนดอายุความตามกฎหมายของสหรัฐจะมีลักษณะที่เป็นกำหนดเวลาก่อนข้างสั้น ทั้งนี้ อาจมีเหตุผลมาจากในช่วงศตวรรษที่ 18 สังคมในสหรัฐอเมริกายังมีสภาพเป็นเพียงสังคมเล็กๆ ซึ่งในการกระทำคามผิดขึ้นนั้นผู้เสียหายมักจะรู้ตัวบุคคลผู้กระทำคามผิดอยู่แล้ว อีกทั้งในขณะนั้นสหรัฐอเมริกายังไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามารับผิดชอบดำเนินการสอบสวน หาดตัวผู้กระทำคามผิด และประชาชนส่วนใหญ่มักจะอาศัยอยู่ตามชนบทห่างไกลซึ่งเป็นการยากแก่การจับกุมตัวผู้กระทำคามผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย บทบัญญัติเรื่องอายุความฉบับแรกของสหรัฐอเมริกาจึงมีกำหนดอายุความไว้ก่อนข้างที่จะสั้น โดยความผิดอาญาร้ายแรงส่วนใหญ่ (felony) จะมีกำหนดอายุความไว้เพียง 2 ปี และในมลรัฐต่าง ๆ บางมลรัฐ อาจมีการกำหนดอายุความไว้สั้นกว่า⁷³

บทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาจะมีผลในลักษณะที่ก่อนข้างมีความเด็ดขาดในเรื่องการจำกัดอำนาจการพิจารณาคดีของศาล มิใช่เป็นแต่เพียงเหตุที่จำเลยจะชี้ยกขึ้นต่อผู้ฟ้องของโจทก์ และอาจมีการสละอายุความได้อย่างในคดีแพ่ง หากแต่ผลของอายุความในคดีอาญาจะทำให้ศาลไม่สามารถลงโทษผู้กระทำคามผิดได้

ในปัจจุบันกฎหมายเรื่องอายุความในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกานั้น ได้กำหนดให้อายุความมีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น ซึ่งกำหนดอายุความที่สั้นที่สุดจะมีกำหนดเวลา 3 ปี สำหรับในกรณีการกระทำคามผิดที่เกี่ยวกับภาษีอากร และยาวออกไปจนถึงไม่มีกำหนดระยะเวลาอันจะเป็นความผิดซึ่งมีโทษประหารชีวิต เช่นความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานก่อการร้าย เป็นต้น

บทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาก็จะไม่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาโดยเฉพาะ หากแต่จะมีการกำหนดไว้โดยรวมใน 18 U.S.C. มาตรา 3282 ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว โดยรัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกาก็ได้กำหนดให้อายุความในคดีอาญามีกำหนดเวลา

⁷⁰ Developments in the Law, Statutes of Limitations'63 HARV.L.REV. 1177, 1179 (1950).

⁷¹ H.G. Wood A Treatise on the Limitations at Law and in Equity, 1916.

⁷² From *A Practical Treatise on the Criminal Law* (pp. 160-161), by Joseph Chitty, 1978, London, Valpy 1816.

⁷³ *Conflict of the Criminal Statutes of Limitations with Lesser Offences at Trial*. Op.cit

อายุความที่ยาวนานขึ้นสำหรับการกระทำความผิดร้ายแรงบางประเภท โดยในปี ค.ศ. 1989 ได้มีการบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะซึ่งกำหนดระยะเวลาอายุความไว้ 10 ปี สำหรับการกระทำความผิดอาชญาฐานฉ้อโกงธนาคาร (bank fraud) และความผิดฐานฉ้อโกงในลักษณะต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสถาบันการเงิน โดยล่าสุด Patriot Act ได้กำหนดให้ความผิดฐานก่อการร้ายที่ไม่ได้มีโทษถึงประหารชีวิต ให้มีกำหนดอายุความไว้ 8 ปี หากว่าการกระทำความผิดดังกล่าวไม่ได้มีผลหรือไม่น่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิตของผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ซึ่งไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุความ⁷⁴

3.3.3 ประเภทของอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

อายุความในคดีอาญาตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็นอายุความฟ้องร้องและอายุความล่วงเลยการลงโทษ โดยอายุความฟ้องร้องคดีอาญาตามกฎหมายอาญาจะมีได้มีบทบัญญัติเรื่องอายุความกำหนดไว้โดยเฉพาะ แต่จะมี 18 U.S. Code เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ ซึ่งในมาตรา 3282 กำหนดให้การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายสหรัฐในเรื่องอายุความ โดยจะต้องมีการบันทึกว่าได้ฟ้องคดีไว้ภายในกำหนดอายุความ⁷⁵

3.3.4 ความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ ตามกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา

การกำหนดให้ความผิดบางฐานไม่มีอายุความ มักจะเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง ทำลายชีวิตประชาชนผู้บริสุทธิ์จำนวนมากตามกฎหมายระหว่างประเทศ และความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ซึ่งตาม 18 U.S. Code มาตรา 3281 ได้กำหนดให้ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น รวมทั้งความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ⁷⁶

ตาม 18 U.S. Code ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้ ความผิด ดังต่อไปนี้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ

1) ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต เช่น การฆาตกรรมที่อยู่ในอำนาจของสหรัฐ (เช่น Hobbs Act murder for hire, etc.)

⁷⁴ อายุความสะกดหยุดอยู่ในคดีอาญา (น. 35). เล่มเดิม.

⁷⁵ 18 U.S. Code มาตรา 3282 “ห้ามมิให้ฟ้อง (Prosecute) พิจารณา (Tried) ลงโทษ (Punish) การกระทำความผิดใด ๆ ที่มีโทษความผิดอันมีโทษถึงประหารชีวิต หากไม่มีการฟ้องโดยผ่านขณะลูกขุนใหญ่ (Indict) หรือมีการยื่นฟ้อง (Information) ภายในกำหนด 5 ปีนับแต่วันที่มีการกระทำความผิด.”

⁷⁶ 18 U.S. Code มาตรา 3282 “การฟ้องคดีสำหรับทุกความผิดที่มีโทษประหารชีวิต สามารถฟ้องได้ตลอดเวลาโดยไม่มีอายุความ.”

2) ความผิดฐานก่อการร้ายที่มีผู้เสียชีวิต หรือทำให้เสียชีวิต หรือการบาดเจ็บอย่างร้ายแรงโดยเล็งเห็นได้ว่าเป็นการเสี่ยงต่อชีวิต

นอกจากนี้ในมลรัฐต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยอายุความขึ้นใช้บังคับเฉพาะภายในมลรัฐของตน ซึ่งในความผิดที่มลรัฐต่าง ๆ แต่ละมลรัฐได้กำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้⁷⁷

1) ความผิดเกี่ยวกับเพศ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) มลรัฐ Alabama, Alaska, Indiana, Mississippi คดีข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ

1.2) มลรัฐ Arizona, District of Columbia, Georgia, Hawaii, Idaho, Maine, Maryland, Michigan, Minnesota⁷⁸, Nevada⁷⁹, New Hampshire, North Carolina, Pennsylvania, South Carolina, Virginia, West Virginia, Wyoming กำหนดให้คดีความผิดเกี่ยวเพศ เป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ

1.3) มลรัฐ Colorado กำหนดให้คดีความผิดเกี่ยวเพศซึ่งมีพยานหลักฐาน DNA มาแสดง เป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ แต่จะต้องมีการร้องทุกข์⁸⁰

1.4) มลรัฐ Florida กำหนดให้คดีความผิดเกี่ยวเพศเป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ⁸¹

2) ความผิดเกี่ยวกับเพศที่กระทำต่อเด็กและเยาวชน

มลรัฐ Maryland, North Carolina, Rhode Island, South Carolina, Wyoming กำหนดให้เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศที่กระทำต่อเด็กและเยาวชนเป็นคดีไม่มีอายุความ

3) ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1) มลรัฐ Minnesota ได้กำหนดให้ความผิดทุกฐานที่มีบุคคลอื่นถึงแก่ความตาย เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ

⁷⁷ การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย (รายงานผลการวิจัย) (น. 18). เล่มเดิม.

⁷⁸ แต่เมื่อได้ร้องทุกข์แล้วจะมีอายุความ 3 ปีนับจากวันร้องทุกข์.

⁷⁹ แต่ต้องมีการร้องทุกข์ไว้ก่อน.

⁸⁰ หากไม่มีหลักฐาน DNA ก็จะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ 10 ปี.

⁸¹ แต่เมื่อได้พิสูจน์หรือมีการตรวจ DNA แล้ว อายุความจะเริ่มนับ และเป็นคดีที่มีกำหนดอายุความ 1 นับแต่วันถัดจากวันตรวจ DNA.

3.2) มลรัฐ Florida, Indiana, Mississippi, New Jersey, New Mexico, South Dakota กำหนดให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้เสียหายจะมีอายุเท่าไร

3.3) มลรัฐ Minnesota ได้กำหนดให้ความผิดฐานลักพาตัว เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความคดีอาญาค่อนข้างมาก และมีพัฒนาการหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความอย่างต่อเนื่อง รวมถึงในเรื่องการกำหนดอายุความนั้นสหรัฐอเมริกาใช้รูปแบบในการกำหนดระยะเวลาแห่งอายุความ โดยพิจารณาจากความร้ายแรงของการกระทำความผิดซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ เป็นสาระสำคัญ อีกทั้งยังมีการกำหนดให้ความผิดร้ายแรงบางประเภทเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความซึ่งสามารถดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้เสมอ จึงทำให้หลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความคดีอาญาของสหรัฐอเมริกามีความทันสมัย สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้แก่การบริหารงานยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างดี

3.4 หลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาตามแนวทางของสหประชาชาติ

3.4.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องอายุความ

ปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มมาตรการพิเศษในเรื่องอายุความมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดี อันจะเห็นได้จากอนุสัญญาต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime) ในข้อที่ 11.5 ที่ว่าด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดี การพิพากษาคดี และการลงโทษ ซึ่งได้กำหนดให้ประเทศภาคี กำหนดเรื่องอายุความให้มีระยะเวลายาวนานขึ้นสำหรับกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม⁸² และในอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption)

ในอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption) มีที่มาจากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งถือว่าการกระทำ ความผิดที่ร้ายแรงและเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของชาติ มีความเชื่อมโยง

⁸² จาก อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (น. 111-142), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ, และฉวีวสา ฉัตรไพฑูรย์, 2548, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมรูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันไม่ใช่ปัญหาเพียงระดับท้องถิ่นแต่เป็นปัญหาระดับชาติและเป็นวิกฤติการณ์ข้ามชาติอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม การให้ความสำคัญและการร่วมมือกันระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างมากด้วยเหตุนี้ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) จึงได้มีการจัดทำอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption) ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยส่งเสริมและสร้างมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งมาตรการหนึ่งในอนุสัญญานี้ก็ได้แก่มาตรการในเรื่องอายุความฟ้องร้องและดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน โดยบัญญัติไว้ในข้อ 29 ที่ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ว่า “ประเทศภาคีแต่ละประเทศ ในกรณีที่เหมาะสม พึงกำหนดให้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยระยะเวลาอายุความ ภายใต้กฎหมายของประเทศนั้น สำหรับเรื่องเกี่ยวกับการฟ้องร้องและการดำเนินคดี ในความผิดที่ระบุไว้ในอนุสัญญานี้ ให้มีระยะเวลาที่นานพอสมควร และพึงกำหนดให้อายุความมีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น หรือไม่นำอายุความมาใช้ในความผิดตามที่กำหนดในอนุสัญญา”⁸³

ความผิดที่ระบุไว้ในอนุสัญญานี้ อันได้แก่⁸⁴

- (1) การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ / การรับสินบนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- (2) การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรภาครัฐระหว่างประเทศ / การรับสินบนของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรภาครัฐระหว่างประเทศ
- (3) การข่มขู่ การจัดสรร โดยมีขอบ หรือการข่มขู่ทรัพย์สินโดยประการอื่น ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption) ในข้อ 29 เป็นการวางหลักเกณฑ์เรื่องอายุความไว้สำหรับรัฐภาคีในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับกฎหมายภายในประเทศของตน ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบการบัญญัติกฎหมายภายในเรื่องอายุความไว้ ดังนี้⁸⁵

⁸³ แหล่งเดิม.

⁸⁴ แหล่งเดิม.

⁸⁵ จาก อายุความในฐานะเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี: ศึกษาเฉพาะชั้นตอนนำคดีขึ้นสู่ศาล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต) (น. 54), โดย ปวีณา วิโรจน์ระชัย, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

1. การพิจารณากำหนดอายุความให้สัมพันธ์กับฐานความผิด

กล่าวคือ ให้พิจารณาว่าการกระทำความผิดใดที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับการทุจริตคอร์รัปชันบ้าง ก็ให้ความผิดเหล่านั้นมีกำหนดอายุความที่ยาวนานพอสมควร ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุที่ว่า การทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ มักมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับองค์การอาชญากรรมข้ามชาติเสมอ ดังนั้น ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิดประเภทนี้ รวมถึงการติดตามตัวบุคคลผู้กระทำความผิดประเภทนี้ อาจเป็นเรื่องยากและต้องใช้เวลาอันยาวนานพอสมควร ซึ่งการกำหนดอายุความให้ยาวนานพอสมควรก็เพื่อความเหมาะสมในการดำเนินคดีสำหรับความผิดประเภทนี้ ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น

2. การพิจารณากำหนดอายุความในกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม

สำหรับในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ตามอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption) ได้กำหนดเป็นแนวทางให้รัฐภาคีอาจบัญญัติกฎหมายในเรื่องอายุความสำหรับกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีให้มีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น กรณีหนึ่ง หรืออาจบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ไว้ กล่าวคือ ให้หยุดนับอายุความไว้ก่อนในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรม อีกกรณีหนึ่ง

3.4.2 หลักการไม่นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้บังคับ ตามมติของสหประชาชาติ

ในการประชุมของสหประชาชาติ มติเลขที่ 2391 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1968⁸⁶ ได้ประกาศไว้ว่า อายุความจะไม่นำมาใช้กับอาชญากรรมสงคราม (War Crime) เพื่อปกป้องเหยื่อสงครามและอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) อายุความที่ไม่นำมาใช้นั้น เป็นกฎหมายระหว่างประเทศโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ จึงเป็นการบ่งชี้ว่าไม่ว่าจะเป็นสถานที่ใด ๆ หรือเวลาใด หากเกิดอาชญากรรมเหล่านี้ขึ้น ก็จะไม่สามารถหยิบยกเอาเรื่องอายุความขึ้นกล่าวอ้างได้

ตามมติที่ประชุมของสหประชาชาติ ได้ประกาศไว้ว่า จะต้องสืบหา จับ และนำตัวขึ้นศาล และหากพบว่าได้ก่ออาชญากรรมจริงก็ต้องให้รับโทษ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายมนุษยธรรมและเพื่อป้องกันสิทธิของมนุษย์ ดังนั้น จึงไม่นำอายุความมาใช้กับการก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ

⁸⁶ มีผลบังคับใช้วันที่ 8 พฤศจิกายน 1970.

การประชุมของสหประชาชาติ เรื่องการห้ามมิให้นำอายุความมาใช้แก่การก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ โดยสหประชาชาติมีมติที่ประชุม เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 1946 และวันที่ 31 ตุลาคม 1947 เรื่องการจับกุมและการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมสงคราม และสหประชาชาติมีมติที่ประชุม เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 1966 เรื่องการกล่าวหาและกล่าวโทษเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการฝ่าฝืนสิทธิด้านเศรษฐกิจและการเมืองของชนกลุ่มน้อย โดยพิจารณาแล้วเห็นว่า การก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เป็นคดีอาญาที่มีความโหดร้ายมากที่สุดตามกฎหมายระหว่างประเทศ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดลักษณะเช่นนี้ ทั้งนี้ ไม่มีกฎหมายใดที่จะนำมาปรับใช้ในเรื่องกำหนดอายุความในความผิดเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เพราะเป็นคดีร้ายแรงต่อสาธารณชนทั่วโลก ส่วนเรื่องอายุความให้นำมาใช้เฉพาะคดีทั่วไปเท่านั้น และกำหนดให้รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบมิให้นำมาตรการหรือกฎหมายใด ๆ รวมถึงกฎหมายอายุความมาใช้แก่ความผิดเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลให้ผู้กระทำความผิดรับโทษต่อไป⁸⁷

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญา แม้จะมีความสำคัญในการวางกรอบการดำเนินคดีอาญาและมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีภายในระยะเวลาอันสมควร อันจะเป็นการรักษาความยุติธรรมที่อาจเกิดจากการที่พยานหลักฐานแห่งคดีนั้นถูกเสื่อมถอย สูญหาย ถูกทำลาย หรือเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ทั้งเป็นการลดภาระของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการติดตามนำพยานหลักฐานมาดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดและเหตุผลอื่น ๆ อันนำมาซึ่งบทบัญญัติเรื่องอายุความ แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดบางลักษณะเป็นการกระทำที่ร้ายแรง ประกอบกับสถานการณ์การกระทำความผิดในยุคสมัยปัจจุบันจะมีความรุนแรงของการกระทำที่เพิ่มมากขึ้นและส่งผลเสียหายร้ายแรงในวงกว้าง สังคมได้รับผลร้ายจากการกระทำดังกล่าว อันเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง เป็นเหตุให้แต่ละประเทศได้มีการทบทวนหลักเกณฑ์เรื่องอายุความคดีอาญาที่ใช้อยู่ และมีการดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสมกับปัจจุบัน เช่น มีการกำหนดอายุความในคดีความผิดบางฐานให้ยาวนานขึ้น ตลอดจนการห้ามมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้บังคับแก่คดีอาญาบางประเภทที่มีลักษณะเป็นความผิดร้ายแรงเป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐสามารถดำเนินการกับอาชญากรร้ายแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการเพิ่มความสำคัญของกฎหมายอาญา โดยการประสิทธิภาพและเอาจริงเอาจังกับ

⁸⁷ United Nations High Commissioner for Human Rights, 1968.

การทำหน้าที่นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งการมีบทบัญญัติกเว้นมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาบางประเภทนี้ จะเป็นการตัดแรงจูงใจของผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงแล้วคิดที่จะหลบหนีจากการถูกดำเนินคดีอันจะเป็นการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของสังคม และสามารถดำเนินการปราบปรามกวาดล้างอาชญากรรมร้ายแรงที่กระทำความผิดกันเป็นเครือข่ายข้ามชาติได้ระดับหนึ่ง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาบทบัญญัติอายุความในคดีอาญาของไทย

กระบวนการใช้บังคับกฎหมายอาญานั้น เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและ ความผิดนั้นเป็นความผิดอันความความมิได้ หรือเป็นความผิดที่ยอมความได้แต่ผู้เสียหายจิตใจที่จะ ให้มีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับ โดยนำตัว ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไปลงโทษ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้มีการบัญญัติไว้ในประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวโดยสรุปคือ ตำรวจมีอำนาจจับและควบคุมตัวผู้ต้องหา ไปทำการสอบสวนเพื่อค้นหาความจริง หลังจากนั้นก็ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการมีความเห็นว่าควรดำเนินการฟ้องก็จะมีการฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาล และ ศาลก็พิจารณาพิพากษาคดี หากศาลเห็นว่าจำเลยมีความผิดก็จะพิพากษาลงโทษ หากเป็นโทษจำคุก ก็จะส่งตัวจำเลยไปรับโทษยังเรือนจำ อย่างไรก็ตามกฎหมายอาญาจะมีประสิทธิภาพในการบังคับ ใช้มากน้อยเพียงใดนั้นมิใช่ขึ้นอยู่กับตัวบทกฎหมายอาญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องคำนึงถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วย กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้นจะต้องมีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วทันควัน วัตถุประสงค์ ในการลงโทษนั้นจะบรรลุได้อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างรวดเร็วหลังจาก กระทำความผิด การลงโทษอย่างรวดเร็วนั้นอาจมีผลดีกว่าการลงโทษอย่างรุนแรงเสียอีก เพราะจะ ได้ผลเป็นการแก้แค้น ช่มชู้ ตัดนิสัย และให้ความปลอดภัยด้วยการตัดผู้กระทำความผิดออกจาก สังคมอย่างรวดเร็ว¹

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และรูปแบบการกระทำ ความผิดที่พัฒนาการไปอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัย มีการนำเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัยเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการกระทำความผิด ตลอดจนการ ติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระหว่างบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งอาจอยู่คนละประเทศแต่มี การคบคิดวางแผน หรือแบ่งหน้าที่กันทำคนละส่วนจนสำเร็จเป็นความผิด ซึ่งเป็นการกระทำใน ลักษณะของเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ และรูปแบบของการกระทำความผิดประเภทนี้มักจะ

¹ จาก คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 (น. 15), โดย เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ข, 2551, กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ (ประเทศไทย).

อาศัยเทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่ทันสมัย ทำให้ยากต่อการทราบถึงการกระทำ ความผิด และตัวผู้กระทำความผิด อีกทั้งลักษณะของการกระทำความผิดในรูปแบบเครือข่ายอาชญากรข้ามชาติจะเป็นการหาประโยชน์โดยมิชอบแก่ประชาชนจำนวนมาก มิได้มุ่งหมายกระทำความผิดแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจง จึงทำให้มีผู้เสียหายจากการกระทำดังกล่าวเป็นจำนวนมากและก่อให้เกิดความเสียหายที่ยากจะประเมินค่าได้ และยากต่อการสืบค้นถึงการกระทำความผิด และตัวผู้ร่วมกระทำความผิด ตลอดจนปัญหาอันเกิดจากการไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญาบางรายได้ เพราะเหตุที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปเป็นเวลานานและมีข้อจำกัดในเรื่องอายุความ ทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาดังกล่าวได้ จนมีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายใด ๆ แก่ผู้นั้น ได้อีกภายหลังจากคดีขาดอายุความ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการให้รางวัลแก่ผู้ที่สามารถหลบหนีได้จนคดีขาดอายุความ ในบทนี้ผู้เขียนจึงจะศึกษาและวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์การนำอายุความมาใช้ในคดีอาญาเพื่อหาความเหมาะสมและหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับผู้กระทำความผิดบางประเภทเพื่อปราบปรามอาชญากรรมให้ลดน้อยลงมากที่สุด

4.1 วิเคราะห์เจตนารมณ์ของการนำบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความมาใช้ในคดีอาญา

การบัญญัติอายุความมาใช้ในการฟ้องร้องและการลงโทษในคดีอาญานั้นแม้จะปรากฏกำหนดอายุความอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติก็ตาม แต่การบังคับใช้ให้เป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยอายุความแห่งประมวลกฎหมายอาญานั้นจะต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ด้วยเหตุนี้ทำให้มีนักนิติศาสตร์มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้²

ฝ่ายแรกเห็นว่าอายุความฟ้องร้องเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ด้วยเหตุผลที่ว่า การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีเงื้อมมือกฎหมายเป็นการที่ผู้กระทำความผิดตกอยู่ในภาวะที่ลำบาก ซึ่งภาวะนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาวะที่เป็นโทษแก่ผู้กระทำความผิดอยู่แล้วเพราะผู้กระทำความผิดต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ในระหว่างนั้น เมื่อคดีขาดอายุความฟ้องร้องแล้วจึงเท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลดังกล่าวนักนิติศาสตร์ฝ่ายนี้จึงเห็นว่าอายุความเป็น “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” และด้วยเหตุนี้อายุความฟ้องร้องจึงเป็นกฎหมายสารบัญญัติ

นักนิติศาสตร์อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าอายุความฟ้องร้องเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ด้วยเหตุผลที่ว่า การที่เวลาได้ล่วงมานานหลังจากการกระทำความผิดนั้น มีผลโดยตรงต่อพยานหลักฐานในคดี

² กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (น. 506-507). เล่มเดิม.

กล่าวคือ กำหนดเวลาที่เนิ่นนานมามากนั้น ทำให้พยานหลักฐานต่าง ๆ มีดมนได้ ตัวอย่างเช่น ความจำของพยานบุคคลเสื่อมถอยไป หรือพยานหลักฐานเกิดการสูญหายในเวลาต่อมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงได้ ด้วยเหตุผลทางด้านพยานหลักฐานดังกล่าวมานี้อายุความฟ้องร้องจึงเป็น “เงื่อนไขบังคับ” และเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ

อย่างไรก็ตาม ยังมีนักนิติศาสตร์ฝ่ายที่สามที่เห็นว่าอายุความฟ้องร้องเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ เนื่องจากมีความเห็นว่าอายุความไม่ใช่เป็นเพียง “เงื่อนไขบังคับ” เท่านั้น แต่เป็น “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” ในขณะที่เดียวกันด้วย อายุความฟ้องร้องจึงเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติในขณะเดียวกัน

หากจะให้วิเคราะห์ว่าอายุความฟ้องร้องเป็นกฎหมายสารบัญญัติหรือวิธีสบัญญัติ ผู้เขียนมีความเห็นว่าอายุความฟ้องร้องน่าจะเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติในขณะเดียวกัน ซึ่งเป็นความเห็นที่สอดคล้องกับฝ่ายที่สาม ด้วยเหตุผลที่ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ได้วางหลักไว้ว่า “ถ้าศาลเห็นว่า...คดีขาดอายุความแล้ว...ให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์...” บทบัญญัติดังกล่าวนี้ทำให้เห็นไปได้ว่าในระบบกฎหมายของไทยนั้น อายุความเป็นกฎหมายสารบัญญัติ อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ได้วางหลักไว้ว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับสิ้นไปในกรณีดังต่อไปนี้... (6) เมื่อคดีขาดอายุความ...” ประกอบกับในทางปฏิบัติเมื่อปรากฏว่ามีเหตุใดเหตุหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 เกิดขึ้น ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีมิได้พิพากษายกฟ้อง และหากความปรากฏว่าคดีขาดอายุความในชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดีมิใช่สั่งไม่ฟ้องคดี³ ซึ่งทำให้เห็นไปได้ว่าระบบกฎหมายของไทยนั้น อายุความเป็นกฎหมายสารบัญญัติด้วย ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฅ นคร เห็นว่าอายุความฟ้องร้องเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ และการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 บัญญัติให้ศาลยกฟ้องเมื่อเห็นว่าคดีขาดอายุความนั้นก็เป็นเรื่องของข้อยกเว้นในทางวิธีพิจารณาความเท่านั้น ส่วนอายุความล่วงเลยการลงโทษนั้นไม่เกี่ยวข้องกับใด ๆ กับพยานหลักฐาน ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร จึงมีความเห็นว่าอายุความล่วงเลยการลงโทษเป็น “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” โดยแท้ และเป็นกฎหมายสารบัญญัติ⁴

โดยหลักแล้ว การที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญาก็โดยวัตถุประสงค์พอสรุปคร่าว ๆ ได้ ดังต่อไปนี้⁵

³ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 188), โดย คณิต ฅ นคร ค, 2549, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁴ กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (น. 507). เล่มเดิม.

⁵ การนับอายุความในคดีอาญา (ตอนที่ 1) (น. 99). เล่มเดิม.

- (1) เพื่อเป็นการปราบปรามมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง
- (2) เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้น กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก (เช่น การกำหนดโทษประหารชีวิตเอาไว้)
- (3) เพื่อเป็นการตักเตือน สันดานให้กลับตนเป็นคนดี หรือให้เข็ดหลาบ
- (4) เพื่อให้ผู้นั้นได้ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น หรือระงับความแค้น ความเสียหายของผู้เสียหาย รวมถึงพรรคพวกของผู้เสียหาย

ส่วนการที่กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องอายุความคดีอาญาขึ้นมาก็โดยมีเหตุผล ดังนี้

- (1) การที่ผู้เสียหายปล่อยเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใด ความทรงจำก็น้อยลงเท่านั้น ยกแก่การพิสูจน์ทั้งทางฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย
- (2) เมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจจำเหตุการณ์ที่เป็นความผิดนั้นแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อันใดที่จะรื้อฟื้นฟ้องร้อง ให้มีการพิจารณาพิพากษาลงโทษกันอีก
- (3) การที่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยหลบหนีอยู่นานเวลาที่กำหนดไว้ ย่อมเป็นการทรมานผู้นั้นพอสมควร เป็นการลงโทษอยู่ทางหนึ่งแล้ว ไม่ควรให้รับโทษซ้ำอีก
- (4) การที่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยหลบหนีอยู่ด้วยความสงบไม่ทำความผิดให้เป็นที่สนใจของประชาชนจนถูกจับอีกจนพ้นกำหนดเวลานั้น เป็นการแสดงว่าเขาได้ระมัดระวังประพฤติตนจนไม่ควรได้รับโทษอีกแล้ว
- (5) เป็นการลงโทษผู้เสียหายที่ปล่อยปลดละเลยให้เวลาล่วงไปเนิ่นนานจนเกินสมควร จนเป็นที่เข้าใจว่าจะไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้ว

จะเห็นได้ว่าหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญานั้น ฝ่ายผู้กระทำความผิดควรจะต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดของตน โดยการถูกพิจารณาโทษและลงโทษตามหลักเกณฑ์ที่สัมพันธ์กันกับความผิดที่ได้กระทำลงไปนั้น ส่วนผู้เสียหายก็มีสิทธิที่จะได้รับผลจากการลงโทษนั้น ๆ รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดนั้นด้วย แต่การกำหนดอายุความไว้ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาของไทย เป็นการบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่กลับตาลปัตรกับหลักการลงโทษดังกล่าวมาข้างต้น โดยสิ้นเชิง เพราะทำให้ผู้กระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ๆ ได้รับประโยชน์ทั้งที่ความจริงควรต้องรับโทษ หรือรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตน แต่กลับมาเป็นโทษแก่ผู้เสียหายที่ไม่อาจดำเนินการใด ๆ เพื่อเรียกร้องการสูญเสียอันเกิดจากการกระทำความผิดนั้น อันเป็นการรับผลร้ายหนักกว่าในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตายเสียอีก เพราะหากผู้กระทำความผิดตายไป สิทธิของผู้เสียหายที่เสียไปก็เฉพาะสิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเท่านั้น ไม่ถึงกับต้อง

เสียสิทธิในการฟ้องร้องเรียกเอาค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนจากทายาทหรือจากกองมรดก
อย่างเช่นในกรณีขาดอายุความ⁶

จากสาเหตุดังกล่าวมา ผู้เขียนจึงมีความเห็นที่เกี่ยวกับกรณีข้างต้น ดังนี้

4.1.1 การที่ผู้เสียหายได้ใช้สิทธิของเขา ฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อศาลแล้วนั้น วัตถุประสงค์
ที่จะเป็นการลงโทษฝ่ายผู้เสียหายก็เป็นอันหมดไป เพราะเขาได้รักษาสิทธิและได้ใช้สิทธิของเขา
ภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้ว ส่วนที่จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลหรือไม่นั้น หา
ใช่เป็นหน้าที่หรือความผิดของผู้เสียหายไม่ แต่เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่จะดำเนินการเพื่อให้ได้
ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีที่ได้มีการฟ้องร้องไว้นั้นแล้ว ซึ่งในกรณีที่ยังไม่ได้ตัวผู้ต้องหาหรือ
จำเลยมาดำเนินคดีทั้งที่ผู้เสียหายมีความประสงค์จะดำเนินคดีและได้ใช้สิทธิตามกฎหมายที่มีอยู่แล้ว
การที่จะไปลงโทษผู้เสียหายให้อายุความขาดลง ทั้ง ๆ ที่ได้ใช้สิทธิดังกล่าวแล้ว เพียงแต่ยังไม่ได้ตัว
ผู้กระทำความผิดมาขังศาล การบัญญัติกฎหมายเช่นในมาตรา 95 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมาย
อาญาเช่นนี้ เป็นการให้ฝ่ายผู้กระทำความผิดได้รับผลประโยชน์ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้กระทำความผิด และ
เป็นผู้ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่บุคคล สังคม และประเทศ อันควรเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบของ
การกระทำของตน แต่กฎหมายกลับกำหนดเรื่องอายุความขึ้นมาในลักษณะที่เป็นการตัดทอนทำลาย
สิทธิของผู้เสียหายไป โดยนำเรื่องการ “ได้ตัวผู้กระทำความผิดขังศาล” มาเป็นองค์ประกอบในการ
กำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลง ดังกล่าวด้วย

4.1.2 ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงเรื่องเจตนารมณ์หรือเหตุผลของการนำบทบัญญัติเรื่องอายุความ
มาใช้ในคดีอาญาโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่า แม้เหตุผลดังกล่าวจะได้รับการยอมรับ
และมีเหตุมีผลในตัวของมันเอง เนื่องจากพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะประจักษ์พยานอันเป็นสิ่ง
สำคัญในการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญา ซึ่งแต่เดิมนั้นการรับฟังพยานหลักฐานจำเป็นต้องฟังพา
อาศัยความทรงจำของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อเป็นธรรมชาติที่สิ่งที่พยานบุคคลรู้เห็นจะลึม
เลื่อนไปตามกาลเวลา อันอาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน จึงมีความ
จำเป็นต้องหยิบยกประเด็นเรื่องอายุความขึ้นมาใช้ แต่ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากตามสภาพความเป็น
จริงที่การกระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่รัฐสามารถ
ดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินการเองอย่างในคดี
แพ่ง อีกทั้งในสภาพของสังคมในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไป มีการกระทำความผิดที่ร้ายแรง
และก่อให้เกิดความเสียหายแก่คนในสังคมมากยิ่งขึ้น รวมถึงโลกในยุคไร้พรมแดนที่บุคคลใด ๆ
สามารถที่จะเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ได้ทั่วโลก สะดวกยิ่งขึ้น อันอาจทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาส

⁶ แหล่งเดิม.

ที่จะแฝงตนหรือหลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในต่างประเทศ โดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยไม่สามารถดำเนินการอย่างใด ๆ แก่ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นได้ จึงทำให้เจตนาธรรมณ์หรือเหตุผลของการนำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความมาใช้ในคดีอาญาดังกล่าวมีความหนักแน่นน้อยลง

4.1.3 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้รูปแบบการได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากกระทำความผิดเปลี่ยนแปลงไป จากภาพของการกระทำความผิดที่ถูกบันทึกไว้ในความทรงจำของมนุษย์ที่อาจลืมนั่นไป ตามกาลเวลา ได้เปลี่ยนเป็นภาพที่ได้จากการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น กล้องโทรทัศน์วงจรปิด (closed circuit television) ที่สามารถบันทึกความเคลื่อนไหวของภาพที่มีการกระทำความผิด และอาจดึงภาพเพื่อดูรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าหน้าตาของผู้กระทำความผิด อาวุธที่ใช้ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในที่เกิดเหตุ อันทำให้สามารถได้พยานหลักฐานมาดำเนินคดีที่น่าเชื่อถือ โดยไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพิงอยู่แต่เฉพาะในความทรงจำของมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียวเป็นสำคัญเช่นในอดีต⁷ อีกทั้งการที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้นจึงทำให้มีพยานหลักฐานการกระทำความผิดในรูปแบบดิจิทัล⁸ เช่น ระบบดิจิทัลของธนาคารพาณิชย์ที่สามารถรักษาพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดได้สมบูรณ์กว่าวิธีการแบบเดิมที่ใช้กันในอดีต เช่น กระดาษ ซึ่งง่ายต่อการสูญหายหรือเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา

4.1.4 เนื่องจากสังคมยุคปัจจุบัน ประชาชนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวการกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น รวมถึงการกระทำความผิดที่มีมากขึ้นและโดยสภาพความร้ายแรงและความเสียหายของความผิดที่เกิดขึ้นทำให้ภาพความรู้สึกสะเทือนขวัญดังกล่าวดูเหมือนจะอยู่ในความทรงจำของประชาชนจำนวนมากที่ติดตามข่าวของการได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น ข้อกล่าวอ้างตามเจตนาธรรมณ์เดิม ๆ ที่ว่า “เมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจจำเหตุการณ์ที่เป็นความผิดนั้นแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อย่างใดที่จะรื้อฟื้นฟ้องร้องพิพากษาลงโทษกันอีกเป็นการก่อความวุ่นวายแก่ประชาชนขึ้นใหม่โดยใช่เหตุ” น่าจะไม่มี ความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในสังคมยุคปัจจุบันอีกต่อไป

⁷ ประเทศไทยเริ่มมีการนำ CCTV มาใช้ และได้ผลในการจับภาพเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้น เช่น กรณีคนร้ายวางระเบิดที่จังหวัดยะลา ซึ่งในปัจจุบันมีการนำ CCTV มาใช้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2549 รัฐบาลได้ทำการติดตั้ง CCTV เพิ่มเติมจำนวน 9,000 จุด ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 5 จังหวัด เนื่องจากกลุ่มคนร้ายได้ลงมือต่อเป้าหมายสาธารณูปโภคซึ่งไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแล เช่น เสาไฟฟ้า สะพาน สถานีเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ อันเป็นการป้องกันคนร้ายก่อเหตุรุนแรงที่เจ้าหน้าที่อาจทำได้ไม่ทั่วถึง.

⁸ ฉัตรวิภา ภัทรไพฑูรย์ และคณะ. (2548). *การค้นและยึดคอมพิวเตอร์และการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการสอบสวนคดีอาญา*. สืบค้น 17 มิถุนายน 2556, จาก www.institute.ago.go.th

4.1.5 ตั้งแต่ใน ปี พ.ศ. 2542 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยบัญญัติเรื่องการสืบพยานบุคคลล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีไว้⁹ ในมาตรา 237 ทวิ¹⁰ ซึ่งเป็นเรื่องการขอ สืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาลเพราะมีเหตุจำเป็น บางกรณียังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้

⁹ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ “ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า พนักงานอัยการ โดยตนเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาลหากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกความตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในกรณีนี้ ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนาย ซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหานั้นถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้อง ตั้งทนายความให้ หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตาม มาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลตั้งตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทันทีให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทันทีให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้ง ให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบ พยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี”

แต่มีความจำเป็นต้องสืบพยานบุคคลไว้ก่อน พนักงานอัยการก็อาจยื่นคำร้องต่อศาล ขอสืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องได้โดยที่ยังไม่มีตัวผู้ต้องหาเลย ซึ่งแม้กรณีที่ยังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้หรือยังไม่รู้ตัวผู้ต้องหาเลยก็ตาม พยานบุคคลมีเหตุจำเป็น ยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหน้า พนักงานอัยการก็สามารถร้องขอให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ก่อนตามมาตรา 237 ทวิ นี้ได้ ทั้งนี้เพราะเหตุผลตามมาตรา 237 ทวิ วรรค 1 ตอนท้าย ที่ว่า “ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกความตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป” แสดงว่ามีได้บังคับว่าต้องได้ตัวผู้นั้นมาศาลด้วย เพียงแต่ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ก็ให้นำตัวผู้นั้นมาด้วยเท่านั้น ประกอบกับความในวรรค 4 ที่ว่า “คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา” ยิ่งเห็นเจตนารมณ์ชัดเจนว่าแม้จะยังไม่ได้ตัวผู้ต้องหามา หรือยังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ หรือยังไม่รู้ตัวผู้ต้องหา ก็ขอสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องโดยสืบกลับหลังผู้ต้องหานั้นได้¹¹ และคำพยานดังกล่าวก็สามารถรับฟังในชั้นพิจารณาคดีนั้นได้ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นกรณีสืบพยานกลับหลังจำเลยกรณีหนึ่งอันเป็นข้อยกเว้นของการสืบพยานที่จะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งกรณีตามมาตรา¹² อนุญาตให้สืบพยานล่วงหน้าได้เฉพาะพยานบุคคลเท่านั้น ไม่รวมถึงพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ

4.1.6 ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2551 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยบัญญัติให้มีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ และพยานหลักฐานอื่นไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีได้¹² ซึ่งบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในมาตรา 237 ตริ¹³ ทั้งนี้ โดยให้นำบทบัญญัติในมาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับแก่

¹¹ จาก คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา (น. 407-408), โดย ธานี สิงหนาท, 2552, กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง จำกัด และในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2980/2547.

¹² แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ตริ “ให้นำความใน มาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับ โดยอนุโลมแก่กรณี การสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ และพยานหลักฐานอื่น และแก่กรณีที่ได้มีการฟ้องคดีไว้แล้ว แต่มีเหตุจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน ถึงกำหนดเวลาสืบพยานตามปกติตามมาตรา 173/2 วรรคสอง ด้วย

ในกรณีที่พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะสามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงอันสำคัญในคดีได้ หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากมีการเน้นย้ำจะนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญมาสืบในภายหน้า พยานหลักฐานนั้นจะสูญเสียไป หรือเป็นการยากแก่การตรวจพิสูจน์ ผู้ต้องหาหรือพนักงานอัยการ โดยตนเองหรือเมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหาย จะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ทาง

พยานผู้เชี่ยวชาญและพยานหลักฐานอื่นเหล่านี้ โดยอนุโลมด้วย ดังนี้ หากพิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ดั้งเดิมที่ให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาที่ว่า หากปล่อยเวลานั้นนานพยานหลักฐานย่อมเสื่อมหายหรือสูญสิ้นไปตามกาลเวลานั้น จึงไม่มีประโยชน์อีกต่อไป ซึ่งเจตนารมณ์ดังกล่าวนี้มีความจำเป็นรวมถึงเหตุผลในการนำมาใช้เป็นข้ออ้าง มีความหนักแน่นน้อยลงจนแทบจะนำมาเป็นข้ออ้างในยุคปัจจุบันไม่ได้เลย

4.2 ปัญหาของการนำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาบางประเภท

การที่ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอายุความในคดีอาญาไว้ โดยเฉพาะ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในคดีอาญาทุกประเภทนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าบทบัญญัติในเรื่องอายุความที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามีความเหมาะสมเพียงเฉพาะสำหรับความผิดบางประเภทเท่านั้น ความผิดอาญาบางประเภทก็ไม่ได้มีความเหมาะสม เช่น ในคดีจำหน่ายยาเสพติดนั้นรูปแบบของการกระทำความผิดมักจะไม่มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบอาชญากรรมข้ามชาติ หรือการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน และสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลมหาศาลแล้ว ยังมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศชาติอีกด้วย แต่บุคคลผู้กระทำความผิดดังกล่าวอาจหลุดรอดไปจากการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเพียงเพราะเหตุว่าคดีนั้นขาดอายุความไปแล้ว โดยผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดดังกล่าวไม่มีการเยียวยาหรือชดเชย เช่น ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน มูลค่าความเสียหายย่อมมีจำนวนมหาศาล และมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังอาจก่อให้เกิดความสั่นคลอนแก่องค์กรหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งได้ แต่หากพิจารณาจากลักษณะของการกระทำความผิดแล้ว ความผิดประเภทนี้มักจะอาศัยวิธีการดำเนินการในรูปแบบองค์ประกอบอาชญากรรมข้ามชาติโดยมีกระบวนการกระทำความผิดเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายซึ่งผู้กระทำความผิดแต่ละคนอาจอยู่ในพื้นที่ที่ต่างกันและใช้เทคโนโลยีที่แปลกใหม่ช่วยเหลือเพื่อความสะดวกในการกระทำความผิดและยากต่อการสืบหาตัวผู้กระทำความผิด

นอกจากนี้ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมอันเป็นความผิดที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายโดยตรง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเบียดบังทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของรัฐไปเป็นส่วนตัวโดยทุจริต หรือการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยทุจริต ความผิดเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่ถูกดำเนินคดี หรือแม้จะถูกดำเนินคดีจนศาลมีคำพิพากษา

วิทยาศาสตร์ตามความในมาตรา 244/1 ไว้ก่อนฟ้องก็ได้ ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 237 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม.”

ตัดสินใจว่าผู้ที่มีความผิดก็ไม่สามารถนำตัวบุคคลดังกล่าวมาลงโทษได้ เนื่องจากอาศัยอำนาจหรืออิทธิพลของตนหลบเลี่ยงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะโดยการหลบหนีไปต่างประเทศ หรือใช้วิธีใด ๆ เพื่อมิให้ตนต้องถูกดำเนินคดี

กรณีดังกล่าวมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยอย่างมาก ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เพราะไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเหล่านี้มาดำเนินคดีได้ จากการศึกษาพบว่าในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ผู้ริเริ่มคดีจะเก็บสำนวนคดีไว้จนกระทั่งใกล้กำหนดเวลาขาดอายุความจึงเริ่มดำเนินการสอบสวน ในขณะที่ผู้กระทำความผิดทราบถึงการดำเนินคดีแก่การกระทำความผิดของตนแล้วก็มักจะใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น หลบหนีไปต่างประเทศ ใช้อำนาจหรืออิทธิพลของตนที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คดีระงับ หรือรอนจนกระทั่งคดีขาดอายุความ

จึงสรุปได้ว่า ปัญหาเรื่องคดีขาดอายุความนั้น เกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1) คดีขาดอายุความจากการกระทำของเจ้าพนักงานที่รับผิดชอบ

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการหรือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีจะเก็บสำนวนการสอบสวนไว้จนกระทั่งคดีใกล้จะครบกำหนดอายุความแล้วจึงเริ่มดำเนินการสอบสวน ทำให้ผู้ที่จะถูกดำเนินคดีเกิดแรงจูงใจในการหลบเลี่ยงที่จะปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงานหรือประวิงเวลาหรือหลบหนีไป เพราะหากรอนจนกระทั่งคดีขาดอายุความแล้วตนก็จะหลุดพ้นจากกระบวนการทางกฎหมายทั้งปวงและถูกไม่ถูกดำเนินคดีในความผิดที่ตนได้ก่อไว้อีกต่อไป

การแก้ไขปัญหาลักษณะหนึ่งจึงต้องพิจารณาการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่รับผิดชอบด้วยเพราะการไม่ปฏิบัติหน้าที่ภายในระยะเวลาอันเหมาะสมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คดีร้ายแรงที่สมควรได้รับการพิจารณาพิพากษาลงโทษต้องขาดอายุความ ซึ่งแม้เจ้าพนักงานที่รับผิดชอบนั้นจะได้ดำเนินคดีภายในกำหนดเวลาตามกฎหมาย แต่เนื่องจากขั้นตอนที่ตามมาข่มทำให้ไม่อาจนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ภายในกำหนดเวลา ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่าปัญหาเรื่องอายุความส่วนหนึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ การบริหารจัดการเจ้าหน้าที่ละเลยการดำเนินคดีบางคดี ไม่ดำเนินการทันทีที่ได้รับเรื่องไว้ ซึ่งหากเป็นคดีร้ายแรง หรือคดีประเภทที่จะต้องใช้เวลาในการสืบหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นเวลานาน คดีก็ย่อมจะขาดอายุความไปเสียก่อนอันเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน

พนักงานอัยการมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา คดีศาลอาญาว่าการดำเนินคดีในชั้นต้นจะเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะปล่อยเรื่องทิ้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสาเหตุว่า มีการอาศัยอำนาจหรืออิทธิพลบางอย่างในองค์กร และสำนวนคดีดังกล่าว

จะส่งมาถึงพนักงานอัยการในเวลาใกล้พ้นกำหนดอายุความฟ้องคดี โดยสำนวนดังกล่าวอาจไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการฟ้องร้องได้ แต่พนักงานอัยการมีความจำเป็นจะต้องฟ้องคดีต่อศาลก่อนที่คดีจะขาดอายุความ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา กล่าวคือ หากพนักงานอัยการไม่สามารถสืบหาพยานหลักฐานมาเพิ่มเติมได้และพยานหลักฐานที่มีอยู่นั้นไม่เพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ ศาลก็จะพิพากษายกฟ้องคดีนั้นเสีย และพนักงานอัยการก็สิ้นสิทธิที่จะดำเนินคดีแก่บุคคลผู้กระทำความผิดในคดีนั้นอีกต่อไป ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2)

2) คดีขาดอายุความเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุก ตลอดชีวิต หรือจำคุก ยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน”

และมาตรา 98 บัญญัติว่า “เมื่อ ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่องเลขาธิการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นมิได้

(1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น”

แม้ว่ามาตรา 95 จะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเร่งรัดให้เจ้าพนักงานดำเนินการติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี แต่การกำหนดให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลเป็นเงื่อนไขใน

การกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้น ย่อมมีความไม่เป็นธรรมและอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมต้องหยุดชะงัก เนื่องจากแม้ว่าพยานหลักฐานจะมีพร้อมที่จะเอาผิดได้ แต่หากไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลอายุความก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป

เนื่องจากระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้อำนาจผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองได้ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ได้บัญญัติให้ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างเป็นบุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ทั้งคู่ และในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญานั้นผู้เสียหายมีสิทธินำคดีมาขึ้นฟ้องต่อศาลได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ มาตรา 120 ได้บัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน¹⁴

คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้มิเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมฝ่ายต่าง ๆ ทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาผิดหรือบริสุทธิ์ โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะสรุปสำนวนทำความเห็นควรงดการสอบสวน ควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดี ด้วยการสั่งฟ้องสั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมต่อไป การสรุปสำนวนทำความเห็นของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเพื่อส่งไปยังพนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ ทั้งนี้ โดยขึ้นอยู่กับว่าผลของการสอบสวนดังกล่าวนี้รู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ไม่สามารถเรียกหรือจับตัวผู้นั้นมาดำเนินคดีได้¹⁵ และพนักงานอัยการเห็นว่า “ควรสั่งฟ้อง” กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ให้พนักงานอัยการจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา กล่าวคือ หากยังไม่มีการออกหมายจับก็ให้ดำเนินการขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหา หากมีการออกหมายจับผู้ต้องหาแล้วก็เร่งรัดเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมตัวมาตามหมายจับนั้นเพื่อจะได้นำตัวผู้ต้องหานั้น ไปยื่นฟ้อง

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 77 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “หมายจับให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร” อันเป็นการจำกัดขอบเขตไว้อย่างชัดเจนว่าจะใช้หมายจับนอก

¹⁴ นอกจากนี้ ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกายังได้วางแนวบรรทัดฐานไว้เพิ่มเติมว่าการสอบสวนดังกล่าวจะต้องเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคือจึงจะทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 วรรคหนึ่ง “ให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งไปพร้อมกับผู้ต้องหา.”

ราชอาณาจักรไม่ได้ โดยพนักงานอัยการต้องดำเนินการติดต่อประสานกับประเทศที่ผู้ต้องหาหลบหนีไปอยู่นั้น เพื่อให้มีการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน ตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2472 ต่อไป¹⁶ โดยในระหว่างนี้อายุความก็ยังคงดำเนินต่อไปอยู่เรื่อย ๆ มิได้สะดุดหยุดลงแต่อย่างใด และในขณะเดียวกัน พนักงานอัยการก็ไม่สามารถยื่นฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลได้ แม้ผู้เสียหายจะมีความประสงค์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดนั้น และแม้จะมีพยานหลักฐานชัดเจนมากเพียงใด และแม้พนักงานอัยการจะเห็นสมควรสั่งฟ้องคดีดังกล่าวก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยถือหลักการว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาทุกขั้นตอนต้องกระทำต่อหน้าจำเลย พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ต้องควบคุมตัวจำเลยมาส่งศาลพร้อมฟ้องด้วย ดังนี้ หากจำเลยหลบหนีไปหรือมีเหตุประการอื่นที่ไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลพร้อมฟ้อง ศาลจะสั่งไม่รับฟ้องของพนักงานอัยการ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้บัญญัติถึงกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้อง แต่ไม่สามารถเรียกหรือจับตัวผู้กระทำความผิดมาได้นั้น หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา ก็ตาม แต่กระบวนการในการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างนาน อันเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คดีขาดอายุความได้เช่นกัน และผลที่ตามมาคือผู้กระทำความผิดลอยนวลอยู่ต่างประเทศโดยที่รัฐไม่สามารถนำตัวมาลงโทษได้ นอกจากนี้เมื่อคดีขาดอายุความแล้วผู้กระทำความผิดก็ยังสามารถที่จะเดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทยได้โดยเจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจดำเนินคดีใด ๆ แก่ผู้นั้นได้อีกต่อไป

ส่วนในกรณีผู้เสียหายเป็น โจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองนั้น กฎหมายมิได้บังคับให้ต้องนำตัวจำเลยมาศาลด้วยก็ตาม แต่หากพิจารณาเรื่องอายุความตามบทบัญญัติมาตรา 95 วรรคแรกแล้ว การยื่นฟ้องโดยไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลด้วยนั้น อายุความก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ เพราะหลักเกณฑ์ในกรณีที่อายุความจะสะดุดหยุดลง ตามมาตรา 95 วรรคแรก นั้น จะต้องมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลและจะต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมาส่งศาลด้วย ดังนั้น หากผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีต่อศาล ศาลดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องโดยไม่มีตัวจำเลยได้¹⁷ ก็ตาม แต่ศาลก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานต่อไปได้ เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 172 วรรคแรก บัญญัติให้การพิจารณา

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 วรรคสี่.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคท้าย บัญญัติให้ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องกลับหลังจำเลยได้ ในคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์จึงไม่จำเป็นต้องมีตัวจำเลยในวันฟ้องและไต่สวนมูลฟ้อง.

และสืบพยานในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลย ในกรณีเช่นนี้ อายุความยังคงดำเนินอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ มิได้สะดุดหยุดลง และหากยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลจนกระทั่งพ้นกำหนดเวลาตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคแรก กำหนดไว้แล้ว คดีก็เป็นอันขาดอายุความอยู่นั้นเอง โดยไม่คำนึงถึงประเภทและความร้ายแรงของความผิดอาญาที่ได้ก่อไว้ แม้ผู้เสียหายซึ่งประสงค์จะดำเนินคดีเพื่อเอาผิดแก่จำเลย จะได้ดำเนินการใช้สิทธิของตน โดยยื่นฟ้องคดีต่อศาลก่อนคดีขาดอายุความ อันเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมาย ภายในกำหนดเวลาแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพราะมาตรา 95 ได้วางหลักเกณฑ์สำคัญไว้ 2 ประการ คือ จะต้องมีการฟ้อง ประกอบกับต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว การยื่นฟ้องเพียงอย่างเดียว แม้จะมีการได้สวนมูลฟ้องแล้ว แต่หากยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล จนกระทั่งพ้นกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด คดีก็เป็นอันขาดอายุความ ตามมาตรา 95 วรรคแรก เช่นเดียวกัน กรณีเช่นนี้ ศาลก็จะมีคำสั่งยกฟ้องคดีดังกล่าว¹⁸ รวมถึงหมายจับที่ออกแล้วก็ต้องเพิกถอนไปด้วย¹⁹ อันจะกลายเป็นว่า หลักกฎหมายนี้ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลประโยชน์เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และถือเป็นช่องว่างของกฎหมาย เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ไป ซึ่งไม่น่าจะถูกต้อง²⁰

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ของต่างประเทศ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาและในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ การที่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยหลบหนีไปหรือหลบเลี่ยงการดำเนินคดีอาญาไปนั้น กฎหมายจะลงโทษผู้นั้นค่อนข้างรุนแรงโดยถือว่าบุคคลนั้นตกเป็นบุคคลนอกกฎหมาย (Process of Outlawry) ซึ่งนอกจากจะทำให้ต้องรับโทษหนักกว่าโทษปกติแล้ว ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยอายุความอีกด้วย เพราะถือว่าไม่มีประโยชน์ที่จะนำกฎหมายมาใช้บังคับในทางให้ประโยชน์แก่บุคคลนอกกฎหมาย

ส่วนบทบัญญัติมาตรา 95 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับกรณีที่จำเลยหลบหนีในระหว่างพิจารณาคดีไว้ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- (1) ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว
- (2) ผู้กระทำความผิดหลบหนี
- (3) ศาลมีคำสั่งให้งดการพิจารณาคดีไว้จนเกินกำหนดตาม มาตรา 95 วรรคแรก
- (4) เริ่มนับตั้งแต่วันที่หลบหนี หรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา²¹

¹⁸ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1735/2514, 270/2528, 1780/2531, 2144/2539 เป็นต้น.

¹⁹ การนับอายุความในคดีอาญา (ตอนที่ 1) (น. 97). เล่มเดิม.

²⁰ แหล่งเดิม.

²¹ การนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง ต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่ในแต่ละครั้งที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี.

โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า การขยายอายุความออกไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 95 วรรคสองนั้น ไม่มีผลอะไร เพราะจำเลยที่หลบหนีกระบวนกรยุติธรรม มีจุดประสงค์ในการหลบหนีก็เพียงเพื่อรอเวลาสิ้นสุดกำหนดอายุความ ไม่ว่าจะเป็นเวลาเท่าใด นอกจากนี้เมื่อคดีขาดอายุความแล้วผู้กระทำความผิดก็ยังสามารถที่จะเดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทยได้ โดยเจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจดำเนินคดีใด ๆ แก่ผู้นั้นได้อีกไม่ว่าจะด้วยเหตุผลตามกฎหมายสารบัญญัติหรือเหตุผลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติก็ตาม ซึ่งผู้นั้นอาจกลับเข้ามากระทำความผิดและหลบหนีออกนอกประเทศเพื่อรอให้คดีขาดอายุความอีก เช่นที่เคยกระทำมาแล้วก็เป็นได้

ทั้งนี้ บทบัญญัติดังกล่าวอาจมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับแก่ความผิดอาญาบางประเภทที่ไม่ร้ายแรงและมีได้ก่อให้เกิดผลกระทบความเสียหายแก่ส่วนรวม แต่สำหรับในคดีความผิดบางประเภท ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัตินี้มิได้ก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนกรยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยแต่อย่างใด ซึ่งหากในระหว่างพิจารณาคดีนั้น ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานมีมากเพียงพอที่จะเอาผิดกับจำเลยได้ แต่จำเลยหลบหนีไปในระหว่างพิจารณา ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรง เช่น ฆ่าคนตาย ล้อโกงประชาชน ล้อโกงประเทศชาติบ้านเมืองโดยอาศัยตำแหน่งหน้าราชการของตน ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมสงคราม ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งเป็นความผิดที่เป็นภัยร้ายแรง ก็ไม่สมควรที่จะนำบทบัญญัติมาตรา 95 วรรคสองนี้มาใช้บังคับ

ส่วนในมาตรา 98 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความในกรณีที่จำเลยหลบหนีในชั้นบังคับโทษ หรือภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดโดยให้ลงโทษจำเลยไว้ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- (1) มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย
- (2) ผู้นั้นยังไม่ได้รับโทษ หรือได้รับโทษไปบ้างแล้วแต่ยังไม่ครบ โดยหลบหนี
- (3) หลบหนีไปจนเกินกำหนดระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 98 (1)-(4)
- (4) เริ่มนับตั้งแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี

ชั้นบังคับโทษ เป็นกระบวนกรภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและพิพากษาให้ลงโทษจำเลย ซึ่งใน Black' Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “การบังคับโทษ” ไว้ว่าเป็นการลงโทษที่มีการกำหนดโทษผู้กระทำความผิด ให้จำคุกในเรือนจำ หรือการปรับและวิธีการอื่น ๆ รวมถึงการลงโทษเป็นจำนวนเงินที่พิจารณาตามความเสียหายในแต่ละความผิดที่ได้กระทำ²² ทั้งนี้ อาจเป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วหรือไม่ก็ได้

²² From *Black' Law Dictionary* (p. 1168), by Bryan A Garner, 2004, USA: Tomson.

Penalty 1 Punishment imposed on the wrongdoer, usu in the form of imprisonment or fine : a sum of money exacted as punishment for either a wrong to the state or a civil wrong (as distinguished from compensation for the injured party's loss)

การหลบหนีในชั้นบังคับโทษตามคำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุดนั้น แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรค 2 จะได้บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และในวรรค 3 แห่งกฎหมายดังกล่าว บัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ส่วนในมาตรา 40 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
- (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
- (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ
- (7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลย มีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาคดีแล้วศาลจะมีคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดและให้ลงโทษจำเลย นั้น หากจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาดังกล่าวจำเลยก็ชอบที่จะใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกาคำพิพากษานั้นต่อไปได้ตามกระบวนการของกฎหมาย ทั้งนี้ เป็นไปตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 4 ว่าด้วยอุทธรณ์และฎีกา แต่การที่จำเลยแสดงพฤติการณ์ไม่ยอมรับคำพิพากษาดังกล่าว โดยการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม เท่ากับจำเลยไม่ยอมรับอำนาจของกฎหมาย ดังนี้ จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะนำกฎหมายอายุความซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ตัวจำเลยที่ไม่เคารพกฎหมายและไม่ยอมรับกระบวนการทางกฎหมาย มาใช้เพื่อเป็นคุณแก่จำเลยผู้นั้น โดยเฉพาะความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดที่ร้ายแรง

ทั้งนี้ จากการศึกษากฎหมายสหรัฐอเมริกาซึ่งมีหลักทั่วไปว่า หากกรณีมีการกระทำ ความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาก็ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อมีการกล่าวหาว่ามีบุคคล กระทำความผิดทางอาญาขึ้นแล้ว รัฐจะต้องมีหน้าที่ในการติดตามและนำตัวบุคคลดังกล่าวมาพิสูจน์ ความผิดในศาลโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในอันที่จะได้รับการพิจารณาดีโดยเร็ว ซึ่งเป็นหลักการทำนองเดียวกันกับที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติไว้ และนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ยังมีหลักการที่เคร่งครัดกว่ารัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อีกด้วย กล่าวคือ หลักการพิจารณาดีโดยเร็วนี้ ตาม Federal Rules of Criminal Procedure (1994) ในข้อ 48 (b) ได้กำหนดให้ศาลมีดุลพินิจในการพิพากษา ยกฟ้องคดีที่มีการยื่นฟ้องอย่างล้าช้าโดยไม่มีเหตุจำเป็นอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากการดำเนินคดีตามกฎหมายนั้น กฎหมายสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นการกระทำที่มี ชอบอันเป็นความผิดต่อกฎหมายอย่างหนึ่ง และถือว่าบุคคลดังกล่าวได้สละประโยชน์เรื่องอายุ ความด้วยการออกไปจากเขตอำนาจศาลด้วยเจตนาหลบหนีจากการถูกดำเนินคดี จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะ นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้เพื่อเป็นคุณแก่ผู้นั้นอีก

ผู้เขียนมีความเห็นว่า กรณีดังกล่าว เมื่อจำเลยถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดและ ต้องรับโทษ ซึ่งคดียังไม่ถึงที่สุดจำเลยย่อมมีโอกาสต่อสู้คดีให้ตนพ้นผิดได้อย่างเต็มที่ แต่กลับ หลบหนีไป แทนที่จะดำเนินการต่อสู้คดีตามระบบของกฎหมายที่ให้สิทธิจำเลยไว้ ก็ยอมไม่มี ประโยชน์ที่จะนำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้เป็นคุณแก่จำเลยดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะการที่จำเลยไม่ ยอมรับอำนาจแห่งกฎหมายก็ไม่ควรนำประโยชน์จากข้อกฎหมายไปใช้เพื่อเป็นคุณแก่จำเลยด้วย เช่นกัน

ยิ่งไปกว่านั้น หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกจำเลย หากกรณีที่ จำเลยอยู่ในอำนาจศาลอยู่แล้วก็คงไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะเนื่องจากในทางปฏิบัติ การอ่านคำ พิพากษาในกรณีที่จำเลยถูกคุมขังอยู่ในอำนาจศาลนี้ จะมีการเบิกตัวจำเลยมาฟังคำพิพากษาในศาล โดยมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ควบคุมตัวจำเลยมาจากเรือนจำที่จำเลยถูกคุมขังอยู่ในระหว่างพิจารณา เมื่อ ศาลได้อ่านคำพิพากษาที่ให้ลงโทษจำคุกจำเลยแล้ว ศาลก็จะออกหมายจำคุกคดีถึงที่สุด และ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ก็จะควบคุมตัวจำเลยเพื่อฝากขังจำเลยในเรือนจำต่อไป ซึ่งย่อมเป็นการยากที่ จำเลยจะกระทำการหลบหนีไปได้

ส่วนกรณีที่พบปัญหาได้แก่ กรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งในกรณีดังกล่าว เมื่อศาลจะพิพากษาคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182²³ กำหนดให้ศาลต้องอ่านโดยเปิดเผยให้คู่ความฟังแล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ด้วย แต่สำหรับในกรณีที่จำเลยไม่อยู่โดยมีเหตุสงสัยว่าจำเลย “หลบหนี” หรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ศาลออกหมายจับตัวจำเลย และหากภายใน 1 เดือนนับแต่วันออกหมายจับแล้ว ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาก็ให้ศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยฟังคำพิพากษานั้นแล้ว กรณีดังกล่าว หากพ้นกำหนด 1 เดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษา คดีก็เป็นอันถึงที่สุด²⁴

การหลบหนีไปในภายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาสืบพยาน และในระหว่างที่ศาลมีคำพิพากษาโดยเป็นคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย อันเป็นการชัดเจนแล้วว่าจำเลยกระทำความผิดอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าจำเลยได้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษจำเลย จึงไม่มีประโยชน์หรือเหตุผลอันใดที่จะนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษอีก ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า การนำหลักเกณฑ์เรื่องอายุความมาใช้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษนี้ นอกจากจะไม่มีประโยชน์ใด ๆ แล้วยังเป็นเยี่ยงอย่างที่ไม่ดีต่อสังคมและก่อให้เกิดผู้กระทำความผิดคนอื่น ๆ มีแรงจูงใจในการหลบหนีความรับผิดชอบซึ่งตนได้ก่อความเสียหายไว้ และหากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ดั้งเดิมของการนำบทบัญญัติว่าด้วย

²³ มาตรา 182 “คดีที่อยู่ในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามี คำร้องระหว่างพิจารณาขึ้นมาให้ศาลสั่งตามที่เห็นควร เมื่อการพิจารณาเสร็จแล้วให้พิพากษาหรือสั่งตามรูปความ

ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการ พิจารณาหรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควร จะเลื่อน ไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจกรายงานเหตุนั้นไว้

เมื่อศาลอ่านให้คู่ความฟังแล้ว ให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าเป็นความผิดของ โจทก์ที่ไม่มา จะอ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่จำเลยไม่อยู่ โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ศาลออกการอ่านไว้จนกว่าจำเลยจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าจำเลย หลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ให้ศาลออกหมายจับจำเลย เมื่อได้ออกหมายจับแล้ว ไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าโจทก์หรือจำเลยแล้วแต่กรณีได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเลื่อนอ่าน ไปโดยขาดจำเลย บางคนถ้าจำเลยที่อยู่จะถูกปล่อยให้ศาลมีอำนาจปล่อยชั่วคราวระหว่างรออ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น.”

²⁴ มาตรา 198 วรรค 1 “การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นในกำหนด หนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง”;

และมาตรา 216 วรรค 1 “ภายใต้บังคับแห่ง มาตรา 217 ถึง มาตรา 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง.”

อายุความมาใช้ ประการหนึ่งก็เพื่อประโยชน์ในเรื่องของพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่จะเห็นได้ว่า ในกรณีเช่นนี้ผู้กระทำความผิดได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบจนเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิดและมีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้นั้นแล้ว จนกระทั่งคำพิพากษาดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว เหตุผลในทางกฎหมายวิธีสบัญญัติในเรื่องเพื่อประโยชน์ในการเก็บรักษาพยานหลักฐาน จึงมิใช่เหตุผลที่จะนำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้แก่กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีในชั้นบังคับโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดนี้ ส่วนเหตุผลในทางกฎหมายสารบัญญัติซึ่งถือว่าการหลบหนีไปนั้นยอมทำให้ผู้หลบหนีได้รับความทุกข์ทรมานอย่างเพียงพอแล้วจึงสมควรยกโทษให้ นั้น ผู้เขียนเห็นว่าไม่อาจนำเหตุผลนี้มาใช้ในยุคสมัยปัจจุบันได้อีกต่อไปเนื่องจากความสะดวกสบายในการเดินทางไปประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงและเกิดผลกระทบต่อบ้านเมืองและสังคมในส่วนรวม การหลบหนีหรือหลีกเลี่ยงการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจนพ้นกำหนดอายุความและไม่ต้องถูกดำเนินคดีตามความผิดของตนอีกต่อไป เช่นนี้ยอมเป็นเยี่ยงอย่างให้คนในสังคมไม่เกรงกลัวต่อการบังคับใช้กฎหมายและไม่ยึดถือกติกาสังคม อันจะก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคมตามมาได้

อย่างไรก็ดี มีนักกฎหมายได้ให้ความเห็นไว้ว่าการกำหนดให้ความผิดอาญาบางประเภทที่ร้ายแรงไม่ควรกำหนดอายุความนั้น อาจจะต้องพิจารณาความหมายของคำว่า “ร้ายแรง” เสียก่อน เพราะขึ้นชื่อว่า เป็นความผิดที่กระทำต่อชีวิตและร่างกายล้วนเป็นการกระทำที่ถือว่าร้ายแรง โดยแท้จริงแล้วการจะพิจารณาเพื่อกำหนดอายุความในความผิดทางอาญาฐานหนึ่งฐานใดหรือไม่ จึงมิใช่เพียงการพิจารณาจากการกระทำและผลของการกระทำของบุคคลเท่านั้น แต่อาจจะต้องพิจารณาถึงนโยบายของรัฐที่มีต่อการกระทำผิดทางอาญาในเรื่องดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ การกำหนดอายุความมิใช่เรื่องของการกำหนดกันอย่างลอย ๆ แต่มีเหตุและผลรองรับการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าว การแก้ไขกฎหมายโดยไม่มีกำหนดอายุความสำหรับคดีอาญาบางประเภทย่อมกระทบต่อการทำหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้แก่หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนาจความยุติธรรมการไม่กำหนดอายุความไม่ได้มีเพียงผลดีที่รัฐจะสามารถติดตามเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้ตลอดไป แต่อาจเกิดผลในทางตรงกันข้าม ในส่วนของรัฐ ได้แก่ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยการติดตามผู้กระทำความผิด ค่าใช้จ่ายที่สูญเสียมเพิ่มมากขึ้น จำนวนคดีที่ไม่สามารถปิดได้เพิ่มสูงขึ้น ในส่วนของผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ ความสามารถในการสู้คดีลดลง เนื่องจากไม่สามารถจดจำข้อเท็จจริงได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการทำงานหน้าที่ของรัฐ ด้วยเหตุนี้ การกำหนด

อายุความในคดีอาญาจึงเป็นเรื่องทางนโยบาย ซึ่งต้องมีการศึกษาและชั่งน้ำหนักถึงผลดีผลเสียต่อการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวอย่างรอบคอบ²⁵

4.3 วิเคราะห์บทบัญญัติอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวความคิดและหลักเกณฑ์การใช้อายุความให้ชัดเจนว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการนำอายุความมาใช้หรือมีให้นำมาใช้ในความผิดอาญาบางประเภท

4.3.1 แนวคิดของการกำหนดอายุความในคดีอาญา

อายุความตามกฎหมายของประเทศไทยนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law) เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์หรือระบบประมวลกฎหมาย เช่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมถึงในสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นต้น โดยถือว่าการกำหนดอายุความเป็นสาระสำคัญส่วนหนึ่งของการใช้กฎหมายอาญาและจะมีการกำหนดอายุความไว้สำหรับความผิดอาญาทุกประเภท เว้นแต่ในบางกรณีที่เป็นข้อยกเว้นซึ่งกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เห็นว่ามีความจำเป็นและสมควรจึงจะกำหนดมิให้นำอายุความมาใช้

อย่างไรก็ตาม นอกจากจะมีการกำหนดอายุความไว้ในกฎหมายสารบัญญัติแล้วกฎหมายไทยก็ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับอายุความไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural Law) ด้วยเช่นเดียวกัน โดยกำหนดให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อคดีขาดอายุความ แต่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มิได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เช่นนี้ไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติอย่างประเทศไทย แต่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการตรวจสอบว่าความผิดขาดอายุความแล้วหรือไม่ ซึ่งนับเป็นข้อแตกต่างจากกฎหมายไทยที่ให้อำนาจผู้พิพากษาสามารถยกเหตุขาดอายุความขึ้นพิจารณาเองได้

สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา โดยหลักแล้วจะไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องอายุความ และสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้ตลอดเวลาโดยไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขตามหลักที่ว่า “nullum tempus occurrit rage” (Time does not run against the King) คือรัฐสามารถลงโทษผู้กระทำ

²⁵ รัฐปรกรณ์ นิภานันท์, นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (การสื่อสารระหว่างบุคคล), วันที่ 24 มิถุนายน 2558.

ความคิดได้เสมอไม่ว่าเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเท่าใด ดังนั้นจึงไม่มีข้อจำกัดในเรื่องกำหนดอายุความฟ้องร้อง เว้นแต่จะมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (statute) บัญญัติชัดเจนไว้เป็นข้อยกเว้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์จึงใช้คำว่า “statute of Limitation” ที่แปลความว่าเป็นข้อจำกัดที่เกิดขึ้น โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และยังยอมรับว่าอายุความเป็นสิ่งสำคัญต่อความผาสุกของสังคมส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงได้กำหนดบทบัญญัติว่าด้วยอายุความขึ้นใช้บังคับกับความผิดบางฐานที่กฎหมายประสงค์จะให้มียุอายุความ และบทบัญญัติว่าด้วยอายุความนี้ผู้พิพากษาสามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาพิพากษาได้เองแม้คู่ความมิได้กล่าวอ้างก็ตาม

ส่วนวัตถุประสงค์ของการกำหนดอายุความขึ้นใช้บังคับนั้น จากการศึกษาพบว่าแต่ละประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมถึงประเทศไทยเอง หรือคอมมอนลอว์เช่นในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น มีเหตุผลและวัตถุประสงค์ของการกำหนดอายุความสำหรับคดีอาญาที่คล้ายคลึงกัน สรุปได้ดังนี้

1) เพื่อความชัดเจนถูกต้องในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงในการพิจารณาคดี หรือที่เรียกกันว่า “กฎแห่งการลืม” กล่าวคือ พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้แสดงข้อเท็จจริงแห่งคดีลดความน่าเชื่อถือไปตามระยะเวลาที่ล่วงเลย ความทรงจำของพยานบุคคลก็ย่อมเสื่อมถอยไปตามกาลเวลา ความมีอยู่และความชัดเจนของพยานวัตถุก็ย่อมสูญหายหรือถูกทำลายไปบ้าง จึงควรกำหนดระยะเวลาดำเนินคดีในเวลาที่พยานหลักฐานต่าง ๆ ยังคงสภาพเดิมอยู่ให้ได้มากที่สุด

2) เพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลยในคดี กล่าวคือ เป็นการป้องกันมิให้บุคคลใดต้องถูกฟ้องร้องในความผิดที่ผ่านมานานจนเกินสมควร ซึ่งผู้กระทำความผิดอาจไม่หลงเหลือพยานหลักฐานสำหรับต่อสู้คดีไว้แล้วเพราะไม่คาดคิดว่าจะถูกดำเนินคดีอีก อันจะส่งผลให้การพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยเป็นไปได้ยาก

3) เพื่อเร่งรัดเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ดำเนินคดี ติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและรับโทษโดยเร็ว รวมถึงเร่งรัดให้ฝ่ายผู้เสียหายต้องรีบดำเนินคดีหรือใช้สิทธิในการดำเนินคดีของตนโดยไม่ชักช้า อันจะนำไปสู่การบรรลุมติวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

4) การปล่อยระยะเวลาล่วงเลยไปในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยหลบหนีย่อมถือว่าเป็นการทุกข์ทรมานที่ไม่อาจใช้ชีวิตอย่างปกติสุขได้ อันถือว่าเป็นการลงโทษอย่างหนึ่งแล้ว ดังนั้น หากบุคคลต้องหลบหนีเป็นเวลาเท่ากับหรือนานกว่าโทษที่บุคคลนั้น ได้รับก็ไม่สมควรดำเนินคดีแก่ผู้นั้นซ้ำอีก ประกอบกับการที่ผู้หลบหนีต้องใช้ชีวิตหลบซ่อนเพื่อมิให้ถูกจับ

มาดำเนินคดีจนกระทั่งพ้นกำหนดอายุความโดยมิได้กระทำความผิดในระหว่างนั้นยอมแสดงให้ เห็นว่าบุคคลนั้นได้สำนึกตน ระมัดระวังและปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้อยู่ในกรอบของ กฎหมายแล้ว อันถือได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษหรือนโยบายการป้องกันการกระทำ ความผิดอาญาแล้วเช่นกัน

5) การดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดอย่างรวดเร็วทันที่เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม และ ต้องตามวัตถุประสงค์การลงโทษในข้อที่ว่าเพื่อยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาเป็นแบบอย่าง แต่หากปล่อยเวลา ให้อ่างผ่านไปเนิ่นนานประชาชนอาจหลงลืมและจำเหตุการณ์ไม่ได้แล้ว ดังนี้แม้จะมีการดำเนินคดี แก่ผู้กระทำความผิดในภายหลังก็อาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษดังกล่าว

6) เพื่อหาข้อยุติสำหรับคดีอาญาที่เกิดขึ้นและเพื่อจำกัดระยะเวลาของบุคคลที่อาจถูก ดำเนินคดีอาญาในการกระทำที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและบทลงโทษไว้ ซึ่งเมื่อเป็นที่แน่นอน ว่าคดีจะสิ้นสุดลงเมื่อใดบุคคลก็ย่อมจะเกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตหรือในการประกอบอาชีพ ของตนได้ อันจะส่งผลต่อความมั่นคง ความสะดวกของประชาชนในสังคม

7) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (Efficiency) โดยลดภาระค่าใช้จ่ายใน การดำเนินคดี เพราะในการพิจารณาหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ นั้น หากปล่อยเวลาผ่านไปเนิ่น นาน ภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการก็ย่อมต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นในบางประการอาจไม่เหมาะสมกับยุคสมัย ปัจจุบันอีกต่อไป ด้วยเหตุผลของวิวัฒนาการสมัยใหม่ เทคโนโลยีที่พัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้ เหตุผลการนำอายุความมาใช้บังคับแก่การดำเนินคดีอาญาบางข้อไม่อาจนำมาอ้างได้อีก ต่อไป เช่น บทกฎหมายว่าด้วยการสืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้า การบันทึกข้อมูลพยานในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีความแม่นยำและครบถ้วน ทั้งนี้ การกำหนดอายุความย่อมมีผลเป็นการ ตัดสิทธิของบุคคลในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นการขัดขวางการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะกรณีและผู้เสียหายได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายเพื่อใช้สิทธิของตนทุกวิถีแล้วแต่ ผู้กระทำความผิดหลบซ่อนตัวไม่ประสงค์จะดำเนินการตามวิถีทางของกฎหมาย แต่เมื่อเวลาล่วงเลย ไปกลับกลายเป็นโทษแก่ผู้เสียหายซ้ำอีก ผู้กระทำความผิดกลับเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการไม่ เคารพกฎหมาย และในสภาพปัจจุบันการหลบหนีไปอยู่ในต่างประเทศมิได้ทำให้ผู้กระทำความผิด ได้รับความทุกข์ทรมานแต่อย่างใดกลับจะทำให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ และมีได้สำนึกผล แห่งการกระทำความผิดของตน

4.3.2 หลักเกณฑ์การบังคับใช้อายุความอาญา

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีความคล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์ของประเทศไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากกฎหมายของไทยได้นำแนวความคิดและหลักการทั่วไปมาจากกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือ การกำหนดอายุความสั้นยาวแตกต่างกันออกไปพิจารณาตามความร้ายแรงของความคิดที่กระทำ แต่ก็มีข้อแตกต่างตรงที่กฎหมายอายุความแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีบทกเว้นมิให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอายุความมาใช้ในความผิดอาญาบางประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามมาตรา 211 ซึ่งเป็นเหตุฉกรรจ์ นอกจากนี้ยังมีความผิดที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษให้ประหารชีวิตด้วย ส่วนกฎหมายอาญาของไทยยังไม่มีบทกเว้นมิให้นำอายุความมาใช้แก่คดีอาญาบางประเภทดังเช่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาจะถือเอาประเภทของความคิดเป็นหลักในการพิจารณา กำหนดระยะเวลาแห่งอายุความ กล่าวคือ การกำหนดให้อายุความสั้นยาวแตกต่างกันออกไปนั้นจะพิจารณาตามความร้ายแรงหรือลักษณะการกระทำความผิด แต่ก็ได้กำหนดให้ความคิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตเป็นความคิดที่ไม่มีกำหนดอายุความเช่นเดียวกับในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งถือเอาอัตราโทษเป็นตัวกำหนดด้วยเช่นกัน นอกจากความคิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดให้ความคิดบางประเภทเป็นความคิดที่ไม่มีกำหนดอายุความไว้ด้วย เช่น ความผิดฐานก่อการร้ายที่น่าจะก่อให้เกิดหรือเล็งเห็นได้ว่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลจนถึงแก่ชีวิตหรือได้รับอันตรายสาหัส ความผิดเกี่ยวกับการพรากผู้เยาว์ พาผู้เยาว์ไปเพื่อค้าประเวณี โดยล่อลวงหรือบังคับข่มขืนใจ และความคิดเกี่ยวกับการทารุณกรรมทางเพศ

ส่วนการเริ่มนับระยะเวลาแห่งกำหนดอายุความของสหรัฐอเมริกานั้น เป็นไปตามองค์ประกอบความคิด กล่าวคือ หากการกระทำครบองค์ประกอบความคิดเมื่อใดอายุความก็จะเริ่มต้นนับทันทีที่การกระทำครบองค์ประกอบความคิดนั้น และสำหรับกรณีที่เป็นความคิดที่ก่อให้เกิดผลของการกระทำผิดดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องหรือเป็นความคิดต่อเนื่องที่เจตนาใหม่เกิดขึ้นทุกวัน อายุความจะยังไม่เริ่มต้นนับจนกว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะยุติการกระทำ ซึ่งเป็นวิธีการนับอายุความลักษณะเดียวกับกฎหมายไทยและกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั่นเอง

ส่วนในประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าในปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดอายุความไว้สำหรับความผิดอาญาทุกประเภทโดยไม่มีข้อยกเว้น ดังนั้น หากจะมีการกำหนดให้ความคิดบางประเภทเป็นคดีร้ายแรงและกำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ว่ามีให้นำอายุความมาใช้แก่คดีประเภทดังกล่าวก็ น่าจะทำได้ ปัญหาจะอยู่ที่ว่าการกำหนดให้คดีอาญาบางประเภทไม่มีอายุความจะก่อให้เกิดผลดีหรือส่งผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างใดมากกว่ากัน ตัวอย่างเช่น การกำหนดให้ไม่มีอายุความจะส่งผลให้มีคดีค้างเป็นจำนวนมากเองจากสามารถฟ้องได้ทุกคดีโดยไม่มี

การขาดอายุความ ซึ่งก็จะทำให้ขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องอายุความ หรืออาจกระทบเรื่องสิทธิมนุษยชน ด้วยเหตุนี้การกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องอายุความควรกำหนดยกเว้นเฉพาะความผิดที่มีความร้ายแรง หรือเป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนอย่างมาก เช่น คดีฉ้อโกงประชาชนจำนวนมากและมีลักษณะเป็นเครือข่ายอาชญากรรม ความผิดอาชญากรรมสงคราม ซึ่งจะมีผลกระทบและสร้างความเดือดร้อนต่อคนในสังคมในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม การเห็นจากอัยการท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “อายุความบางความผิดบางประเภทไม่ควรมียุคความ เช่น ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ในเมื่อการกระทำความผิดทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือการกระทำความผิดนั้นถึงขั้นที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษประหารชีวิตไว้ก็ไม่ควรต้องนำเหตุผลที่ว่า “ผู้กระทำความผิดที่หลบหนีได้รับความทุกข์ทรมานเพียงพอแล้วจึงสมควรให้เขาได้มีโอกาสกลับตนเป็นคนดี” มาใช้ ส่วนตำรวจท่านหนึ่งได้เสนอความเห็นในทำนองเดียวกันว่าควรกำหนดให้ความผิดบางประเภทเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ²⁶ และจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมายให้ความผิดอาญาบางประเภทเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ โดยปัจจัยที่จะใช้พิจารณากำหนดรูปแบบของอายุความ ควรกำหนดตามลักษณะ หรือประเภทความผิด เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม ความผิดที่กระทำต่อเด็ก เป็นต้น และควรกำหนดตามฐานความผิด เช่น ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดให้โทษฐานฉ้อโกงประชาชน ฐานฆ่าผู้อื่นในเหตุฉกรรจ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนได้ทำการสอบถามนักวิชาการทางด้านกฎหมายหลายท่าน โดยมีผู้ให้ความเห็นว่า การพิจารณาว่าการกำหนดอายุความในประมวลกฎหมายอาญามีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันหรือไม่นั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาให้ชัดเจนเสียก่อนว่าการกำหนดอายุความดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายอาญามีขึ้นโดยความประสงค์เช่นใด หากพิจารณาได้ชัดเจนแล้ว และมีความเห็นว่า การกำหนดอายุความที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันเพราะเหตุใดและมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนก็เป็นกรณีที่สามารถกระทำได้ แต่ทั้งนี้จะต้องสามารถอธิบายให้เห็นเหตุและผลของความจำเป็นดังกล่าว หลักเกณฑ์ที่มีการปรับเปลี่ยน ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้บังคับกฎหมายในปัจจุบัน นอกจากนี้ อาจต้องพิจารณาด้วยว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเป็นการพิจารณาจากบริบทใด เพราะหากหยิบยกเพียงบางประเด็นขึ้นมาพิจารณาอาจทำให้ผลที่ได้จากการศึกษาถูกบิดเบือนไปได้²⁷

²⁶ การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย (รายงานผลการวิจัย) (น. 87). เล่มเดิม.

²⁷ รัฐปกรณ์ นิภานันท์, นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (การสื่อสารระหว่างบุคคล), วันที่ 24 มิถุนายน 2558.

ทั้งนี้ นายรัฐปกรณ์ นิภานันท์ นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เสนอความเห็นว่าการที่ประมวลกฎหมายอาญาของไทยกำหนดเรื่องอายุความไว้ให้นำไปใช้แก่คดีอาญาทุกประเภทนั้น มีบางกรณีที่น่าจะต้องมีการปรับปรุง ในกรณีที่ผู้ต้องหา หรือ จำเลย หลบหนีจากการกระทำความผิดไปควรจะมีผลร้ายบางอย่างแก่ผู้ที่กระทำความผิดนั้น อย่างเช่น การกำหนดให้อายุความขยายออกไม่นับอายุความเวลาที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี ส่วนเรื่องหลักการ เห็นควรว่าก็อยู่ใน 2 มาตรา คือ มาตรา 95 กับ มาตรา 98 นี้ และควรพิจารณาว่าการดำเนินคดีมีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากการขยายอายุความมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งถ้ากำหนดอายุความสั้นเกินไปคนร้าย หรือ ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปในระยะเวลาที่ไม่นานเจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินคดีแก่ผู้นั้นไม่ได้ ถ้ากำหนดอายุความยาวเกินไปพยานหลักฐานที่ใช้ในการดำเนินคดีอาจจะไม่น่าเชื่อถือ และการรวบรวมพยานหลักฐานอาจจะกระทำได้ยาก อีกทั้งเจ้าหน้าที่อาจจะยังไม่ดำเนินคดีในระยะเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งอาจจะรอให้ใกล้คดีขาดอายุความเสียก่อนจึงจะมาดำเนินคดี²⁸ และว่าที่ร้อยตรี พิสิษฐ เอกสิริ ไตรรัตน์ เสนอความเห็นเรื่องนี้ว่าการนำบทบัญญัติว่าด้วยอายุความมาใช้แก่คดีอาญาทุกประเภทนั้นไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย เพราะ สังคมไทยในปัจจุบันมีการกระทำความผิดในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปมากมาย โดยเฉพาะการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ หรือ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง แม้อายุความจะถูกกำหนดให้สอดคล้องกับอัตราโทษก็ตาม แต่ถ้าผู้กระทำความผิดมีความสามารถในการหลบหนี หรือ มีอิทธิพลในการขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ก็อาจส่งผลให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ประกอบกับสังคมไทยในปัจจุบันเริ่มมีความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะผู้กระทำความผิดที่หลบหนีได้จนคดีขาดอายุความก็สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขเหมือนเดิม²⁹

4.4 แนวทางการพิจารณาหาความเหมาะสมสำหรับการกำหนดให้คดีอาญาบางประเภทเป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ

จากที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์หามาแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาก็ยังถือได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นสิ่งที่ขาดไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติเรื่องอายุความที่มีอยู่อาจมีความไม่สอดคล้อง

²⁸ สุนทร เปลียนสี, นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (การสื่อสารระหว่างบุคคล), วันที่ 18 มิถุนายน 2558.

²⁹ ว่าที่ร้อยตรี พิสิษฐ เอกสิริ ไตรรัตน์, ผู้ช่วยพนักงานไต่สวนปฏิบัติการ สายงานปราบปรามการทุจริต สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (การสื่อสารระหว่างบุคคล), วันที่ 1 กรกฎาคม 2558.

กับการดำเนินคดีอาญาบางประเภทและทำให้เสียความยุติธรรมได้ โดยผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา หมวดอายุความเสียใหม่ ดังต่อไปนี้

4.4.1 แก้ไขบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรค 1 โดยตัดถ้อยคำที่ว่า “และได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาล” ออกเสีย

ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า กรณีที่ผู้เสียหายได้ดำเนินการเพื่อประสงค์จะให้ผู้กระทำความผิดที่ได้ก่อความเสียหายแก่ตนนั้นได้รับโทษ ทุกประการแล้ว ไม่สมควรที่จะกำหนดเงื่อนไขการนำตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลมาเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดลง สำหรับความผิดอาญาทั่ว ๆ ไปทุกประเภท เนื่องจากเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้เสียหายตกเป็นฝ่ายที่ได้รับความเสียหายจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลได้ ทั้งที่ผู้เสียหายนั้นประสงค์จะให้มีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด อีกทั้งผู้เสียหายก็ได้ดำเนินการเพื่อให้คดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนแล้ว จึงเป็นเรื่องไม่เหมาะสมที่จะอาศัยการกระทำของจำเลยที่หลีกเลี่ยงกฎหมายมาเป็นโทษแก่ผู้เสียหายในความผิดที่จำเลยได้ก่อขึ้น

การนำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยมีตัวจำเลยของประเทศไทยควรใช้เฉพาะกับจำเลยที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย มิใช่เข้าไปใช้แก่จำเลยที่ไม่ประสงค์จะเข้าสู่วิถีทางการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและไม่เคารพกฎหมาย ซึ่งไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำกฎหมายมาใช้เพื่อเป็นคุณแก่จำเลยผู้นั้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยมีตัวจำเลยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การกระทำของจำเลยเป็นการกระทำที่จงใจหรือเจตนาขัดขวางหรือหลบหนีหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีอาญาโดยตรง จำเลยก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความเลยทันที และพนักงานอัยการมีสิทธิดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดโดยยื่นคำขอคำยืนยันให้ฟ้องคดีจากคณะลูกขุนหรือต้องได้รับความเห็นชอบหรือการรับรองจากคณะลูกขุน โดยถือว่าผู้นั้นสละสิทธิในการรับการพิจารณาจากคณะลูกขุน ซึ่งคำยืนยันหรือความเห็นชอบหรือการรับรองให้ฟ้องคดีเป็นเงื่อนไขการฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลยในกรณีดังกล่าว ซึ่งนับเป็นความแตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่กำหนดให้การยื่นฟ้องคดีอาญาจะต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลก่อนอายุความล่วงเลยไป³⁰

³⁰ จาก ปัญหาอายุความของความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542, โดย ศรีสมบัติ โชคประจักษ์, 2548, สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน.

4.4.2 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 95 วรรค 2 โดยกำหนดให้มีผลใช้บังคับได้เฉพาะคดีอาญาบางประเภท และมีให้นำมาใช้แก่กรณีที่ผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภทที่หลบหนีไป ตามเงื่อนไขของมาตรา 95 วรรค 2 ดังกล่าว กล่าวคือ มิให้นำเงื่อนไขการที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีมาเป็นเหตุให้ขยายระยะเวลาตามมาตรา 95 วรรค 2 แต่ให้คงอายุความในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปในระหว่างพิจารณา ส่วนความผิดอื่นนอกจากที่ระบุไว้ ก็ให้บังคับตามมาตรา 95 วรรค 2 เช่นเดิม

ความผิดที่สมควรบัญญัติให้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ ได้แก่

4.4.2.1 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นคือชีวิตมนุษย์ เพราะชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่เปี่ยมคุณค่าพื้นฐานสูงที่สุดและกฎหมายอาญาได้บัญญัติคุ้มครองชีวิตของมนุษย์ทุกคนโดยให้ความสำคัญอย่างมากอันจะเห็นได้จากการกำหนดระวางโทษที่กำหนดโทษไว้ให้จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต นอกจากนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (Covenant on Civil and Political Rights, 1966) ก็ได้รับรองสิทธิในชีวิตของมนุษย์ทุกคนไว้ด้วยว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ³¹ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้นที่ให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองชีวิต กฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้กำหนดให้ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตเช่นเดียวกันและยังได้กำหนดให้ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความไว้ด้วย

4.4.2.2 ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) เป็นอาชญากรรมน่าสมเพชยิ่ง ด้วยว่าสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงให้แก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดความรู้สึกอับสอดสู้อย่างร้ายกาจ หรือทำให้ความเป็นมนุษย์ของบุคคลหนึ่งหรือหลายคนต้องเสื่อมถอยลง อาชญากรรมนี้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะตัวหรืออย่างกระจัดกระจาย แต่เป็นผลหนึ่งจากนโยบายของรัฐ (ซึ่งถึงแม้ว่าผู้กระทำความผิดไม่จำเป็นต้องระบุว่าตนเกี่ยวข้องกับนโยบายนั้นอย่างไร) หรือการกระทำ อันป่าเถื่อนซึ่งรัฐผู้มีอำนาจในทางพฤตินัยยอมรับหรือไม่เอาโทษ อย่างไรก็ดีการฆ่าคน การกำจัด การทรมาน การข่มขืน การบีบบังคับทางการเมือง ชาติพันธุ์ หรือศาสนา ตลอดจนการกระทำอย่างอื่นอันมีลักษณะเชิงเดรัจฉาน จะเข้าข่ายเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติได้เมื่อการเช่นนั้นเกิดขึ้นเป็นวงกว้าง การกระทำเช่นว่าแม้จะเกิดขึ้นเฉพาะตัวแต่ก็อาจเป็นการ

³¹ จาก พัฒนาการสิทธิมนุษยชน (น. 75), โดย กุลพล พลวัน, 2538, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์³² ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดทั้งกฎหมายมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law) และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Law) ทั้งนี้ ตามธรรมนูญแห่งกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ³³ ได้กำหนดไว้ว่าอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ได้แก่ การฆ่าคนตายโดยเจตนา การทำลายล้างซึ่งรวมถึงการขัดขวางมิให้ประชาชนได้รับอาหารหรือยารักษาเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างส่วนหนึ่งของประชากร การบังคับให้ผู้อื่นตกเป็นทาสหรือใช้อำนาจแห่งความเป็นเจ้าของเหนือบุคคลอื่นรวมถึงการค้าคน การบังคับให้เป็นโสเภณีและการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกัน เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและน่ากลัวต่อสาธารณชนและต่อสังคม จึงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ ทั้งนี้เนื่องจากสหประชาชาติมีมติที่ประชุม เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 1966 เรื่องการกล่าวหาและกล่าวโทษเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการฝ่าฝืนสิทธิด้านเศรษฐกิจและการเมืองของชนกลุ่มน้อย โดยพิจารณาแล้วเห็นว่า การก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เป็นคดีอาญาที่มีความโหดร้ายมากที่สุดตามกฎหมายระหว่างประเทศ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดลักษณะเช่นนี้ ทั้งนี้ ไม่มีกฎหมายใดที่จะนำมาปรับใช้ในเรื่องกำหนดอายุความในความผิดเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เพราะเป็นคดีร้ายแรงต่อสาธารณชนทั่วโลก ส่วนเรื่องอายุความให้นำมาใช้เฉพาะคดีทั่วไปเท่านั้น และกำหนดให้รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบให้นำมาตรการหรือกฎหมายใด ๆ รวมถึงกฎหมายอายุความมาใช้แก่ความผิดเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมสงครามและการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลให้ผู้กระทำความผิดรับโทษต่อไป (United Nations High Commissioner for Human Rights, 1968)

4.4.2.3 ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (The crime of genocide) ในธรรมนูญกรุงโรมได้กล่าวถึงความผิดฐานนี้ว่าหมายถึงความถึง การกระทำใด ๆ ก็ตาม ซึ่งกระทำโดยมีเจตนามุ่งประสงค์เพื่อที่จะฆ่าล้างทำลายทั้งกลุ่มหรือเพียงบางส่วน ซึ่ง เชื้อชาติ ชนชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา การกระทำผิดอาจเกิดขึ้นทั้งในช่วงสันติ หรือในสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งด้วยอาวุธอันมีลักษณะระหว่างประเทศ และสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งด้วยอาวุธอันไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ อันประกอบด้วยการฆ่าสมาชิกของกลุ่มดังกล่าว การก่อให้เกิดขึ้นอันตรายแก่กายและจิตใจอย่างสาหัสต่อสมาชิกของกลุ่ม การ

³² บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ ร่างธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ.

³³ โดยที่ประเทศไทยได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีต่อธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศแล้ว แต่ยังมีให้สัตยาบันจึงยังไม่มีผลผูกพันต่อประเทศไทยในฐานะรัฐภาคี.

ก่อให้เกิดสภาพแห่งชีวิตที่ประเมินได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายทางกายภาพของกลุ่มดังกล่าวทั้งหมด หรือแต่เพียงบางส่วน โดยได้ตรงตรงไว้ก่อน การกำหนดมาตรการที่ตั้งใจจะป้องกันมิให้มีการเกิดภายในกลุ่มดังกล่าวการบังคับโยกย้ายเด็กของกลุ่มดังกล่าวไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและน่ากลัวต่อสาธารณชนและต่อสังคม จึงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ

นอกจากนี้ ความผิดบางประเภทที่แต่เดิมไม่ก่อให้เกิดความเสียหายรุนแรงแต่ปัจจุบันสังคมเห็นว่าเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นื้อ โกงประชาชน ชักยอกทรัพย์ ตลาตลักทรัพย์ ทูจริตประพฤตินิยมของนักการเมือง อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น คดีเหล่านี้มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างและยังกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ของประเทศ สมควรมีการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังและเด็ดขาด ทั้งนี้ การกำหนดความผิดเหล่านี้ให้มีอายุความตามปกติอาจไม่เหมาะสม จึงสมควรมีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามความผิดเหล่านี้ให้ลดน้อยลงได้ กล่าวคือเจ้าหน้าที่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้มากยิ่งขึ้น และเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างเหมาะสมแล้วก็ย่อมจะเกิดผลในเชิงข่มขู่ ยับยั้งมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ และย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีประสิทธิภาพมากเพียงพอที่จะปกป้องคุ้มครองคนในสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำผิดกฎหมายได้ เช่นเดียวกับมติของที่ประชุมสหประชาชาติเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 1946 และวันที่ 16 ธันวาคม 1966 กำหนดห้ามมิให้นำกฎหมายเรื่องอายุความมาใช้บังคับสำหรับคดีอาชญากรรมต่อมนุษยชาติและอาชญากรรมสงคราม สอดคล้องกับแนวคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสที่กำหนดหลักทั่วไปว่าในคดีอาญาร้ายแรงจะไม่มีอายุความในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อมิให้บุคคลเหล่านั้นได้รับประโยชน์จากอายุความ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนได้ทำการสอบถามความเห็นจากนักวิชาการทางด้านกฎหมายบางท่านเห็นว่าการกำหนดให้ความผิดอาญาบางประเภทที่ร้ายแรงดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความนั้น เป็นเรื่องที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะความผิดเหล่านี้ ส่วนใหญ่ผู้กระทำความผิดจะเป็นผู้มีอิทธิพล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกรรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อดำเนินคดี อีกทั้งในขณะที่ผู้กระทำความผิดดำรงตำแหน่งสำคัญนั้นอาจใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ขัดขวางกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ และยังรวมถึงอาจมีกำลังทรัพย์ในการหลบหนีไปยังต่างประเทศ เพื่อรอให้คดีขาดอายุความ เมื่อคำนึงถึงความเสียหายและผลกระทบจากการกระทำ ความผิดในลักษณะดังกล่าวแล้ว เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายก่อให้เกิดประสิทธิภาพจึงควรที่จะ

กำหนดให้ไม่มีอายุความสำหรับคดีในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นมาตรฐานในการดำเนินกระบวนการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษของไทยให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศอีกด้วย³⁴

นายสุนทร เปลียนสี นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้เสนอความเห็นในเรื่องนี้ไว้โดยแยกพิจารณาเป็นรายฐานความผิด กล่าวคือ ในกรณีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ กับ ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ นั้น เสนอความเห็นว่าการกำหนดให้เป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ เนื่องจากเป็นความผิดที่มีลักษณะรุนแรงและโหดร้ายมาก ซึ่งความผิดดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก ส่วน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และ ความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันนั้น เสนอความเห็นว่าจะขยายอายุความออกไปได้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี เพื่อที่เจ้าหน้าที่จะได้มีระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย³⁵

4.4.3 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 98 โดยกำหนดให้มีข้อยกเว้นมิให้นำกำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษมาใช้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ทั้งนี้ ไม่ว่าคำพิพากษานั้นจะเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วหรือไม่ก็ตาม หากผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตได้หลบหนีไป มิให้นำบทบัญญัติขยายระยะเวลาอายุความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 98 มาใช้บังคับ แต่ให้คงใช้อายุความแก่คดีนั้นเสีย

³⁴ ว่าที่ร้อยตรี พิสิษฐ์ เอกศิริไตรรัตน์, ผู้ช่วยพนักงานไตสวนปฏิบัติการ สายงานปราบปรามการทุจริต สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (การสื่อสารระหว่างบุคคล), วันที่ 1 กรกฎาคม 2558.

³⁵ สุนทร เปลียนสี, นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (การสื่อสารระหว่างบุคคล), วันที่ 18 มิถุนายน 2558.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เนื่องจากในปัจจุบันได้ปรากฏว่ามีผู้กระทำความผิดจำนวนมากที่ก่ออาชญากรรมและสร้างความเสียหายแก่เศรษฐกิจ สังคม ประเทศชาติ และประชาชนเป็นจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่สามารถนำตัวบุคคลดังกล่าวมาดำเนินคดีได้ และไม่สามารถปราบปรามอาชญากรรมเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปได้ เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเรื่องคดีขาดอายุความฟ้องร้องและอายุความล่วงเลยการลงโทษ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยบัญญัติเรื่องอายุความฟ้องร้องและอายุความล่วงเลยการลงโทษไว้ โดยมีอายุความที่แตกต่างกันตามอัตราโทษสำหรับความผิดที่ได้ก่อขึ้น และความผิดที่มีอัตราโทษสูงที่สุดก็จะมีอายุความที่ยาวนานที่สุด 20 ปี แต่เนื่องจากในยุคสมัยปัจจุบันมีการกระทำความผิดในรูปแบบที่แปลกใหม่ และเป็นไปในรูปแบบที่เป็นองค์กรเครือข่ายอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดจัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติ ผู้บงการหรือผู้อยู่เบื้องหลังของการกระทำความผิดอาจอยู่ต่างประเทศหรือในประเทศ โดยส่วนมากการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีก็จะกระทำได้เพียงผู้ที่ถูกใช้หรือถูกจ้างวาน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ผลประโยชน์จากการกระทำความผิดเป็นการตอบแทนเพียงเล็กน้อย แต่ไม่สามารถดำเนินคดีหรือกวาดล้างเครือข่ายนั้นให้หมดสิ้นไปได้ อีกทั้งองค์กรยังมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ และปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการกระทำความผิดให้มีความแปลกใหม่ ยากต่อการจับกุมอยู่เสมอ สร้างความยากลำบากให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย

หากพิจารณาบทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันเป็นบทบัญญัติที่บังคับใช้มานานและมิได้มีการแก้ไขให้ทันต่อสภาพการณ์ในยุคปัจจุบันและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ยังไม่มีการทบทวนแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้องค์กรอาชญากรรมหรือผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่สร้างความเสียหายมหาศาลหลุดรอดจากการดำเนินคดีอาญาไปได้มากมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถนำตัวบุคคลเหล่านั้นมาลงโทษและปราบปรามอาชญากรรมให้ลดน้อยลงได้

บทบัญญัติว่าด้วยอายุความตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่มีผลบังคับอยู่ในปัจจุบัน ตามมาตรา 95 วรรคท้าย ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ขยายอายุความออกไปในกรณีที่ได้มีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว หากต่อมาผู้กระทำความผิดหลบหนีไปเป็นระยะเวลาตามกำหนดอายุความที่มาตรา 95 วรรคแรกบัญญัติไว้แล้ว ก็ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ กล่าวคือ ให้เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่วันที่มีการหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งให้มีการงดการพิจารณา และหากครบกำหนดระยะเวลาแห่งอายุความ ตามมาตรา 95 วรรคแรก ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดกลับมา คดีนั้นก็พ้นอายุความ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงกลไกที่มุ่งจะนำมาใช้ในการดำเนินการต่อบุคคลที่หลบหนีกระบวนกรยุติธรรมในชั้นภายหลังมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้วเท่านั้น และเมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว เห็นว่าเป็นการกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน โดยนำอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ มาเป็นหลักเกณฑ์ในเรื่องการขยายระยะเวลากำหนดอายุความ กล่าวคือ หากความผิดที่มีอัตราโทษสูงก็จะมีระยะเวลาแห่งอายุความที่นานกว่าความผิดที่มีอัตราโทษต่ำ ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะได้ตัวผู้กระทำความผิดแท้จริงมาแล้วหรือไม่ และไม่คำนึงถึงความร้ายแรงหรือประเภทของความผิดบางฐานที่ยากต่อการสืบหาต้นตอของการกระทำความผิดและกวาดล้างอาชญากรรมนั้น ๆ

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีปรับเปลี่ยนมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอย่างจริงจังสำหรับความผิดที่ร้ายแรงและผู้กระทำความผิดไม่สมควรได้รับการให้อภัย เพราะลักษณะหรือรูปแบบของการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณชนในวงกว้างกระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยแก่ประเทศชาติ ซึ่งความผิดที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ควรมีการตั้งเงื่อนไขขึ้นมาเพื่อให้รางวัลแก่ผู้กระทำความผิด จึงสมควรมีการทบทวนหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาประกอบกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในยุคสมัยปัจจุบันที่การกระทำความผิดทวีความรุนแรงและก่อความเสียหายในวงกว้างได้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีก็กระทำได้อย่างขึ้นตามไปด้วย สภาพโลกในยุคไร้พรมแดนที่ไม่ว่าบุคคลใด ๆ ก็สามารถเดินทางได้ทั่วโลกอย่างสะดวกสบาย การกระทำความผิดในรูปแบบที่เป็นเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติเป็นไปได้โดยง่ายและปัจจุบันมีอยู่แพร่หลายซึ่งยากต่อการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดและการกวาดล้างอาชญากรรมประเภทนี้ให้หมดไป เมื่อกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถจัดการเอาตัวผู้กระทำความผิดดังกล่าวมาดำเนินคดีตามกฎหมายได้โดยเหตุผลในเรื่องอายุความดังนั้นจึงสมควรปรับเปลี่ยนกฎ กติกาเดิมที่มีมาแต่อดีตให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าและวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้มีผลเป็นการยับยั้ง ป้องกันการกระทำความผิด และเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดร้ายแรงมาดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งจะเป็น

สัญญาสำคัญในเบื้องต้นที่กระตุ้นเตือนไม่ให้คนในสังคมเลือกที่จะไปกระทำในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายเรื่องอายุความในประเทศต่าง ๆ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีการให้ความสำคัญกับบทบัญญัติเรื่องอายุความสำหรับการกระทำความผิดอาญาบางประเภทและในบางกรณี กำหนดให้การกระทำความผิดอาญานำผู้อื่น ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity) และความผิดที่มีโทษประหารชีวิต เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความฟ้องร้องและอายุความบังคับโทษ ส่วนตามกฎหมายของประเทศอังกฤษไม่ยอมรับว่ามีอายุความในคดีอาญา ด้วยเหตุผลที่ว่าอายุความขึ้นมาต่อผู้รัฐไม่ได้ โดยยึดถือหลัก *nullum tempus occurrit regi* ที่ถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐจึงสามารถกระทำในเวลาใด ๆ ก็ได้ และกฎหมายอังกฤษจะไม่มีบทบัญญัติทั่วไปเรื่องอายุความในคดีอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดในเวลาใดก็ได้ แม้จะล่วงเลยไปกว่า 20 ปีแล้วก็ตาม ซึ่งหากจะให้ความผิดใดมีกำหนดอายุความก็จะมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้โดยเฉพาะ สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ส่วนมากจะไม่นำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้บังคับ เนื่องจากหลักการที่ต้องการปกป้องรัฐให้พ้นจากผลกระทบของหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความ ซึ่งเห็นว่าหากรัฐต้องสูญเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญาเพราะเหตุคดีขาดอายุความก็จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การนำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในสังคม โดยได้มีการยกเว้นไม่ให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรง เช่น ในความผิดที่มีอัตราโทษถึงประหารชีวิต ความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดต่อความมั่นคง ความผิดฐานก่อการร้าย ความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม เป็นต้น

สำหรับกฎหมายของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่าหากจะกำหนดให้ความผิดบางฐานไม่นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้จำเป็นจะต้องพิจารณาด้วยความละเอียดรอบคอบเป็นอย่างมากที่จะเกิดผลดีหรือผลร้ายมากกว่ากัน และการมีบทบัญญัติยกเว้นมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้นั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดอายุความในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมเพียงใดหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอว่าการมีบทยกเว้นมิให้นำอายุความมาใช้นั้น ควรนำมาใช้แต่เฉพาะเพียงเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ประเภทและความร้ายแรงของความผิด ซึ่งจากที่ได้ทำการศึกษามาทั้งหมดนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

1) ผู้เขียนเห็นว่าการมีกรอบคิดที่ชัดเจนของกฎหมายในเรื่องการนำอายุความมาใช้ในคดีอาญาบางประเภท และมีบทยกเว้นมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีบางประเภทที่ก่อความเสียหายร้ายแรงหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและสังคมส่วนรวมย่อมจะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ ซึ่งระยะเวลาที่ใช้ในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดและการพิสูจน์คดี ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงควรกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนว่า บทบัญญัติที่ยกเว้นมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้บังคับนั้น เป็นบทบัญญัติเฉพาะที่สร้างขึ้นเพื่อเป็น “ข้อยกเว้น” มิให้นำบทบัญญัติหลักในเรื่องอายุความทั่วไปมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท ได้แก่ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ เช่น การทำลายล้างซึ่งรวมถึงการขัดขวางมิให้ประชาชนได้รับอาหารหรือยาอันเล็งเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างส่วนหนึ่งของประชากร การบังคับให้ผู้อื่นตกเป็นทาสหรือใช้อำนาจแห่งความเป็นเจ้าของเหนือบุคคลอื่นรวมถึงการค้าคน การบังคับให้เป็นโสเภณีและการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกัน เป็นต้น (ซึ่งรวมถึงความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนาด้วย) และความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและน่ากลัวต่อสาธารณชนและต่อสังคม จึงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความ ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวมีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายอายุความของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการบัญญัติกฎหมายให้มีกำหนดอายุความการดำเนินคดีอาญาเป็นบทหลักทั่วไปใช้บังคับแก่คดีอาญาทั่วไปตามปกติ และควรมีบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นมิให้นำเรื่องอายุความมาใช้บังคับแก่คดีอาญาบางประเภทตามที่กล่าวไว้ข้างต้น เช่นนี้ย่อมทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีโอกาสในการค้นหา สืบเสาะพยานหลักฐาน และได้ตัวผู้กระทำความผิดดังกล่าวมาดำเนินคดีอาญา และสามารถดงการก่ออาชญากรรมร้ายแรงนั้นลงได้ตลอดจนสามารถปราบปรามผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดทั้งหมดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ไม่ควรกำหนดให้มีอายุความบังคับโทษในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดและกำหนดบทลงโทษไว้แล้ว กล่าวคือในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและกำหนดโทษที่จะลงไว้แก่จำเลยจนคดีถึงที่สุดแล้ว เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำเรื่องอายุความมาใช้ในกรณีเช่นนี้ เพราะจะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีของคนทั่วไปในสังคมได้เห็นว่าแม้ผู้นั้นจะได้กระทำความผิดร้ายแรงมาเพียงใดจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าจำเลยผู้นั้นสมควรต้องได้รับโทษ กลับหลุดพ้นจากการบังคับโทษไปเพียงเพราะล่วงเลยกำหนดอายุความที่จะลงโทษได้

ซึ่งเป็นเรื่องไม่เหมาะสมในสังคมปัจจุบันอย่างยิ่ง และถือเป็นเรื่องสำคัญในการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อย่างไรก็ตาม ในคดีอาญาที่สำคัญ ๆ เช่น คดีฆาตกรรม คดีที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน การก่อการร้าย อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ อาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลหรือมีฐานะร่ำรวยสามารถหลบหนีออกนอกประเทศได้ ประกอบการขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและใช้เวลานานจนบางครั้งทำให้คดีขาดอายุความได้ และผู้กระทำความผิดสามารถเดินทางกลับประเทศได้อีกภายหลังที่คดีขาดอายุความแล้วโดยที่รัฐไม่สามารถนำตัวผู้นั้นมาลงโทษได้อีก และอาจกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น หากในคดีอาญารัฐยังมีความจำเป็นที่จะต้องยึดหลักการในเรื่อง “กฎแห่งการลืม (la loi de l’oubli)” อยู่ ก็ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 และมาตรา 98 เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยกำหนดมิให้นำอายุความฟ้องร้องมาใช้แก่คดีอาญาประเภทดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายที่มีอยู่สามารถนำมาบังคับแก่ผู้กระทำความผิดโดยนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและลงโทษได้อย่างแท้จริง อันจะช่วยให้สมาชิกในสังคมเกิดความรู้สึกพึงพอใจในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถนำตัวอาชญากรร้ายแรงมาลงโทษตามกฎหมายได้ และย่อมเป็นผลดีอย่างยิ่งหากมีการกำหนดบทยกเว้นมิให้นำอายุความมาใช้แก่คดีอาญาบางประเภทดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีโอกาสในการค้นหาความจริงและดำเนินคดีแก่อาชญากรเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ จนสามารถปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงให้หมดไปจากสังคมไทยได้ และในขณะเดียวกันการบัญญัติกฎหมายให้ประชาชนได้รับทราบว่าความผิดอาญานานใดที่ไม่มีกำหนดอายุความฟ้องร้องและไม่มีกำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษก็ย่อมจะเป็นการป้องปรามคนในสังคมให้เกรงกลัวต่อการกระทำความผิดที่ร้ายแรงเช่นนี้ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. (2507). *คำบรรยายสัมมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2503* (จัดพิมพ์เนื่องในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย). พระนคร: ศิวพร.

กรรกริมย์ สุนทรนาริน. (2542). *ศาลอาญาระหว่างประเทศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ, และ ณิชวุธสา นัตรไพฑูรย์. (2548). *อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

กิตติศักดิ์ ประกิตติ. (2546). *นิติวิธีในระบบชีวิตล่อว์และคอมมอนล่อว์*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).

คณิต ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

คณิต ณ นคร. (2554). *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

คะนิง ฤาชัย. (2529, ธันวาคม). บทความพิเศษ “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ,” *วารสารอัยการ*, 9(108).

จิตติ ดิงศภักดิ์. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1* (พิมพ์ครั้งที่ 7) *ตอน 2* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตยสภา กรุงเทพมหานครพิมพ์.

จิตติ ดิงศภักดิ์. (2529). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2547). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

ณิชวุธสา นัตรไพฑูรย์ และคณะ. (2548). *การค้นและยึดคอมพิวเตอร์และการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในการสอบสวนคดีอาญา*. สืบค้น 17 มิถุนายน 2556, จาก www.institute.ago.go.th

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2526). *กฎหมายอาญาหลักและปัญหา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 5). มปท.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มปท.

- ธานี สิงหนาท. (2552). *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 7.
- ประเทือง ธนียผล, ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, ปารีณา ศรีวณิชย์, พิมพ์ใจ สระทองอ่อน, และ ดล บุญนาค โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2550). *การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญวิทยา*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- ประธาน วัฒนวานิช. (2520, กันยายน-พฤศจิกายน). “ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม,” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 9(2).
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- ประมวลกฎหมายอาญา.
- ปวีณา วิโรจน์ชนะชัย. (2550). *อายุความในฐานะเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี: ศึกษาเฉพาะชั้นตอนนำคดีขึ้นสู่ศาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พงศ์ธร บุญอริย์. (2540). *กฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์. (2545). *อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พิพัฒน์ จักรางกูร, และภัทรพร จักรางกูร. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: บรรณการ.
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (ม.ป.ป.). “การตรวจสอบและควบคุมฝ่ายบริหารโดยอำนาจตุลาการและรูปแบบองค์กรตุลาการ”, *วารสาร ศาลยุติธรรม*, น. 134. สืบค้น 28 พฤษภาคม 2556, จาก http://elib.coj.go.th/Article/j5_s_9.pdf
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2528). *ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 116 พิมพ์ตามฉบับหลวงตรา 3 ควง, เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- วนปวรา ปงใจ. (2552). *ผลกระทบจากอายุความในคดีอาญาที่มีต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2548). *นิติวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วินัย หีมสุหรี. (2552). *การกำหนดอายุความอาญากับการดำเนินคดีอาญาบางประเภท* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร พรหมหิตาธร. (2546). *อายุความ*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สวัสดิ์ ศรีสัม. (2515). *ประวัติศาสตร์กฎหมาย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2550). *อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2546). *บันทึกของนายออร์ซ ปาดูซ์ ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2540). *กฎหมายอาญาภาค 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หลวงสุทธิวาสนฤดิพุฒิ. (2516). *คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2512-2513*, (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). *ผู้เสียหายในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อร่าม พุดางกูร. (2530, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “การนับอายุความในคดีอาญา (ตอนที่ 1),” *ดุลพห,* 6(34).
- อรุณี อนันตชัยศิลป์. (2542). *อายุความในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัศววัฒน์ เทพหัสติน ฌ อยุธยา. (2549). *อายุความในคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อารยา เกมทรัพย์. (2537). *การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาต่างประเทศ

- Adlestein, A.L. (1995). *Conflict of the Criminal Statutes of Limitations with Lesser Offences at Trial*. William and Mary Law Review, Fall.
- Albin Eser. (2002). *Individual Criminal Responsibility, Rome Statute of the International Criminal Court a Commentary*. ed. Casses, Antonio, Paola Gaeta and John R.W.D.Jones, 2. Volume I. New York: Oxford University Press.

- Andrew von Hirsch and Andrew Ashworth. (1992). *Principle Sentencing*.
- Brian M Pearce. (2004, October 20). *Statutes of Limitations for Federal Criminal Statutes in Fugitive Cases' Memorandum to Deputy Attorney General – Chaikasem Nitisiri*.
- Bryan A Garner. (2004). *Black' Law Dictionary*. 8 Edition. USA.: Tomson.
- Cassese, Antonio. (2003). *International Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- CMV Clarkson and HM Keating Criminal Law: Text and Materail. (1998). London: Sweet & Maxwell.
- Cullen and Gilbert Reaffirming rehabilitation. (1982).
- Delvin. (n.d.). *The Criminal Prosecution in England*.
- Developments in the Law, Statutes of Limitations'63 HARV.L.REV. 1177, 1179 (1950).
- Elliott and Quinn. (2000). *English Leal System*.
- Green. (n.d.). *The King Never Dies: The Application of Nullum Tempus Occurrit Reggie to Statutes of repose in product liability cases*.
- H.G. Wood A Treatise on the Limitations at Law and in Equity (4th ed.). (1916).
- Hampton. (1992). *Correcting Harms versus Righting Wrongs: The Goal of Retribution '39 U.C.L.A. Law Review*
- Herbert Packer. (1968). *The limits of Criminal Sunction*, Standfordpage, Code in Howard Abadinsky, "Law and Justice", chapter six.
- Hirsch, A.V. (1986). *Past or future crimes: deservedness and dangerousness in the sentencing of criminals*, (Manchester: Manchester University Press.
- Home Office White Paper Crime. (1990). *Justice and Protecting the Public*. Cm. 965, para 1.6.
- International Commission of Jurists. (1998, June). *Definition of Crimes*. Briefs No. 1.
- J.K. Angell. (1876). *A Treatise on the Limitations of Actions at Law and Suits in Equity and Admiralty* (6th ed.). Boston, Little Brown.
- James Fitzjames Stephen. (1883). *A History of the Criminal Law of English Vol. II*.
- Joelp. Bishop. (1856). *Commentaries on the Criminal Law*. Boston, Little Brown.
- Jolowicz J.A. (1986). *Droit anglais*. Paris: Dalloz.
- Joseph Chitty. (1978). *A Practical Treatise on the Criminal Law*. London, Valpy 1816.
- Kenny's. (1966). *Outlines of criminal Law* (19th ed.). CAMBRIDGE: The University press,

- Moore. (1987). *The Moral Worth Of Retribution' in Schoeman (ed.) Responsibility, Character and the Emotions: New Essays in Moral Philosophy.*
- Morris. (1968). *Presons and Punishment.* 52 *Monist* 475.
- Puttkammer. (1940). *Administration of Criminal Justice* 9. (1953). & Cohen. *Moral Aspects of the Criminal Law'49 Yale L.J.*
- Retrieved December 7, 2014, from http://en.wikipedia.org/wiki/Statute_of_limitation
- Retrieved October 14, 2013, from <http://www.bundesrecht.juris.de/vstgb/index.html>
- Retrieved December 7, 2014, from <http://www.institute.ago.go.th>
- Retrieved December 7, 2014, from <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>
- Retrieved October 12, 2013, from <http://www.morganlewis.com>. (2008, December)
- Retrieved October 7, 2013, from http://www.un.org/law/icc/statue/99_corr/eestatue.html
- Richard L. Fruchterman. (1982, May). "Enforcement the difference between the laws of War and the Geneva Convention", 13 *The Georgia Journal of International and Comparative Law*, 304.
- Sir James F. Stephen. (1883). *A History of the Criminal Law of EngLand.* London, Macmillan.
- T.Graditzky. (1998). " Individual criminal responsibility for violations of international humanitarian law committed in non-international armed conflicts," *International Revise of the Red Cross* No. 322.
- Toussie v. United States, 397 U.S. 112, 90 S.Ct. 858.
- Walker' punishing. (1978). *Denouncing or Reducing Crime' in Glazebrook (ed.) Reshaping the Criminal Law.*
- Walker and Hough. (1988). *Public Attitudes to Sentencing.*
- Walker and Padfield Sentencing. (1996). *Theory, Practice and Law* (2nd ed.).
- Walker, N. (1965). *Crime and punishment in Great Britain.* Edinburgh: Edinburgh University Press,
- Werle. (2005). *Principles of International Criminal Law.* The Hague: Asser Press.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล
ประวัติการศึกษา

กัญญ์พัชญ์ ศรีวรรณ
พ.ศ. 2552 นิติศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

